

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Hajdinjak

**Komunikacijske politike Evropske unije in naslavljanje evropske
javne sfere**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Hajdinjak

Mentorica: doc. dr. Mojca Pajnik

**Komunikacijske politike Evropske unije in naslavljanje evropske
javne sfere**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

*Iskrena zahvala mentorici doc. dr. Mojci Pajnik za strokovno vodstvo in pomoč,
hvala družinskim članom za podporo tekom študijskih let,
hvala Barbi, Kati in Vesni za vse usluge, mentalno podporo in številne spodbudne besede
ter Nini za urejanje mojih besednih akrobacij.*

Delo posvečam babicama in dedku.

Komunikacijske politike Evropske unije in naslavljanje evropske javne sfere

Evropska komisija je v zadnjih letih izdala več pomembnih dokumentov in načrtov, s katerimi poskuša institucije Evropske unije približati državljanom, poskrbeti za njihovo informiranost glede evropskih zadev in jih spodbuditi k dialogu. V teh dokumentih večkrat omenja tudi pojem evropske javne sfere, pri čemer pa že na prvi pogled postane jasno, da je njihovo razumevanje pojma pomanjkljivo, raba pa nekonsistentna. Namen te študije je ugotoviti, kako Evropska komisija kot pristojna institucija v izbranih dokumentih naslavlja pojem evropske javne sfere in kako jo želi udejanjiti oziroma spodbuditi. V magistrskem delu sem s pomočjo kritične diskurzivne analize analizirala ključne dokumente komunikacijskih politik, ki jih je Evropska komisija izdala med letoma 2001 in 2007. V analizi javne sfere se osredotočam na pogled Komisije na javno sfero in njene akterje ter komponente, torej javnost in komunikacijske kanale, poleg tega pa me zanima tudi odnos do medijev in kakšno vlogo so institucije pripisale sebi. Analiza dokumentov je pokazala na precej nekonsistentno sliko naslavljanja evropske javne sfere, ki izhaja primarno iz slabega razumevanja pojma. Evropska javna sfera je pogosto izenačena z razpravo, vzpostaviti pa jo želijo predvsem prek (strukturiranega) dialoga z evropsko javnostjo in spletnih forumov.

Ključne besede: evropska javna sfera, komunikacijske politike, Evropska komisija

European Union's Communication policy and conceptualization of European public sphere

Over the last few years, the European Commission has issued several important documents and plans aimed at bringing European institutions closer to its citizens, keeping them informed and encouraging dialogue. These documents often mention the concept of a European public sphere, yet it soon becomes clear that their understanding of the concept is inadequate and its use often inconsistent. The purpose of this study was to determine how the European Commission addresses the concept of the European public sphere in selected documents, as well as how it aims to implement or encourage the concept. In this thesis I analyzed key documents of communication policies issued by the European Commission between 2001 and 2007, using critical discourse analysis. In the analysis of the public sphere, I focused on the Commission's view of the public sphere and its actors and components, i.e. the public and communication channels, as well as their attitude towards the media and the role the institutions attribute to themselves. The document analysis revealed a rather inconsistent image of addressing the European public sphere, resulting primarily from a poor understanding of the concept. The European public sphere is often equated with the concept of debate, which is primarily established through (structured) dialogue with the European public and online forums.

Key words: European public sphere, communication policy, European Commission

KAZALO

1 UVOD	8
1.1 Predmet in cilj proučevanja	9
1.2 raziskovalno vprašanje.....	10
1.3 Struktura magistrskega dela.....	11
2 OPREDELITEV EVROPSKE JAVNE SFERE.....	11
2.1 Od javnosti do javne sfere	12
2.2 Opredelitev pojma javne sfere	13
2.2.1 Javnosti kot socialna kategorija.....	14
2.2.2 Močne in šibke javnosti.....	17
2.3 Transnacionalna javna sfera.....	19
2.4 Medijizacija javne sfere	20
2.5 Elektronska javna sfera.....	22
2.6 Raziskovanje evropske javne sfere	23
2.6.1 Evropeizacija v medijih.....	24
2.6.2 Medijsko poročanje	25
2.6.3 Evropska javna sfera na spletu	28
2.7 Kritični premislek	29
3 EVROPSKE KOMUNIKACIJSKE POLITIKE	30
3.1 Evropska unija kot transnacionalno združenje.....	31
3.2 Vloga Evropske komisije.....	32
3.3 Institucionalno komuniciranje EU	33
3.4 Komunikacijske politike EU.....	34
3.5 Ključni dokumenti evropske komunikacijske politike.....	36
4 OPREDELITEV METODE IN POSTOPKA RAZISKOVANJA	39
4.1 Kritična diskurzivna analiza	40
4.2 Opis zbiranja podatkov	42
5 NASLAVLJANJE EVROPSKE JAVNE SFERE V DOKUMENTIH KOMUNIKACIJSKE POLITIKE EU .	43
5.1 Razumevanje in naslavljanje javne sfere	44
5.2 Evropska javnost v očeh institucij	46
5.3 Vloga medijev.....	49
5.4 Komunikacijski kanali	50
5.5 Prispevek institucij.....	52
5.6 Razprava	54
6 SKLEP	61
PRILOGA A: Tabela izpisanih podatkov za kategoriji javnost in javna sfera.....	72
PRILOGA B: Tabela izpisanih podatkov za kategorijo mediji	82

PRILOGA C: Tabela izpisanih podatkov za kategorijo komunikacijski kanali	84
PRILOGA Č: Tabela izpisanih podatkov za kategorijo institucije	87

Seznam kratic:

EJS – evropska javna sfera

JS – javna sfera

EU – Evropska unija

EK – Evropska komisija

GD KOM – Generalni direktorat za komuniciranje pri Evropski komisiji (ang. Directorate-General for Communication)

1 UVOD

Evropa ni dana realnost, vpisana v naravni red stvari, ampak človeška stvaritev, narejena od ljudi, domačinov in priseljencev, ki bivajo na majhnem rtu široke azijske celine, poimenovanem Evropa. To ne pomeni, da evropske realnosti ne obstajajo, temveč da gre za zgodovinske dosežke, podvržene spremenljivosti časa, ki so enkrat opuščeni (pozabljeni ostanki), zdaj ohranjeni (dediščina), včasih domnevani in nadaljevani iz obdobja v obdobje kot jamstvo bodočih izumov (tradicija) (Wismann 2014, 13. maj).

V zadnjih letih je Evropska komisija namenila kar nekaj pozornosti pojmu evropske javne sfere, saj želi z njeno (p)oživitvijo stimulirati evropsko komunikacijsko arenno, ki jo zaznamuje predvsem nezainteresiranost državljanov za evropske zadeve in nezaupanje do evropskih institucij. Na to kažejo tudi podatki o volilni udeležbi na evropskih volitvah, ki z leti vztrajno upada¹.

Samo v zadnjem dobrem desetletju je Evropska unija doživela celo vrsto dogodkov, katerih implikacije so jasno pokazale na manko na področju institucionalne komunikacijske politike. Od odstopa Santerjeve komisije pa do kolapsa osnutka Lizbonske pogodbe po francoskem in nemškem referendumu in kasnejši zastoj z ratifikacijskim postopkom po Irskem referendumu; vsi ti „pretresi“ so spodbudili institucije EU k iskanju možnosti za premostitev komunikacijskega primanjkljaja med Unijo in državljani (de Vreese 2007; Harrison 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014).

Komisija je v zadnjih letih izdala več pomembnih dokumentov in načrtov, s katerimi poskuša institucije približati državljanom, poskrbeti za njihovo informiranost glede evropskih zadev in jih spodbuditi k dialogu. V teh dokumentih večkrat omenja tudi pojem evropske javne sfere, pri čemer pa že na prvi pogled hitro postane jasno, da je njihovo razumevanje pojma pomanjkljivo, raba pa nekonsistentna. Poleg izjemno tehnicističnega pristopa k problemu javnega komuniciranja javno sfero neredko zreducirajo na javnost ali pa na dostop do komunikacijskih tehnologij, državljane enkrat obravnavajo kot homogeno množico ljudi, spet

¹ Rezultati letošnjih evropskih volitev so pokazali na rekordno nizko volilno udeležbo: volitev v Evropski parlament se je namreč udeležilo le 42,54 % vseh Evropejcev, ki imajo volilno pravico. Najvišja volilna udeležba je bila sicer leta 1979 in je znašala 61,99 %, nato je postopno padala, največji padec pa je viden leta 1999, ko je s 56,67 % (leta 1994) padla na 49,51 % (Evropski parlament 2014a).

drugič omenjajo tudi manjšine in težje dosegljive javnosti, kljub poudarjanju spodbujanja odprte, inkluzivne razprave med državljani pa k tej pristopajo v obliki strukturiranega dialoga.

1.1 PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA

Države članice Evropske unije se očitno strinjajo, da je ideja Evropske unije izhodišče za varno in dobro prihodnost, zato obstaja možnost udejanjenja pojava evropske javne sfere (Fraser 2007). Ker pa je javna sfera pomemben aspekt (deliberativne) demokracije (Fossum in Schlesinger 2007; Splichal 2011), ki jo v realnosti pesti deficit, velja poglobljeje proučiti njen pomen in status.

Namen te študije je ugotoviti, kako Evropska komisija kot pristojna institucija za pripravo komunikacijskih politik v izbranih dokumentih naslavlja idejo evropske javne sfere in kako jo želi udejanjiti oziroma spodbuditi. V dokumentih komunikacijske strategije je namreč večkrat zapisano, da si prizadeva za izboljšanje dialoške narave komuniciranja in za ojačitev evropske javne sfere, ki se lahko pojavi le, „če cilj podpirajo vsi ključni udeleženci in ga nadaljujejo na vseh ravneh /.../ udeleženci pa imajo odgovornost, da nacionalne kanale uporabljajo za zagotovitev močne evropske razprave“ (Evropska komisija 2006, 11).

Osredotočanje na komuniciranje institucij je posledica rastočega skepticizma glede legitimnosti političnih odločitev in transparentnosti delovanja institucij EU, hkrati pa tudi demokratičnega upravljanja in (ne)odzivnosti samih institucij (Brüggemann 2005; de Vreese 2007; Bee 2010; Harrison 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014). Kot navaja Dahlberg (2006, 4), predlagajo vzpostavitev enotne evropske javne sfere, ki temelji na tradicionalnem razumevanju politik kot objekta javnega rezoniranja javnosti, sprejemanje političnih odločitev pa je v celoti podrejeno nespremenjenemu načinu komuniciranja, ki ga zaznamuje predvsem pristop od zgoraj navzdol.

V besedilu se osredotočam na mehanizme, s katerimi je Evropska komisija razvila in skozi katere ponuja institucionalne komunikacijske politike z namenom pospeševanja povezovanja in interakcije med odločevalci oziroma snovalci politik in evropsko javno sfero.

Cilj te raziskave je kritično ovrednotiti razumevanje in načine vzpostavitve evropske javne sfere v izbranih dokumentih institucionalne komunikacijske politike EU. Analiza naslavljanja

javne sfere v komunikacijskih politikah namreč pokaže, kako se Evropska komisija loteva problematike komuniciranja z državljani, z njenim razumevanjem pa je pogojena tudi uspešnost načrtov pri doseganju cilja, to je vzpostavitev oziroma oživitev komunikacijske arene, ki bi omogočala informiranje in povezovanje vseh državljanov članic Evropske unije.

Raziskovanje naslavljanja evropske javne sfere je v zadnjih letih postala precej pogosta tema na področju medijskih in komunikacijskih študij (Fraser 2007), še posebej v luči evropske integracijske politike, nezanemarljiv delež študij (Brüggemann 2005; de Vreese 2007; Bee 2010; Harrison 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014) se ukvarja tudi z raziskovanjem evropskih komunikacijskih politik. Nobena od študij, ki sem jih zasledila, pa se ne ukvarja eksplicitno z naslavljanjem evropske javne sfere v komunikacijskih politikah oziroma komunikacijskih načrtih EU, zato raziskava prinaša premislek o snovanju komunikacijskih politik, hkrati pa opozarja tudi na razkorak med teoretskimi obravnavami pojma in njegovimi dejanskimi manifestacijami.

1.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

V nalogi je raziskovanje javne sfere osnovano na opredelitvi, ki jo ponudi Splichal (2011). Ta pravi, da je javna sfera pravzaprav infrastruktura, ki predstavlja prostor, znotraj katerega lahko nastopajo vsi legitimni akterji, ki skupaj tvorijo javnost(i). Ker so dokumenti pisani z vidika institucij, se v analizi javne sfere osredotočam na njihov pogled na javnost, obravnavo komunikacijskih kanalov, poleg tega pa me zanima tudi odnos do medijev, saj so slednji pravzaprav ključni vir informacij za državljane in to, kako institucije naslavlajo sebe.

Moje raziskovalno vprašanje se tako glasi: Kako je v dokumentih komunikacijskih politik EU uokvirjen oziroma naslovljen pojem javne sfere in z njim povezanih pojmov?

Pri tem sem si pomagala še z naslednjimi podvprašanji:

- Kako je razumljen oziroma uokvirjen pojem javne sfere?
- Kako nameravajo spodbuditi njegov nastanek oziroma razvoj?
- Kako je naslovljena in opredeljena javnost?
- Kako so razumljeni mediji?
- Kako je opredeljena komunikacijska infrastruktura?
- Kakšna je vloga institucij?

V magistrskem delu bom analizirala ključne načrte splošnih komunikacijskih politik, ki jih je Evropska komisija izdala v časovnem okvirju od leta 2001 do leta 2007.

1.3 STRUKTURA MAGISTRSKEGA DELA

V uvodnih poglavjih magistrskega dela naprej predstavimo in podrobneje opredelimo ključne teoretične pojme, torej pojme javnosti, javne sfere in transnacionalne javne sfere. V nadaljevanju predstavimo delovanje Evropske komisije kot ključne institucije na področju snovanja komunikacijskih politik Evropske unije in ugotovitve dosedanjih analiz s tega področja. Sledi opredelitev metode analize, torej kritične diskurzivne analize.

V empiričnem delu naprej predstavimo rezultate analize za posamezne dokumente, na podlagi teh pa obravnavamo, kako je v analiziranih dokumentih razumljena in uokvirjena evropska javna sfera. Nato sledi razprava, v kateri rezultate povežemo s teoretičnimi izhodišči in rezultati relevantnih študij, odgovorimo na zastavljeno raziskovalno vprašanje, delo pa zaokrožimo s ključnimi ugotovitvami.

2 OPREDELITEV EVROPSKE JAVNE SFERE

Razumevanje sodobnih zahodnih družb so močno zaznamovali globalni procesi na vseh nivojih² in temu primerno se je spremenilo tudi politično življenje. Politični izziv, ki ga vzpostavlja globalizacija, izhaja iz dejstva, da načenja tradicionalne funkcije države-nacije, še posebej njeno vlogo pri zagotavljanju socialne pravičnosti prek programov države blaginje. S tem globalizacija spodkopava legitimnost demokratičnega odločanja znotraj države-nacije (De Greiff in Cronin 2002, 2). S krepitvijo globalnih tokov in širitvijo Evropske unije je torej postal pojem nacionalnega državljanstva reduciran, če pa k temu prištejemo še demokratični deficit in splošno nezainteresiranost ljudi za politiko, potem postane obet evropske javne sfere precej oddaljen³. Če naj bi posamezniki participirali v takšnih režimih, potem bodo morali

² „Globalnost pomeni, da se je enost nacionalne države in nacionalne družbe razlomila; da se oblikujejo nove vrste razmerij moči in konkurence, konflikti in presečišča med nacionalnimi državnimi enotami in njihovi akterji na eni strani in transnacionalni akterji, identitete, socialni prostori, položaji in procesi na drugi“ (Beck 2003, 41).

³ Nekateri avtorji zato poudarjajo idejo ustavnega patriotizma (ang. consitutional patriotism) (Habermas 2011; Calhoun v De Greiff in Cronin 2002), Habermas pa kot pogoj za to omenja kozmopolitsko solidarnost, ki jo

razviti oziroma okrepiti zmožnost, da se konstruirajo kot Evropejci, poleg tega bi morala evropska identiteta prevladati nad posameznimi nacionalnimi: V praksi bi to pomenilo, da se morajo državljani v prvi vrsti počutiti Evropejce, nato pa šele pripadnike posamezne države članice (De Greiff in Cronin 2002, 23). Številni avtorji (Calhoun 2002; Habermas 2001) se strinjajo, da se na evropskem ozemlju formira transnacionalna civilna družba, vprašanje pa je, v kolikšni meri prispeva k demokratični (evropski) javni sferi. Zato velja podrobneje proučiti pojem javne sfere in njenih akterjev.

2.1 OD JAVNOSTI DO JAVNE SFERE

Javna sfera je pojem, ki je vezan na deliberativno teorijo demokracije. Enakopravnost državljanov, demokratična participacija in pomen oziroma vladanje javnega mnenja so v različnih modelih demokracije sicer obravnavani različno, vendar predstavljajo osnovno izhodišče. V deliberativni teoriji je v središču proces oblikovanja političnega mnenja posameznika in njegove volje, ki se formira v procesu rezoniranja oziroma racionalnega (kritičnega) diskurza in predstavlja vir legitimnosti demokratičnih političnih odločitev (Kohler-Koch in Finke 2007, 207). Javnost torej sprejema informirane odločitve, ki so diskutirane in kritično ovrednotene. Oblikovanje mnenja poteka v pogojih idealnega razpravljanja, ki je demokratično in deluje ob upoštevanju načel pravne države (Habermas 1997; Dahlberg 2005). Prve teorije javnega mnenja in javnosti se pojavijo v okviru razprav o človekovih pravicah, od konca 18. stoletja do začetka 20. pa se javno mnenje obravnava predvsem v kontekstu demokratizacije. S predstavniško demokracijo je javnost namreč postala fundamentalen etični in pravni princip ter politični pojav (Splichal 2001, 4)⁴.

Kot navaja Splichal (1997), zveza med demokracijo in komunikacijsko tehnologijo ni naključna, izvor pa sega že v obdobje antične Grčije, ko je pojmovanje demokracije temeljilo na štirih nikoli v celoti izpolnjenih predpostavkah, ki so vezane na komuniciranje. To so: dobra obveščенost državljanov, njihovo zanimanje za politične zadeve, enakost v pravicah do mišljenja, javnega izražanja, združevanja in odločanja in to, da so vse odločitve predmet javne

sicer zaznamuje šibka povezovalna zmožnost, saj vzpostavlja politično skupnost na podlagi ozkih identitet in normativnega univerzalizma.

⁴ Kot navaja Pajnik (2006), ima javnost kot politični projekt vsaj tri pomene: a) javno sfero kot politični prostor, b) javno/politično delovanje/izražanje in c) javnost kot dejavno publiko.

razprave. Oblak (2003, 42) nadaljuje, da demokratizacija v širokem pomenu torej označuje večjo inkluzivnost glede možnosti sodelovanja v javnem življenju, hkrati pa tudi širši dostop do informacij in komunikacijskih poti.

Že vse od angleškega prevoda Habermasove knjige *Strukturne spremembe javnosti* leta 1989 je prisoten močan trend zanimanja za pojem javne sfere. Pozornost je po eni strani poživila razprave o nujnih predpogojih za demokratično življenje, po drugi strani pa povzročila popolno eliminacijo bolj tradicionalnega pojema javnosti iz kritično-teoretskega diskurza (Splichal 2010, 27–29). Novejše študije se pogosteje kot na javnost, ki je ključnega pomena za generiranje javnega mnenja, osredotočajo na javno sfero, številni pa omenjenih pojmov sploh ne razlikujejo in tako “konceptualna zamenjava javnosti s pojmom javne sfere paradoksalno implicira izginotje telesa javnosti skozi diskurzivni proces” (Splichal 2011, 159). Najprej torej pogledimo opredelitev pojma javne sfere.

2.2 OPREDELITEV POJMA JAVNE SFERE

Javna sfera je po Habermasu (1962/1989, 25) definirana kot odprt, neodvisen komunikacijski prostor ali arena za neovirano rezoniranje oziroma racionalno razpravo, interakcijo in družbeno integracijo. Je torej forum, kjer so zadeve javnega pomena obravnavane, diskutirane in politično zagovarjane. S tem idealnim pojmovanjem opisuje javno sfero kot forum, kjer se (zasebni) ljudje zbirajo in tvorijo javnost, ki si podredi javno avtoriteto tako, da se mora legitimirati pred javnim mnenjem. Javna sfera je torej razumljena kot prostor za komunikativno generiranje javnega mnenja na načine, ki zagotavljajo moralno-politično veljavnost, in zato predstavlja suvereno politično silo znotraj vestfalsko-nacionalnega ozemlja (Habermas 1962/1989; Pajnik 2006; Splichal 2010).

Gre torej za infrastrukturo, ki omogoča javnosti kot socialni kategoriji, da generira javno mnenje. Bolj kot za prostorsko danost, gre pravzaprav za imaginarni prostor, namenjen rezoniranju javnosti. Habermas (1962/1989, 43) je z javno sfero označil sfero, ki povezuje civilno družbo in državo, javnost pa opravlja vlogo zunanjega nadzornika oblasti. Javna sfera in javnost sta torej neločljivo povezani kot sistem in njegova komponenta, med njima pa obstaja pomembna razlika, vezana predvsem na njun odnos do organizirane moči (država): javna sfera je z javnostjo neločljivo povezana, saj je vlada akter javne sfere in njeno pravno

jamstvo, javnost pa se formira neodvisno in v opoziciji do organizirane moči (Splichal 2011, 13).

Seveda pa se vsi raziskovalci in teoretiki ne strinjajo s tako ozkim pojmovanjem javne sfere in poudarjajo predvsem dimenzijo inkluzivnosti: po deliberativni normativni teoriji javne sfere bi moral biti znotraj javne sfere razpravljan širok nabor relevantnih tem, ocen in argumentov, prizadevati pa bi si morali tudi za opolnomočenje čim večjega števila posameznikov, torej bi morala javna sfera delovati čim bolj inkluzivno v odnosu do različnih družbenih akterjev. Rdeča nit participatornih teorij je namreč zaželenost maksimizacije participacije državljanov pri javnih odločitvah, ki vplivajo na njihova življenja. Da bi to dosegli, pa morajo biti čim bolj aktivni udeleženci javne sfere. Rezultat razprave je približek splošne volje ljudi, hkrati pa posameznike postopoma bogati z razvojem lastnih potencialov za delovanje oziroma kot sami zapišejo: „participacija preobrazi posameznike v javne državljane“ (Ferree in drugi 2002, 296).

Cohen in Sabel (v Van Brussel 2014, 94) pa dodajata, da Habermasova definicija javne sfere pravzaprav predvideva, da demokratična javnost ne more biti pravična in učinkovita hkrati, saj mora biti neformalna v smislu konstituirane svobode od institucij, da je lahko pravična, in če naj bo resnično učinkovita, potem mora biti institucionalizirana v oblikah, ki omejujejo razpravo in iskanje pravice.

2.2.1 JAVNOSTI KOT SOCIALNA KATEGORIJA

Prve teorije javnega mnenja se pojavijo v okviru razprav o demokraciji in človekovih pravicah, na začetku pa so močno vezane na idejo o nadzorstveni funkciji države, saj raziskujejo, na kakšen način javno mnenje nadzoruje običajnega državljana in kako oziroma v kolikšni meri nadzoruje oblast (Splichal 1997). Javnost v tem kontekstu nastopa kot socialna kategorija, ki je nosilka javnega mnenja, o tem govorijo na primer Bentham, Dewey, Lippman, Park in Blumer, za začetnika sociološkega poimenovanja javnosti in javnega mnenja pa lahko štejemo Gabriela Tarda, ki je zagovarjal tezo, da so za nastanek javnosti bistvenega pomena časopisi, ki imajo moč razširjanja idej in prepričevanja bralcev – javnost namreč ne nastane s tem, da vsi berejo iste novice, ampak da se jih „polasti“ neka ideja (Splichal 2007, li-liiii). Podobno so javnost kot psihično kolektiviteto, ki jo tvorijo lokacijsko razpršeni posamezniki in katerih vezivo je povsem „duhovno“, razumeli tudi Tönnies, Park,

Blumer in Mills, osnovna konceptualizacija omenjenih pa je definicija javnosti v odnosu do (prisotne) množice, od katere se loči predvsem po tem, da javnost nastaja v racionalni razpravi.

Najbolj splošno definicijo javnosti ponudi John Dewey, ki jo opredeli kot veliko skupino ljudi s skupnim interesom za nadzor nad posledicami družbenih transakcij. Zapiše namreč, da javnost sestavljajo tisti, ki so posredno ali neposredno prizadeti s posledicami transakcij, v katerih ne sodelujejo, zadevajo pa jih do te mere, da je treba posledice sistematično regulirati (Dewey v Splichal 2007, lvi). Dewey potegne ločnico med zasebnim in javnim na podlagi posledic transakcij – če posledice vsaj posredno zadevajo tudi tiste, ki niso neposredno vključeni, potem gre za javno dejanje, poleg tega pa morajo biti posledice trajne in predstavljati veliko grožnjo ali prednost prizadete skupine ljudi. V javni razpravi mora biti torej omogočen enakopraven dostop vsem, ki jih dejanje zadeva, vsi morajo imeti možnost govora in tehtanja argumentov.

Blumer (2007, 157) pa pravi, da je javnost elementarna kolektiviteta, ki nastane kot naravni odgovor na določeno situacijo in je v tem smislu vedno spontana. Njen obstoj je vezan na prisotnost nekega problema, pri tem pa nima oblike organizacije ali družbe, prav tako nima občutka skupinske pripadnosti, je torej svojevrstna „amorfna skupina, katere velikost in članstvo se spreminjata skladno s problemom“ (Blumer v Splichal 2007, 158). V javnosti so posamezniki v interakciji, zanjo pa sta bolj kot strinjanje značilna predvsem nasprotovanje in razprava na podlagi soočenja različnih argumentov. Tekom razprave kljub neenotnosti javnost sprejme kolektivno odločitev oziroma kolektivno mnenje. Da pa se lahko razprava sploh odvija, mora obstajati t. i. diskurzivni univerzum, to je skupni jezik oziroma zmožnost strinjanja o pomenu temeljnih pojmov. Če tega ni, sta razprava in argumentacija „ne le brezplodni, temveč neizvedljivi“ (Blumer v Splichal 2007, 159). Od Blumerja dalje v teorijah javnega mnenja oziroma javnosti ni več definiranja javnosti v odnosu do množic, ampak javnost postanejo razpršene množice, imenovane tudi medijska občinstva (Splichal 2007). Tisk namreč konstituira javnost, ta pa producira javno mnenje.

Schudson (v Calhoun 1997, 146) poudarja, da sta pri Habermasovem razumevanju javne sfere pomembna dva vidika: 1. je nivo participacije, torej kdo vse ima pravico, da sodeluje in koliko upravičencev to tudi dejansko počne, 2. pa se ukvarja s tem, do katere mere je politična participacija izvedena prek racionalnega in kritičnega diskurza. S pojavom javnomnenjskih raziskovanj v prvi polovici 20. stoletja namreč javnost postane zgolj skupina posameznikov,

ki so za potrebe raziskave delili svoje mnenje o določeni temi, iz modela pa je v celoti izpuščen njegov ključni aspekt, tj. rezoniranje. O tem je govoril tudi Bourdieu, že pred njim pa je na to opozarjal tudi Blumer (v Splichal 2007).

Warner (v Calhoun 1997, 382) dodaja, da se je tekom zgodovine inkluzivnost javnosti sicer spreminjala, večinoma pa so jo tvorili odrasli beli moški, ki so imeli vse pravice državljanov. Kljub številnim spremembam, ki so preobrazile moderne družbe, je pojem državljanstva še vedno relevanten, čeprav so se kriteriji „razrahljali“ do te mere, da je pogosto govora zgolj o individualiziranih posameznikih (Beck 2006, Deuze 2008). Z razvojem množičnih medijev je namreč prišlo do devalvacije javnosti v množice: množični mediji so postali grožnja demokraciji, saj se tisk iz sredstva nadzora oblasti spremeni v sredstvo nadzora državljanov (Splichal 2007).

Tudi pomen državljanstva se je v preteklih desetletjih močno spremenil. Michael Schudson (v Deuze 2008, 851) navaja, da večina politikov, akademikov in novinarjev še vedno meni, da se morajo posamezniki pred volitvami podrobneje informirati o vseh strankah oziroma kandidatih, da lahko sprejmejo informirano odločitev. Vendar kot pravi Schudson, gre za zastarel model državljanstva, ki predstavlja tudi precej elitistično pojmovanje procesa odločanja in politične reprezentacije. Poleg tega je bil pojem informiranega državljanstva prvotno vezan na čas, ko je bil posamezniku na voljo omejen nabor virov informiranja, v današnjem času pa so mediji integrirani v skoraj vse aspekte našega življenja, še posebej s skoraj vseprisotnim dostopom do spleta in podobnih storitev, ki nas povezujejo v globalnem, stalno priklopljenem digitalnem informacijskem in komunikacijskem omrežju (Deuze 2008, 282).

21. stoletje je v razvitem svetu zaznamovalo obdobje, ki ga Bauman (v Deuze 2008) poimenuje likvidna faza modernosti, Giddens (1990) pa ji pravi visoka modernost, v kateri so vse obstoječe družbene, ekonomske in politične institucije, med drugim tudi država – nacija in strankarska demokracija, postale „zombi institucije“. Beck (v Deuze 2008, 857) jih tako poimenuje zato, ker naj bi predstavljajo tako imenovane žive mrtve kategorije, ki zastirajo pogled na hitro spreminjajoče se resničnosti, ki se odvijajo znotraj in zunaj okvirjev države – nacije.

2.2.2 MOČNE IN ŠIBKE JAVNOSTI

Novejši poskusi konceptualizacije javnosti (Balibar 2003; Fraser 2005; Eriksen 2005; Fossum in Schlesinger 2007) upoštevajo tudi tako imenovane alternativne in transnacionalne oblike javnosti, katerih ključni moment ni (le) kritika oblasti, ampak prav spreminjanje aktualnih družbenih procesov. Takšne so na primer transnacionalne močne javnosti (Eriksen in Fossum 2001; Schlesinger in Fossum 2007). Medtem ko slednje bazirajo predvsem na ideji deliberativne demokracije, v kateri je ključni element razprava, pa je za javnost ključnega pomena tudi moč za uveljavljanje sprememb.

Fraser (1992, 134) tako govori o „močnih javnostih“, ki to moč imajo, saj je po njenem problem „šibkosti“ (Habermasove) javnosti v tem, da sama ne izvršuje svojih odločitev, temveč jih le posreduje politični oblasti. Močne javne sfere torej označujejo institucionalizirane primere, ko je lahko rezultat deliberacijskega procesa odločanje oziroma formacija politične volje, šibke oziroma splošne javne sfere pa zaznamuje diskurz, ki je izven političnega sistema in omejen zgolj na formiranje (posameznih) mnenj (Fossum in Schlesinger 2007). Seveda pa sta obe kategoriji precej povezani, saj je za doseganje zavezujočih političnih odločitev, ki terjajo aktivnost močnih javnih sfer, najprej potrebna pobuda, ki usmeri nadaljnje komunikacijske tokove, ta pa običajno izvira iz periferije oziroma prihaja s strani šibke javnosti.

Habermas v svoji teoriji sicer sprejema dejstvo, da so odločitve glede javnih zadev največkrat sprejete v političnih centrih, kot so vladne agencije, parlamenti, sodišča in politične stranke. Za rutinske odločitve je torej razumno in sprejemljivo, da se sprejemajo brez večje javne razprave. V situacijah, ko gre za pomembna normativna vprašanja, pa je izjemno pomembno, da razprava ni omejena le na akterje v centrih moči. Dobro delujoča javna sfera bi morala v takšnih primerih hkrati vključevati tudi šibke javnosti oziroma akterje s periferije, torej akterje civilne družbe in še posebej t. i. *grassroots* organizacije (Ferree in drugi 2002, 300). Znotraj periferije Habermas (prav tam 2002, 300–302) razlikuje še med avtonomnimi (*autochtone*) akterji, pri čemer gre za povezovanje posameznikov na podlagi običajnih življenjskih situacij (*life world*), in med drugimi, t. i. izbranimi, izvoljenimi akterji (t. i. *vermächete*), ki so

organizirani prek formalnih birokratskih odnosov v hierarhiji. Predstavniki civilne družbe⁵ imajo pomembno vlogo, saj predstavljajo male, nebirokratizirane organizacije, ki so posledično svobodne od preprek vzdrževanja organizacije in bližje osebni, vsakodnevni izkušnji, zato morajo biti vključene v javno sfero.

Tudi Bee in Bozzini (2010, 9) ugotavljata, da je bila vloga civilne družbe dolgo zapostavljena, saj so jo obravnavali predvsem v odnosu do političnih procesov, njen odnos z mediji in splošno javnostjo pa je ostal marginalen. Predstavniki civilne družbe so v interakciji s političnimi institucijami na različne načine: prek odprtih razprav, na primer na spletu ali na javnih konferencah, prek posvetovanj glede relevantnih politik in prek kritike oziroma izražanja opozicije do aktivnosti institucij. Interakcija med predstavniki civilne družbe in institucijami je torej bistven aspekt dialoške interakcije, skozi katero družbeni akterji vplivajo na odločanje o javni agendi. Fraser (1992) pa v kritiki Habermasovega modela opozori, da morajo javne institucije obravnavati obstoj protijavnosti, kot so marginalizirane skupine in socialna gibanja, in priznavati njihovo relevantnost pri oblikovanju družbene realnosti. Da bi ocenili, kako vključujoča je javna sfera, je torej treba pogledati tudi vlogo marginalnih skupin in manjšinskih pogledov, ki so prisotni v politični areni.

Pomembna kategorija akterjev, ki se nahajajo med civilno družbo in oblastjo oziroma odločevalci, pa so politične stranke. V liberalnih demokracijah stranke in njihovi predstavniki že po definiciji delujejo kot legitimni kanali za zastopanje mnenj na strani odločevalcev. Medtem ko je v takšnem sistemu dovolj občasna aktivnost državljanov (referendumi, volitve), pa normativne teorije zahtevajo več vpetosti posameznika v javno življenje (Kaina in Karolewski 2009), in za takšno obliko participacije si očitno prizadeva tudi Evropska komisija (Bee 2010; Kohler-Koch in Finke 2007). V Pogodbi o delovanju Evropske unije (člen 11) je namreč zapisano, da je Evropska unija „osnovana na predstavniki demokraciji, ki utrjuje pravico državljanov do participacije“.

⁵ Civilno družbo sestavljajo neprofitne organizacije in združenja, ti pa zajemajo vse od nevladnih organizacij, sindikatov, verskih skupnosti do univerz in neodvisnih medijev (Scholte 2004, 212).

2.3 TRANSNACIONALNA JAVNA SFERA

Osrednje vprašanje, s katerim se zadnja leta ukvarjajo številni raziskovalci, zadeva relevantnost in možnost obstoja javne sfere, usmerjene k razvoju komunikacijskih prostorov, ki presegajo okvire nacionalnih držav (Bellamy in Castiglione 2001; Eriksen in Fossum 2001; Calhoun 2004; Schlesinger in Fossum 2007). Obstaja širši konsenz glede ideje, da nacionalnih unitarnih modelov EJS ne moremo enostavno premestiti na evropski nivo (Soysal 2002), poskusi konceptualizacije pa se pogosteje fokusirajo na modele, ki poudarjajo obstoj diferenciranih, segmentiranih in konstantno spreminjajočih se javnih sfer, ki se simultano pojavljajo na lokalnem, nacionalnem in transnacionalnem nivoju (Eriksen 2005). Pri tem ima osrednjo vlogo prav pojem omrežja, saj se nanaša na interakcijo medijev s predstavniki civilne družbe in institucijami, ki spodbujajo rezoniranje o evropskih zadevah (Trenz in Eder 2004).

Splichal (2010, 11) navaja:

Medtem ko sta v konvencionalnih konceptualizacijah javnega mnenja država in javnost delovali kot jasno opredeljeni antagoniji v nacionalni javni sferi (npr. v Benthamovi teoriji javnega mnenja), je za sodobne konceptualizacije nadnacionalnih javnih sfer značilna odsotnost jasno opredeljene (nacionalne) javnosti in njenega nadnacionalnega „naslovnika“, ki bi – podobno kot država nekoč v nacionalnem okviru – opravljal regulativne funkcije v globalnem kontekstu.

Evropska javna sfero je mogoče obravnavati tudi kot omrežje nacionalnih komunikacijskih prostorov, ki ga, za razliko od drugih večjih transnacionalnih komunikacijskih prostorov, povezuje obstoj skupnega političnega ogrodja Evropske unije (Brüggemann 2010, 8).

Ideja transnacionalne javne sfere pravzaprav vzpostavlja več teoretskih problemov. V Habermasovi (normativni) teoriji je javna sfera razumljena kot prostor za komunikativno generiranje javnega mnenja na načine, ki zagotavljajo moralno-politično veljavnost. Javna sfera naj bi tako predstavljala sredstvo mobiliziranja javnega mnenja kot suverene politične sile znotraj vestfalsko-nacionalnega ozemlja (Habermas 1962/1989, Splichal 1997, Fraser 2005).

Primerjava modela z realnim stanjem in aplikacija na transnacionalni okvir, kot je na primer Evropska unija, razkrijeta številne pomisleke. Fraser (2005) tako omenja, da je problematično že ozemlje, saj EU presega meje vestfalsko-nacionalne države. Vpeti smo v multikulturno,

(politično) pasivno, transnacionalno družbo, javnost pa se, kot navaja Pajnik (2006), še vedno najpogosteje obravnava kot produkt razsvetljenstva in posledico liberalizma ter uveljavljanja prve generacije človekovih pravic.

V kompleksnih modernih demokracijah je utopično pričakovati, da bodo državljani svoj čas namenjali razpravi o javnih zadevah in se neposredno odločali o javnih politikah, zato postane vključitev mediatorjev, ki zbirajo in artikulirajo posamezne diskurzivne interese v javni sferi, neizogibna.

2.4 MEDIJATIZACIJA JAVNE SFERE

Kot navaja Fraserjeva (2006, 278), je ena ključnih institucionalnih predpostavk vestfalske države, kot jo opredeljuje Habermas, tudi komunikacijska infrastruktura države-nacije (Fraser v Pajnik 2007, 174), njeno bistvo pa predstavlja vzpostavljen medijski sistem. Njegova moč izhaja iz tehnologije, ki omogoča množično komuniciranje in tako posreduje izbrane reprezentacije, uokvirja javne zadeve, konstruira agende poročanja in s tem določa dinamiko komuniciranja (Erjavec in Poler Kovačič 2007, Habermas 2001). Medijske sisteme seveda tvorijo različni akterji, omeniti pa gre predvsem urednike, novinarje, reporterje in producente, ki aktivno sodelujejo v omenjenih procesih in s tem vplivajo na formacijo javnega mnenja, hkrati pa javnost obravnavajo kot homogeno s tem, da jo nagovarjajo kot narod in pri medijskem poročanju dodajajo narodno in etično substanco (Pajnik 2007, 175).

Razvoj množičnih medijev v 20. stoletju je torej spremenil javno sfero v sfero mediatizirane javnosti, množični mediji pa so postali grožnja demokraciji, saj se tisk iz sredstva nadzora oblasti spremeni v sredstvo nadzora državljanov (Splichal 1997; Pajnik 2006). Splichal (2011) dodaja, da so množični mediji postali predpogoj za obstoj javne sfere, saj nastopajo kot prostor, kjer se soočajo različni pogledi in interesi. Javna sfera ni več osnovana na mrežah kanalov, ki omogočajo participacijo, ampak na reprezentacijah v množičnih medijih. Novejšo obliko javne sfere so zato poimenovali mediatizirana oziroma medijsko posredovana javna sfera (Thompson v Oblak 2003).

Kot navaja Oblak (2003, 44), je splošna ugotovitev razprav o učinkih množičnih medijev na razumevanje javnosti in javnega, da so mediji močno zaznamovali to, kaj lahko postane javno in koga lahko informacija doseže, poleg tega pa so vplivali tudi na način reprezentacije. Javno

je torej tisto, kar je v medijih, množični mediji pa tu nastopajo kot generatorji družbenih reprezentacij, spektakla ali javne vidnosti (Luthar 1998).

Z globalnimi procesi pa so se spremenile tudi institucije komuniciranja, predvsem pa načini distribucije in oblike komuniciranja ter regulacije. Medtem ko je še za sredino prejšnjega stoletja veljalo, da je bila televizija javni servis, ki je skrbel za javno obveščanje, so globalni trendi to spremenili in oblikovali sta se dve vrsti servisov: javni servisi, ki zagotavljajo kvalitetnejšo in bolj raznovrstno ter posledično dražjo produkcijo, in t. i. komercialne medijske hiše, katerih program zaznamuje cenejša, bolj homogena produkcija (Garnham v Calhoun 1997; Hallin in Mancini 2004; Bašić-Hrvatin in Kučić 2005; McQuail 2005; Jakubowicz 2007). Televizija je postala osrednje mesto domačega načina komuniciranja medijev, Garnham (v Calhoun 1997) pa to pripisuje predvsem procesom, ki jih Castells imenuje informacijska družba.

Zaradi skoraj vseprisotne narave medijev Silverstone (v Deuze 2008, 854) pravi, da je današnji svet pravzaprav 'mediapolis' – mediatiziran javni prostor, kjer mediji podpirajo in premoščajo izkušnje vsakodnevnega življenja. Odnos do javnih informacij se je močno spremenil, saj posamezniki sporočila zgolj preletijo, pa naj gre za časopise, revije, televizijske oddaje, bloge ali druge oblike sporočil, in še to le za teme, ki so jim blizu. Schudson (v Deuze 2008, 254) zato takšno javnost poimenuje 'monitorial citizens' (v prevodu: opominjajoči državljani, op. a.) in z njimi označi posameznike, ki jih politika zanima, ji sledijo in se, če presodijo, da je to potrebno, poslužujejo tudi političnih akcij, vendar ostajajo izven tradicionalnih političnih organizacij, kot so politične stranke, zanje pa je značilno tudi nezaupanje do političnih institucij.

Putnam (v Deuze 2008, 854) pravi, da so se v zadnjih desetletjih 20. stoletja ljudje začeli distancirati od participacije v različnih socialnih institucijah, tudi od političnih strank, vendar to v osnovi ne pomeni, da se sploh ne udeležujejo volitev, pač pa da to počnejo, ko se jim iz kakršnihkoli razlogov tako zdi oziroma menijo, da je to prav. Posamezniki tako niso popolnoma pasivni oziroma distancirani od političnih procesov, le drugače pristopajo do njih; kot pripomni Deuze (2008), lahko individualno ravnanje z državljanstvom povežemo s praksami potrošništva.

2.5 ELEKTRONSKA JAVNA SFERA

Vedno več študij priča tudi o vzpostavitvi evropske javne sfere na spletu, saj naj bi prav splet pomagal pri razvoju deterritorializiranega (transnacionalnega) komunikacijskega prostora, ki ni vezan na noben določen teritorij (Splichal 2011, 107). Potencial spleta, da omogoči bolj enakopravno in demokratično komuniciranje, v teoriji veliko obeta, saj ima potencial za dvosmerno komuniciranje in je tako obravnavan kot novo sredstvo spodbujanja javnega diskurza (Thurlow in drugi 2004; Papacharissi 2008), kar je osnovni pogoj za vzpostavitev elektronske javne sfere (Oblak, 2003). Tako bi se lahko zlahka oblikovala transnacionalna javna sfera.

Komunikacijske tehnologije kot novi komunikacijski kanali so pomembne v smislu recipročnosti in povezanosti, ki sta v internetnem okolju bistveno izrazitejši. Internet je register informacij in hkrati tudi sredstvo komuniciranja – kot komunikacijski kanal lahko hitro in interaktivno (dialog) poveže med seboj različne akterje: politike, medije, interesne skupine, javne institucije, državljane itd. Teorije e-demokracije so dvignile pričakovanja akademikov, ki so v internetu prepoznali platformo, ki bi omogočala enakopravno participacijo vseh posameznikov, hkrati pa uspešno premošča časovne in prostorske omejitve, s katerimi se srečujemo v *offline* življenju (Papacharissi 2008; Malina v Oblak 2003).

Pojav interneta je vzbudil različne vizije in ideje o razvoju virtualne, digitalne ali splošneje elektronske javne sfere (Oblak 2003). Kibernetški prostor nekateri razumejo kot območje nove EJS, ki ponuja nove okoliščine in drugačne pogoje za ponovno revitalizacijo javne sfere, drugi pa pravijo, da se pogoji in okoliščine, ki jih predpostavlja JS, v kontekstu kibernetškega prostora ne uresničujejo v celoti. Opozarjajo namreč, da je že samo okolje kibernetškega prostora tako razpršeno, da ne moremo govoriti o homogeni, univerzalni javni sferi (Dahlgren, Zolo in drugi v Oblak 2003). Elektronska javna sfera tako predstavlja nelokaliziran dialoški oziroma interaktivni prostor, ki je neskončno odprt, omogoča sinhrono in asinhrono oblike interakcij (Oblak 2003, 63).⁶

⁶ Oblak (2003, 70) glede na stopnjo dialoga in spletnih reprezentacij socialne kategorije na spletu deli na virtualne skupnosti, javnost, psevdoskupnosti in množično občinstvo, v empiričnih študijah pa tovrstnih razlik raziskovalci po večini ne delajo.

Bentivegna (2006, 337) opozarja, da rezultat neizogibno razočara, če za referenčno točko vzamemo formalno politično areno in tako poskušamo definirati vlogo informacijskih in komunikacijskih tehnologij. V takšnem kontekstu lahko tovrstne tehnologije prevzamejo zgolj marginalno vlogo pri podpori že obstoječega organizacijskega in komunikacijskega aparata. Izjemo predstavljajo le dogodki, kot so volilne kampanje, vendar tudi takrat tehnologije ne spreminjajo osnovne narave odnosa med političnimi akterji in državljani.

Kasneje je prišlo do rekonceptualizacije javne sfere v kibernetnem prostoru, ki je izhajala iz naslonitve na nekatere predpostavke izbranega teoretskega modela, ki so v realnih okoliščinah težko izvedljive. Buchstein (v Oblak 2003) izpostavi vsaj 3 omejitve: 1. ideja o enostavnem in univerzalnem dostopu; 2. teza o imunosti na avtoritarizem in 3. teza, da se vzpostavlja kritična javna sfera, saj interakcija na internetu ruši tradicionalne strukture moči s tem, ko državljanu ponuja neodvisnost od vladnih služb. Schmidtke (v Oblak 2003) zato pravi, da je o kibernetnem prostoru ustrezneje govoriti kot o visoko diverzificiranem polju soobstoječih diskurzov in interakcij, ki niso nujno prepleteni. Oblak (2003) pa dodaja, da, medtem ko je osnovni pogoj deliberacije torej vključevanje različnosti idej in virov, v praksi kaže, da se posamezniki večinoma pogovarjajo s podobno mislečimi in le redko ukvarjajo z drugače mislečimi. Seveda pa sta še vedno ključna problema pojma elektronske javne sfere dejstvi, da številni še vedno nimajo dostopa do interneta, tisti, ki ga imajo, pa ga pogosto ne uporabljajo v politične namene, še posebej med starejšimi generacijami pa je problem tudi tehnološka nepismenost.

2.6 RAZISKOVANJE EVROPSKE JAVNE SFERE

Obravnavane teoretične predpostavke so ponudile obilo izhodišč za empirično raziskovanje, kljub temu pa sta tako javnost kot tudi javna sfera pojma, ki ju ni mogoče nikoli v celoti operacionalizirati, zato pojma v empiričnem smislu nikoli ne zajemata celotnega pomena⁷.

⁷ Splichal (2011) opozarja na odsotnost konsenza glede razumevanja javne sfere med akademiki, ki proučujejo javno sfero, in akterji, ki so vanjo vključeni. Različni pogledi zaznamujejo diskusije o tem, kdo tvori javno sfero; kako, če sploh, je oziroma bi lahko bila vzpostavljena, kdo sme oziroma bi moral v njej aktivno sodelovati ter kako; poleg tega pa si niso enotni tudi, ali je javna sfera vzrok ali posledica demokratičnega razvoja.

Raziskovanje komunikacijskih tokov v EJS se je v preteklosti močno naslanjalo na analizo medijskih vsebin. To navsezadnje ne preseneča, saj so mediji tudi v Habermasovi razlagi obravnavani kot posredniki med formiranjem mnenj in odločevalskimi procesi (Splichal 1997; Kleinstüber 2011); kot navajata Gerhards in Schäfer (2010, 145), množični mediji s širokim dometom in tradicionalno vlogo oblikujejo in predstavljajo javno mnenje.

2.6.1 EVROPEIZACIJA V MEDIJIH

Velik del študij o EJS je zasnovan na medijih oziroma analizah objav, primerjavah medijev, načinov poročanja in tako dalje. Dejavnike, ki vplivajo na poročanje nacionalnih medijev o EU zadevah, lahko razdelimo na zunanje, kot so percepcija bralcev, viri informacij, in notranje, to so izkušnje in znanje, razpoložljiva sredstva, uredniški procesi (Gerhards in Schäfer 2010; Koopmans in Pfetsch 2003; Statham 2010). Takšni pristopi sicer omogočajo relativno enostavno analizo, hkrati pa se poraja vprašanje relevantnosti merskega instrumenta in predvsem veljavnosti dobljenih rezultatov.

Kot navaja Splichal (2011, 211), lahko raziskovanje evropske javne sfere razdelimo v 2 skupini: pri prvi avtorji v svojem raziskovanju predpostavljajo, da gre pri evropski javni sferi pravzaprav za preseganje individualne države, pri drugem načinu pa naj bi šlo za integracijo ali „evropeizacijo“ nacionalne javnosti. Drugi operacionalizirajo Evropsko javno sfero kot politično komuniciranje o določeni zadevi s podobnih vidikov in kot 'psa čuvaja' politike in odločevalskih procesov.⁸

Številne študije primerjajo količine novic o evropskih zadevah in političnih osebnostih EU v poročanjih nacionalnih medijev, pri čemer analizirajo predvsem t. i. 'resni' tisk in televizijski informativni program (Eriksen 2005). Nekateri primerjajo (aktualno) medijsko poročanje med izbranimi državami (Trenz 2004; Koenig in Downey 2006) in ugotavljajo, da je medijska pozornost do evropskih zadev nizka v primerjavi z globalnimi, nacionalnimi, regionalnimi ali lokalnimi zadevami (Risse 2003; Koopmans in Pfetsch 2007). Drugi pristop pa predstavljajo analize medijskih poročanj o evropskih zadevah, kot so škandali, prihodnost

⁸ Različni pristopi sicer k obravnavi koncepta pristopajo različno, najbolj pa sta ga razdelala Koopmans and Erbe (2004), ki sta ga definirala kot: 1. povečanje diskusije o evropskih zadevah (vertikalna dimenzija); 2. intenzivnejše povezovanje med nacionalnimi javnimi sferami (horizontalna dimenzija) in 3. razvoj perspektive kot udeleženca v skupni debati (dimenzija identitete).

in širitev EU (Trenz 2004; Van der Steeg 2004; Downey 2006), pri čemer avtorji primerjajo objave več nacionalnih medijev. Večinoma so se načini poročanj izkazali za precej podobne – odstopanja v aktualnosti so minimalna, količina pozornosti je približno enaka in podana z zelo podobnimi pomenskimi strukturami, kar govori v prid pojavu t. i. bruseljskega novinarstva.

Nekatere raziskave kažejo tudi na to, da nacionalni mediji ne poročajo o institucijah EU tako pogosto, kot bi slednje želele, če pa že poročajo, to počnejo na zelo podoben način brez upoštevanja nacionalnih ozadij (Risse 2003), spet druge pa ugotavljajo, da so nacionalni konteksti še kako prisotni (Koenig in Downey 2006; Möra 2006). Trenz (2004) je na primer ugotovil, da so obravnave evropskih tem v evropskem resnem tisku zelo podobne, skoraj tretjina vseh novic s področja politike pa je vezana na zadeve EU, in na podlagi teh dejstev zaključuje, da se je s tem vzpostavila evropska javna sfera.

Po drugi strani pa Machill in drugi (2006) ugotavljajo, da je v kontekstu popularnega tiska evropska javna sfera še zelo oddaljen pojem. Javno sfero torej večina raziskovalcev povezuje s tiskom in televizijo v kontekstu informativnih vsebin, medtem ko Gripsrud (2007) poudarja vlogo televizije pri ustvarjanju kulturne identitete, ki prav tako sodeluje pri vzpostavljanju javne sfere: televizija prispeva k vzpostavljanju javne sfere primarno z ustvarjanjem deljenih izkušenj oz. doživetij Evropejcev ter občutkom pripadnosti kontinentu in ne ostalemu.

Koopmans in Pfetsch (2007) zaključujeta, da mediji sicer „govorijo“ po svoje, večinoma pa so evropsko naravnani, s čemer prispevajo k odpiranju prostorov za transnacionalno komunikacijo. Nasprotno pa so nacionalne politične elite, stranke in tudi akterji civilne družbe nagnjeni k ohranjanju javne razprave znotraj nacionalnih meja. Način, na katerega je EU prezentirana v množičnih medijih, je sicer pomemben za razprave o evropski javni sferi, kljub temu pa javnega diskurza ne smemo zamenjevati s posredovanim političnim diskurzom, ki je običajno diskurz nacionalnih in evropskih političnih ter novinarskih elit (Splichal 2011, 217).

2.6.2 MEDIJSKO POROČANJE

Mediji pri svojih objavah povečini sledijo znanim novinarskim praksam in uredniškim pristopom, ki vsebujejo tudi prednostno tematiziranje (agenda-setting), uokvirjanje (framing), izbor novic, privilegiranje vplivnih in institucionaliziranih akterjev (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 103-124) in tudi odprtost za predstavljanje močnih javnosti (Gerhards in Schäfer 2010,

145). EU okolje v Bruslju na enem kraju združuje novinarje iz vseh držav članic in ostale, ki so v interakciji z institucijami EU in imajo privilegiran odnos do političnih in družbenih akterjev v evropski prestolnici. Nadnacionalne organizacije, kot je European Journalism Centre, ki organizira treninge, tečaje in delavnice za novinarje, na katerih jih seznanjajo z nedavnimi evropskimi dogodki, igrajo pomembno vlogo, saj promovirajo profesionalno novinarstvo na evropskem nivoju, do neke mere pa prispevajo tudi k evropeizaciji novinarstva.

Kot navaja Harding (v Bee in Bozzini 2010, 7), obstajajo večje razlike v poročanju o EU iz Bruslja in izven, torej med tistimi novinarji, ki bivajo v Bruslju in imajo neposreden dostop do informacij od tam, ter tistimi, ki delajo na regionalnem ali lokalnem nivoju v državah članicah. V evropskem središču so evropske zadeve namreč vsak dan dostopne prek številnih dnevnih obvestilnikov, spletnih komentarjev, spletnih televizijskih programov, neodvisnih organizacij (European Voice), panevropskih in mednarodnih medijev. Za tako imenovane 'zunanje' medije pa so evropske zadeve relevantne le, ko se zgodi kaj odmevnejšega oziroma nekaj, kar neposredno zadeva bralce oziroma gledalce, ali pa ko dogajanje komentira bruseljski poročevalec. Agenda o EU zadevah se torej v večji meri formira prav v Bruslju, saj so tam živeči novinarji v stalnem stiku z aktualnimi informacijami in dogodki, zato lahko vplivajo, kaj pride na agendo in hkrati s posredovanjem informacij tudi vplivajo na smer, v katero bo šla razprava. V nasprotju s slednjimi pa novinarji, ki delujejo izven Bruslja in imajo posledično omejen dostop do informacij, vplivajo na lokalne bralce in gledalce na drugačen način, saj z izborom in načinom uokvirjanja novic vzpostavljajo razpravo in vplivajo na javno mnenje, vendar pa to krepi predvsem nacionalno dimenzijo in jo le redko presega.

Izsledki raziskav kažejo na obstoj množice komunikacijskih omrežij, ki so medsebojno povezana, nadrejena ali pa porazdeljena glede na različne evropske teme (Van de Steeg 2002; Trenz in Eder 2004). EJS je tako dinamična, fragmentirana in diferencirana entiteta, znotraj katere različni akterji tekmujejo z namenom, da bi postal njihov glas slišan in da upoštevajoč specifičnost njegove dinamike vplivajo na vzpostavljeni evropski sistem (Eriksen 2005). V povezavi s tem pa lahko razlikujemo med t. i. 'močno javno sfero', to tvorijo člani evropskih elit, ki imajo privilegiran odnos z Brusljem kot njenim središčem, in 'transnacionalno javno sfero', ki jo sestavljajo akterji s privilegiranim odnosom z „evropsko prestolnico“, Bee in Bozzini (2010) kot primer slednje navajata medije s sedežem v Bruslju. V odnosu do teh skupin javnosti pa lahko ločimo tudi šibko javno sfero, to so akterji, ki niso v neposredni

interakciji z Brusljem, vendar vzpostavljajo razpravo in tvorijo javno mnenje na druge načine, to so na primer manjši, lokalni mediji ali pa ne vključene skupine civilne družbe.

Medijska pokrajina v Evropi je zelo raznolika, še večje razlike pa so med posameznimi nacionalnimi medijskimi pokrajinami (Hallin in Mancini 2004; Jakubowicz 2007). Evropski mediji sicer obstajajo, na primer dnevnik EUobserver in tednik European Voice, informacije pa je moč dobiti tudi prek tiskovne agencije Agence Europe. Vendar pa noben od teh medijev ne doseže povprečnega državljana EU (Calhoun v De Greiff in Cronin 2002, 302), saj jih berejo predvsem tisti, ki so aktivno vpeti v delovanje EU ali pa jih tema izjemno zanima, temu primeren pa je tudi jezik oziroma diskurz. Koopmans (2007, 185) zato opozarja na pomanjkanje evropskih množičnih medijev, ki se v preteklosti niso uspeli obdržati ali pa so imeli premajhen doseg (The European, Euronews), transnacionalni mediji, ki so uspeli osvojiti večji krog bralcev, pa so večinoma osredotočeni na globalno dogajanje (CNN, International Herald Tribune, Le Monde Diplomatique, Financial Times in tako dalje), medtem ko pravi evropski mediji, ki bi z evropskim krogom bralstva aktivno ustvarjali EJS, umanjajo. Čeprav bi televizija predstavljala medij, ki je širši javnosti bližje kot tisk in bi torej lahko predstavljal potencialen vir informiranja evropskih državljanov, pa to ni uspelo niti programu Euronews, na katerem je bilo moč 24 ur na dan v angleščini spremljati novice iz Evropske unije in od drugod⁹.

Do začetka reševanja problema evropskih javnosti in komuniciranja politik EU se je Evropska unija in znotraj nje predvsem Evropska komisija posvečala zlasti medijski politiki, ki v veliki meri sloni predvsem na regulaciji obstoječih nacionalnih medijev (Cederman 2001; Bašič-Hrvatini in Kučić 2005; Jakubowicz 2007; Splichal 2011), ne pa tudi na vzpostavitvi transnacionalnih evropskih medijev. Evropski medijski sistemi so sicer visoko razviti, vendar le na nacionalnem nivoju, evropski mediji, ki bi se osredotočali predvsem na Evropsko unijo, pa, kot že omenjeno, praktično ne obstajajo (Fraser 2005; Calhoun 2004).

Kot še navaja Splichal (2007, Iviii), so „razlike med normativnimi-kritičnimi in empiričnimi pojmovanji javnega mnenja tudi posledica nepreseženih razlik v pojmovanjih odnosa javnega

⁹ Namen leta 1993 ustanovljenega kanala je bil sicer prav oblikovanje inkluzivne evropske identitete in promocija evropske perspektive.

mnenja do demokracije in nadzorovanja ter določanju nosilca, [saj] dvestoletna tradicija javnomnenjskih teorij ni uspela dokončno razrešiti nobenega temeljnega protislovja.“

2.6.3 EVROPSKA JAVNA SFERA NA SPLETU

Kljub že omenjenemu potencialu spleta, da omogoči bolj enakopravno in demokratično komuniciranje, pa rezultati raziskav kažejo na precej shizofreno sliko.

Trenz (2009) na primer v svoji razpravi ugotavlja, da zmogljivost spleta pri promoviranju političnega komuniciranja v območju EU ostaja precej omejena in večinoma še naprej zgolj reproducira nacionalne javne sfere. Dodaja še, da splet fragmentira javnost(i) na nacionalne niše, kjer uporabniki dobijo politične informacije z nacionalnih, neredko pa celo lokalnih spletnih strani, podobno ugotavljata tudi Zimmermann in Koopmans (2007). Splichal (2011) ugotavlja še, da celo najvidnejši spletni družbeni mediji, kot so YouTube, Facebook in Twitter, niso usmerjeni k participaciji državljanov v demokratičnih procesih, ampak so namenjeni predvsem promociji in pospeševanju prodaje.

Rezultati številnih empiričnih študij kažejo predvsem na to, da so spletne strani s politično vsebino pomemben vir informacij za volivce, zlasti v času volitev, in v nekaterih primerih celo uspešno spodbujajo politično participacijo. Poleg tega pa kaže, da uporaba interneta pripomore k mobilizaciji le v primeru že mobiliziranih volivcev (Koopmans in Zimmerman 2003; Dahlgren 2005; Lusoli 2005; Ward 2005; Kluver in drugi 2006; Van Os in drugi 2007; Michailidou in Trezn 2010).

Številne študije temeljijo na predpostavki, da lahko o evropeizaciji na spletu sklepamo, če politični akterji na spletnih straneh delijo skupno razumevanje tega, kaj konstituira Evropo, in nekatere študije to tudi uspešno potrdijo (Van Os in drugi 2007). Zimmerman and Koopmans (2003) naredita še bolj kompleksen model merjenja evropeizacije in na podlagi rezultatov zaključita, da je horizontalna evropeizacija hiperpovezav na spletnih straneh relativno nizka, vertikalna pa je višja, vendar močno skoncentrirana na nacionalne akterje. Lusoli (2005) pri proučevanju uporabe interneta kot vira informiranja pred volitvami 2004 ugotovi, da internet še vedno ostaja sekundaren vir informacij, vendar da so spletno aktivni volivci „vpeti v dinamiko produkcije in razširjanja volilnega sporočila“ (Lusoli 2005, 262).

Medtem ko akademiki poudarjajo možnost dialoga in izmenjave, ki je inherentna spletnim posvetovalnim forumom, pa Wright (2007) ugotavlja, da forum Futurum¹⁰ in spletna razprava, ki se je odvijala tam v povezavi s Konvencijo o prihodnosti Evrope, nista vzpostavila javne sfere, saj kljub nastali razpravi soočeni argumenti niso bili obravnavani na Konvenciji, poleg tega pa udeleženci razprave niso predstavljali reprezentativnega vzorca evropske javnosti. Tudi Quittkat (2011) ugotavlja, da spletna posvetovanja sicer spodbujajo vpletenost zainteresiranih strani in formalno nudijo možnost kvalitativnega inputa, da pa so daleč od splošne inkluzivnosti in transparentnosti delovanja.

Nekateri avtorji so kot sodobno uprizorjanje kavarniških dialogov iz 18. stoletja in s tem formacijo prave javne sfere obravnavali celo komentarje bralcev spletnih novic (Ruiz in drugi 2011), čeprav je, kot kaže, realnost vsebine komentarjev neredko daleč stran od objekta kritične javne sfere in tako ne predstavlja rezultata deliberacije.¹¹

2.7 KRITIČNI PREMISLEK

Razvoj integriranega globalnega trga in centrov zasebne ekonomske moči z globalnim dosegom postopoma izpodriva vpliv države-nacije, na katero sta bili tradicionalno vezani vprašanji državljanstva in odnosa med komuniciranjem in politiko. Kot opaža Fraserjeva (2005), primerjava obstoječega stanja z idealom vestfalsko-nacionalne države pokaže, da gre za močno spremenjen način komuniciranja, v katerem se naslovnik komunikacije, ustvarjen zato, da (p)ostaja aktiven del javne sfere, od slednje pravzaprav distancira. Evropski medijski sistemi so sicer visoko razviti, vendar le na nacionalnem nivoju, evropski mediji, ki bi se osredotočali predvsem na Evropsko unijo, po praktično ne obstajajo. Javnomenjske poizvedbe, kakršne izvaja Evrobarometer, so osredotočene predvsem na zbiranje nacionalnih javnih mnenj. Umanjka torej komunikacijska platforma, ki bi javnosti omogočala rezoniranje, kar v svojih dokumentih in belih knjigah vedno znova ugotavlja tudi Evropska komisija. V

¹⁰ Forum, ki je bil vzpostavljen z namenom javne diskusije o prihodnosti Evrope, je deloval od leta 2001 do leta 2004, upravljala pa ga je Evropska komisija. Na forumu so lahko sodelovale vse zainteresirane strani, vključno s širšo javnostjo.

¹¹ Zaradi številnih neprimernih komentarjev in neredkih izbruhov sovražnega govora so nekateri večji mediji na spletu (The New York Times, The Huffington Post) na področju komentiranja člankov uvedli precej strogo politiko komentiranja (Briški, 13. september).

Beli knjigi o Evropski komunikacijski politiki so tako zapisali: „Institucije EU je treba bolje opremiti s komunikacijskimi orodji in zmogljivostmi“ (Evropska komisija 2006, 10–12). Tako bi se lahko nastala transnacionalna javna sfera, vendar se problemi kažejo predvsem v obliki dostopa in reprezentiranosti v javnih razpravah. V tem kontekstu je relevanten prispevek Josa De Beusa (2002), ki pravi, da evropska javnost kot taka ne obstaja in da je manjkajoča javnost zaželena prav zaradi uspešnosti evropske integracije, saj evropski politiki, ko so v dvomih, v njej iščejo legitimacijo političnih odločitev.

Marianne Van de Steeg (2010, 35) navaja, da so pri obravnavah javne sfere ključni dejavniki: 1. kdo lahko sodeluje v javni razpravi, 2. pod kakšnimi pogoji in 3. kakšen je potencial oziroma kakšno moč ima javnost, da se zoperstavi avtoriteti pri legitimizaciji odločitev. Medtem ko sta bila prva dva dejavnika večkrat razpravljana v tem poglavju, pa je ob rezultatih empiričnih študij jasno, da je vpliv javne sfere na oblikovanje politik izjemno majhen oziroma ga praktično ni. Raziskave javnega mnenja služijo zgolj preverjanju trenutne klime in ugotavljanju stališč do neke javne zadeve, razprave, ki se odvijajo v *offline* ali *online* okolju, pa ne rezultirajo v spremembi politik, tako na državnem, kot tudi na evropskem nivoju.

3 EVROPSKE KOMUNIKACIJSKE POLITIKE

Evropska komisija je v zadnjem dobrem desetletju namenila komunikacijski politiki toliko pozornosti kot še nikoli. K temu so močno prispevali številni dogodki, med drugim tudi dejstvo, da je bilo za določen čas (2004–2009) prav za to področje prvič sploh predvideno komisarsko mesto, poleg tega pa tudi ustanovitev Generalnega direktorata za komuniciranje v okviru Evropske komisije, nastali so številni dokumenti o komunikacijskih politikah, pozabiti pa ne gre niti na medinstitucionalno partnerstvo o skupnem komuniciranju o EU. Institucije EU so se namreč zavezale, da bodo z državljani članic EU komunicirali „v en glas“. Zato velja podrobneje pogledati, katere so te institucije, kdo sodeluje pri oblikovanju politik in kako to poteka.

3.1 EVROPSKA UNIJA KOT TRANSNACIONALNO ZDRUŽENJE

Evropska unija¹² je politično-ekonomska unija 28 držav članic, ki so primarno locirane v Evropi, in deluje prek sistema nadnacionalnih neodvisnih institucij in odločitev, ki so sprejete na ravni vlad držav članic. Kot navaja Statham (v Koopmans in Statham 2010, 1), Evropska unija predstavlja institucionalno sodelovanje in ozko prepletanje družb, trgov ter vlad, ki presega državne meje in vzpostavlja sodelovanje med nadnacionalnimi in nacionalnimi akterji. Večnivojska politična struktura je zgodovinski precedens.

Institucionalno ureditev Evropske unije v grobem sestavljajo: Evropski svet, v katerem so voditelji držav članic in EU, določa splošne politične smernice EU, Evropski parlament, v katerem sedijo neposredno izvoljeni poslanci, zastopa ljudstvo Evrope, Svet Evropske unije, v katerem so predstavniki vlad, zagovarja interese posameznih držav, Evropska komisija, katere člane imenujejo vlade držav članic, njen namen je, da skrbi za interese EU kot celote (Evropa – institucije in drugi organi), ter druge agencije in institucije¹³. Evropske institucije sprejemajo pravne predpise v skladu s predpisi in postopki, določenimi v pogodbah, z namenom izvajanja politik EU. Na splošno velja, da Evropska komisija predlaga pravne predpise, ki jih potem sprejmeta Svet in Evropski parlament, pri oblikovanju politik EU pa lahko s predlogi sodelujejo tudi državljani.

¹² Evropska unija je nastala v želji po prenehanju vojn, ki so močno zaznamovale kontinent, prvi poskus uresničitve trajnega miru tako predstavlja vzpostavitev Evropske skupnosti za premog in jeklo leta 1950. Kasneje se je Skupnost razvijala in širila: leta 1986 z Enotnim evropskim aktom omogočila prosto trgovino med državami članicami EU, leta 1993 je bila podpisana nova ustavna pogodba, imenovana tudi Maastrichtska pogodba, o Evropski uniji, s katero je Unija dobila sedanje poimenovanje, sledila pa ji je še Amsterdamska pogodba leta 1999. Z začetkom leta 2002 so takratne države članice namesto domačih valut začele uporabljati skupno valuto – evro, z letom 2009 pa je bila po številnih problemih le ratificirana tudi nova ustavna pogodba, imenovana tudi Lizbonska pogodba, ki je posodobila institucije in omogočila učinkovitejše delovanje.

¹³ Poleg glavnih štirih med institucije EU sodita tudi Sodišče Evropske unije in Računsko sodišče, EU pa ima še številne medinstitucionalne organe za izvajanje posebnih nalog, kot so Evropska centralna banka, Evropska služba za zunanje delovanje, Evropski ekonomsko-socialni odbor, Odbor regij, Evropska investicijska banka, Evropski varuh človekovih pravic in tako dalje. Poleg tega so v različnih državah aktivne tudi številne specializirane agencije, ki izvajajo različne tehnične in strokovne naloge (Evropa – institucije in drugi organi).

3.2 VLOGA EVROPSKE KOMISIJE

Kot je zapisano na njeni spletni strani, je „Evropska komisija izvršilni organ Evropske unije, ki zastopa interese Evrope kot celote (in ne posameznih držav članic)“ (Evropska komisija). Institucijo s sedežem v Bruslju in oddelki v Luksemburgu vodi kolegij 28 komisarjev (vsaka država članica ima enega komisarja), pri čemer je vsakemu dodeljen določen resor. Poleg tega ima Komisija svoja predstavništva v vseh državah članicah.

Njene glavne naloge so: določanje ciljev in prednostnih ukrepov, priprava zakonodajnih predlogov, ki jih sprejmeta Evropski parlament in Svet, vodenje politik in izvrševanje proračuna EU, uveljavljanje zakonodaje EU (skupaj s Sodiščem EU), zastopanje EU v svetu (sklepanje trgovinskih sporazumov med EU in državami sveta itd.) (Nugent 2010; Foster 2012). Evropska komisija tako nastopa kot aktiven promotor vzpostavljanja odnosa med EU in državljani, kar po navedbah številnih avtorjev počne predvsem v želji po izboljšanju demokratične legitimnosti EU (De Beus 2002; Kohler-Koch in Finke 2007, 206; Smith 2007, 227).

Komisija je organizacijsko razdeljena na posamezne urade oziroma generalne direktorate, ki opravljajo splošne administrativne in posebne naloge, za potrebe naše raziskave pa moramo поближе predstaviti delo Generalnega direktorata za komuniciranje.

Urad je bil ustanovljen leta 2004, ko je takratni predsednik Evropske komisije José Manuel Barroso predlagal ustanovitev oddelka za komuniciranje, kot komisarko za ta resor pa je potrdil švedsko predstavnico Margot Wallström. Urad se je prvotno imenoval 'Institutional Relations and Communication Strategy' in je že z imenom jasno izražal svoj namen – ustanovljen je bil namreč zato, ker so predstavniki EK vedno znova ugotavljali, da jim za uspešnejše naslavljanje notranjih in zunanjih javnosti umanjka komunikacijska strategija in predvsem znanje za uspešno delovanje na tem področju¹⁴ (Harrison 2010, 99). Urad je bil z letom 2010 (z drugim Barrosovimi mandatom) preimenovan v GD za komuniciranje (GD KOM).¹⁵

¹⁴ Ko je postala komisarka, še ni bila sprejeta komunikacijska politika, ker po navedbi v osnutku poročila o aktivnem dialogu z državljani o Evropi v pogodbah ni ustrezne pravne podlage (Evropski parlament 2008).

¹⁵ Istočasno se je GD za pravosodje, svobodo in varnost (DG for Justice, Freedom and Security) prestrukturiral in preimenoval v GD za pravosodje, temeljne pravice in državljanstvo (DG for Justice, Fundamental Rights

GD KOM je zadolžen za informiranje in komuniciranje politik EU z javnostmi. To počne s povezovanjem z mediji, mnenjskimi voditelji, predstavništvi EK in raznovrstnimi informacijskimi omrežji v posameznih državah članicah. Odgovoren je tudi za informiranje EK o trendih rezultatov poizvedb javnega mnenja, spremembah medijske pokrajine in političnih dogajanjih, hkrati pa tudi za koordiniranje komunikacijskih akcij znotraj EK. Urad opravlja tudi naloge oddelka za odnose z javnostmi, hkrati pa je zadolžen še za interno komuniciranje. Deluje v partnerstvu z drugimi institucijami in telesi EU kot tudi z vladami držav članic. GD KOM je tako zadolžen tudi za pripravo komunikacijskih politik in strategij komuniciranja EK, torej je utemeljeno domnevati, da je večina dokumentov, ki sem jih analizirala, nastala prav v tem oddelku.

Komunikacijske politike EU sicer ne urejajo posebne določbe pogodb o EU, zato ta „nastaja spontano iz obveznosti Evropske unije, da javnosti pojasnjuje svoje delovanje in politike ter 'evropsko povezovanje' na splošno. Potreba po učinkoviti komunikaciji je pravno utemeljena z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah, ki vsem državljanom zagotavlja pravico, da so obveščeni o evropskih zadevah“ (Evropski parlament 2014b).

3.3 INSTITUCIONALNO KOMUNICIRANJE EU

Institucionalno komuniciranje razumemo kot komuniciranje evropskih institucij z državljani EU¹⁶ z namenom posredovanja informacij in spodbujanja politične participacije. Seveda bi ga lahko obravnavali z vidika odnosov z javnostmi, kot to naredi Brüggemann (2010), vendar se bomo držali teoretskih okvirjev pojma javne sfere in raje omenili definicijo Chistiana Beeja, ki institucionalno komuniciranje razume kot:

zbirko aktivnosti, ki jih organizirajo javne institucije, s katerimi naslavljajo vprašanja javnega pomena. To zahteva: 1. zavedanje institucij, kaj mora biti komunicirano, 2. možnost

and Citizenship). Ta se v okviru državljanstva EU ukvarja z gibanjem in prebivanjem državljanov, volilnimi pravicami, pritožbami in peticijami ter konzularno zaščito. Ker pa med njegovimi nalogami ni snovanja lastnih komunikacijskih strategij, se bom v nalogi osredotočila zgolj na dokumente, pripravljene s strani DG COMM.

¹⁶ Državljanstvo Evropske unije je pravzaprav status, ki ga imajo vsi državljani držav članic, zato ga ne nadomešča, pač pa dopolnjuje (Pogodba o delovanju Evropske unije, čl. 20). S tem evropski državljani dobijo pravico, da svobodno potujejo in se selijo znotraj teritorija držav članic ter uživajo druge pravice, med drugim do socialne pomoči ali pa na primer do tega, da niso diskriminirani na podlagi nacionalne pripadnosti (Foster 2012, 357), do konzularne zaščite, poleg tega pa tudi da volijo ali kandidirajo na lokalnih volitvah in volitvah v Evropski parlament (Nugent 2010, 56).

državljanov, da so v interakciji z odločevalci, 3. stalen tok povratnih informacij o aktivnostih javnih teles ter 4. možnost vplivanja in spreminjanja institucionalnih aktivnosti prek prejetih povratnih informacij (Bee 2010, 85).

Institucionalno komuniciranje, definirano kot spodbujanje procesa dialoga med oblikovalci politik oziroma institucijami in splošno javnostjo, tako povezuje pojem evropske javne sfere, v nalogi pa bomo nekaj pozornosti posvetili tudi medijem, saj nastopajo kot ključna institucija za širjenje informacij. Institucionalno komunikacijsko politiko oblikuje Evropska komisija v obliki strategij, belih knjig in podobnih dokumentov. Pred tem se običajno posvetuje tudi z zunanjimi svetovalci, strokovnjaki, akademiki in predstavniki civilne družbe¹⁷.

Nugent (2010, 99) sicer navaja, da se odločevalski procesi odvijajo daleč od državljanov, saj politične elite običajno sprejemajo odločitve brez predhodnih posvetovanj z njimi. Zaradi visoke razpršenosti moči odločanja znotraj in med institucijami EU ter vladami držav članic pa državljanji ne morejo doseči, da bi oseba, organ oziroma institucija prevzela odgovornost za svoja dejanja in odločitve.¹⁸

3.4 KOMUNIKACIJSKE POLITIKE EU

Kot navaja Brüggemann (2010), je evropska tradicija komunikacijskih politik v osnovi bazirala na redkem (če sploh) razkrivanju informacij javnosti, kar je primarno posledica avtokratske komunikacijske kulture, ki je bila vzpostavljena na začetku, torej v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Baisnée (2007, 496) dodaja, da je do začetka osemdesetih let EU pravzaprav vodila peščica ljudi, ki so delovali skoraj povsem avtonomno od javnosti. Statham

¹⁷ Kohler-Koch in Finke (2007, 209) sta na kratko opredelili razvoj poimenovanja te oblike sodelovanja: V 60. in 70. letih prejšnjega stoletja so ga namreč poimenovali 'posvetovanje', v 80. letih se je namesto tega začel uporabljati izraz 'partnerstvo', v 90. letih pa ga je nasledila 'participacija' in izraz se je obdržal do danes.

¹⁸ Medtem ko je na splošno veljalo, da je evropski projekt širitve dobro sprejet pri državljanih, se je na primer pri ratifikaciji Maastrichtske pogodbe na podlagi javnomnenjskih poizvedb izkazalo, da bi se po danski zavrnitvi in francoski skorajšnji zavrnitvi to zagotovo zgodilo tudi v Nemčiji in Veliki Britaniji, če bi se njihovi vladi odločili imeti referendum. Podobna zgodba pa je bila tudi kasneje z Lizbonsko pogodbo.

(v Koopmans in Statham 2010, 1) navaja, da tovrsten razvoj dogodkov že nekaj desetletij omogoča tudi t. i. „permisivni konsenz“.¹⁹

Razprava o pomembnosti komuniciranja institucij EU z državljani se počasi odvija že od objave Tindemanovega poročila o prihodnosti Evropske unije iz leta 1976, nato se je nadaljevala z objavo Adonninovega poročila o državljanski Evropi leta 1985 (Van Brussel 2014), zanimiv pa je tudi zapis iz poročila leta 1993 formirane ekspertne skupine, v katerem piše, da je „cilj predlog komunikacijske in informacijske strategije v srednjeročni perspektivi, pri čemer institucije in države članice vzamejo v obzir potrebe, pomisleke in upe državljanov“ (De Clercq 1993, 2).

Bee in Bozzini (2010, 6) pravita, da je Evropska komisija z namenom krepite evropske identitete²⁰ in zaježitve rastočega evroskepticizma v osemdesetih letih predlagala vzpostavitev evropskih simbolov (zastava, himna, slogan in tako dalje), v devetdesetih letih pa je bil z namenom krepite politične pripadnosti EU osnovan še pojem evropskega državljanstva²¹.

Največji premiki na področju komunikacijske politike so se zgodili po letu 2000. Evropsko komisijo so k snovanju politike spodbudili številni dogodki²², seveda pa situacije nikakor ne izboljšujejo nizko zaupanje državljanov v institucije, vedno slabša udeležba na evropskih volitvah in splošna nezainteresiranost za evropske zadeve, ki EU pestijo že dolgo (Georgakakis 2004; Brüggemann 2005; de Vreese 2007; Bee 2010; Harrison 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014). Številni avtorji (Bee in Bozzini 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014) ugotavljajo, da je po omenjenih dogodkih Komisija prvič poskušala konkretno nagovoriti evropsko javnost v okviru strategije. Ob tem pa je tudi zamenjala poimenovanje svoje politike, ki je tako iz informacijske naenkrat postala komunikacijska

¹⁹ Gre za pozitivno oziroma nevtralno pozicijo večine oziroma javnega mnenja glede neke zadeve, ki elitam dopušča avtonomno delovanje pri ustvarjanju politike (Lindberg in Scheingold v Koopmans in Statham 2010, 1).

²⁰ Pojem je sicer zelo razširjen, številni avtorji pa kljub temu ugotavljajo, da je evropska identiteta praktično neobstoječa (Cederman 2001; Habermas 2001; Balibar 2003; Benhabib 2004; Beck 2006).

²¹ Prvič je omenjen v Pogodbi iz Nice (1993).

²² Med drugim tudi problemi z ratifikacijo Maastrichtske pogodbe leta 1992, odstop Santerjeve komisije leta 1999 ter negativen referendumski izid Francije in Nizozemske glede ratifikacije Lizbonske pogodbe leta 2008 oziroma 2009, po drugi strani pa tudi širitev Evropske unije 2004.

(Heikkilä (2007, 435) – Komisija naj bi to prevzela iz teorij deliberativne demokracije ter javne sfere in številne pojme začela uporabljati v svojih načrtih in dokumentih, tudi pojem javne sfere.

Na začetku novega tisočletja je Evropska komisija ustanovila nova omrežja za komuniciranje in interakcijo med različnimi akterji in različnimi nivoji in tako začela novo obdobje institucionalnega komuniciranja. Odkar je bila leta 2001 objavljena bela knjiga o evropskem upravljanju, so v strateških dokumentih institucij postali pomembni principi transparentnosti, vidnosti in odprtosti, od leta 2004 naprej pa se kaže obdobje strateškega pristopa k javnemu komuniciranju (Bee in Bozzini 2010, 3) in težnja po dvosmerni komunikaciji z državljani.

Kot navaja Van Brussel (2014, 92), je komunikacijska politika pred letom 2004 temeljila na predvsem enosmernem toku komuniciranja, torej obveščanju javnosti, v njej pa je bilo zaznati težnje po doseganju transparentnosti in odprtosti delovanja, po letu 2004 pa komunikacijske strategije zaznamuje osredotočanje na dvosmerno komuniciranje, predvsem prek spleta, poleg tega pa tudi strukturiran dialog z državljani in civilno družbo. V obdobju 2005–2009 je Evropska komisija osnovala serijo strategij in ukrepov, s katerimi je ciljala predvsem na novinarje oziroma medije in civilno družbo, podrobneje pa jih bomo predstavili v nadaljevanju. Ker po letu 2009 ni izšel noben nov dokument glede komunikacijske strategije, so se kmalu porajala vprašanja, ali je komunikacijska strategija Komisiji res tako pomembna tema, kot je poskušala prikazati v prejšnjih dokumentih (Van Brussel 2014, 97).

3.5 KLJUČNI DOKUMENTI EVROPSKE KOMUNIKACIJSKE POLITIKE

Ključni dokumenti evropske komunikacijske politike, ki vsebujejo splošne smernice in s pomočjo katerih bomo analizirali naslavljanje evropske javne sfere, so predstavljeni v nadaljevanju.²³

Novo ogrodje za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike Evropske Unije (Evropska komisija 2001): V kontekstu splošne preobrazbe

²³ Komisija je sicer objavila še nekaj drugih dokumentov, ki pa se ne navezujejo na oziroma ne vsebujejo koncepta javne sfere ali pa njihov primarni fokus ni komuniciranje z državljani, zato sem jih izpustila iz analize.

informacijske politike želi Komisija razviti instrumentalno ogrodje (orodja) za komuniciranje na različnih nivojih. Ti vključujejo: razvoj primerne dialoga z javnostjo, premostitev prepada med Unijo in javnostjo, zagotavljanje, da imajo ljudje dostop do pravih informacij, skrb za natančnost sporočil, proaktivno delovanje, vzpostavljanje partnerstva med institucijami, državami članicami in civilno družbo ter doseganje tudi grassroots nivojev širše evropske družbe. Sporočilo je oblikovano tako, da vabi k razpravi, saj je njegov glavni namen osnovati ogrodje, na katerem je lahko razprava zgrajena (Evropska komisija 2001, 4). Strategija predstavlja prvi dokument, ki se ukvarja izključno z informacijsko politiko EU.

Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (Evropska komisija 2002): Strategija je nastala na podlagi predlogov, ki so jih prejeli v sklopu razprave po 2001, saj naj bi se institucije EU zavzemale za bolj koherentno ter izčrpno informacijsko in komunikacijsko politiko EU, ki bo izboljšala javno percepcijo Unije in njene vloge. Poudarjajo, da ne bo dovolj samo rešiti problem dobrega upravljanja in demokratičnega deficita – institucije se morajo odpreti javnosti in ji posredovati informacije v razumljivem jeziku. V dokumentu Komisija vzpostavlja prostovoljno sodelovanje institucij z državami članicami. Strategija kot posrednik za razpravo dopolnjuje obstoječe aktivnosti, poskuša pa tudi pripraviti osnovo za razvoj skupne komunikacijske politike institucij. Proces je želela pospešiti, saj se je hitro približevala priključitev novih članic (med drugim tudi Slovenije). S tem dokumentom se je iz informacijske politike ta že preoblikovala v informacijsko in komunikacijsko politiko, pri čemer informacijska označuje predvsem medinstitucionalno komuniciranje, komuniciranje z državami članicami in mediji, komunikacijska pa označuje komuniciranje z državljani EU.

Implementacija informacijske in komunikacijske strategije za Evropsko unijo (Evropska komisija 2004): Dokument je nastal na podlagi prejšnjih dveh strategij, saj se je izkazalo, da je treba podati konkretne napotke za implementacijo informacijske in komunikacijske strategije, od tod tudi ime. Strategija temelji na krepitvi medinstitucionalnega sodelovanja in razvoja strukturiranega partnerstva z državami članicami. Glavni namen je izboljšati javno percepcijo EU, njenih institucij ter njihove legitimnosti s poglobljanjem in razumevanjem njihovih nalog, strukture in dosežkov ter z vzpostavitvijo dialoga z državljani. Javnost želijo povezati z evropskimi odločevalci, ji bolj natančno prisluhniti ter metodično in konsistentno preoblikovati podobo Evrope. To želijo doseči z bolj usmerjenim obveščanjem državljanov in

vzpostavitevijo prostovoljnega delovnega partnerstva z državami članicami, pomembno pa je tudi določanje prioritetenih tem komuniciranja.

Načrt D za demokracijo, dialog in razpravo (Evropska komisija 2005a): Dokument predstavlja temelj razprave o prihodnosti EU, z njim je Komisija poskušala spodbuditi komuniciranje in razpravo o aktivnostih EU prek naslavljanja in poslušanja pričakovanih državljanov. Po zavrnitvi ustavne pogodbe s strani francoskih in nizozemskih volivcev junija 2005 so predstavniki vlad držav članic EU zahtevali „obdobje refleksije“, ko naj bi se v državah članicah začele odvijati razprave o prihodnosti EU. S tem dokumentom pa je Evropska komisija podala ogrodje in izhodišča za organizacijo oziroma izpeljavo razprav. Načrt D je bil implementiran skupaj z Akcijskim načrtom, ki ga je Komisija objavila 3 mesece za tem. Namen dokumenta je pomagati razviti nacionalne razprave o prihodnosti Evrope in predstaviti iniciative za okrepitev dialoga, javne sfere in participacije državljanov.

Akcijski načrt za izboljšanje komuniciranja Evrope s strani Evropske komisije (Evropska komisija 2005b): Akcijski načrt je dokument, ki dopolnjuje Plan D in je, kot že omenjeno, izšel v istem letu. V njem je Komisija navedla vrsto ukrepov, s katerimi je želela izboljšati in posodobiti svoje metode komuniciranja. Slednje je tako postalo en glavnih ciljev Komisije, osnovano pa je na treh ključnih principih: komuniciranje (z namenom informiranja državljanov), poslušanje (obveščanje državljanov ni dovolj, ampak jim je treba tudi prisluhniti) in povezovanje na lokalnem nivoju (komuniciranje o Evropi mora doseči lokalni nivo).

Bela knjiga o evropski komunikacijski politiki (Evropska komisija 2006): Evropska komisija je predlagala premik od enosmerne komunikacije k okrepljenemu dialogu, da bi to dosegla, pa je želela k temu spodbuditi čim več posameznikov, ki so imeli možnost v obdobju 6 mesecev prispevati svoje zamisli glede izboljšav in možnosti sodelovanja z namenom osnovanja agende za boljše obveščanje, s katero bi se okrepila javna razprava v Evropi.

V beli knjigi²⁴ je Komisija definirala pet področij izboljšav komuniciranja: 1. opredelitev skupnih načel (vzpostavitev listine, ki opredeljuje medinstitucionalno sodelovanje pri

²⁴ Bela knjiga sodi v kategorijo sekundarne zakonodaje, kamor se uvrščajo tudi uredbe, odločbe, direktive, mnenja, priporočila in neuradni dokumenti. Komisija jo objavi na podlagi prispelih razprav o določeni temi

komuniciranju o EU zadevah), 2. vključevanje državljanov (aktivnosti za državljane), 3. sodelovanje z mediji in delo z novimi tehnologijami (proaktivno sodelovanje z mediji, tudi lokalnimi, premostitev digitalnih ovir), 4. razumevanje evropskega javnega mnenja (nove raziskave Evrobarometra, predlog vzpostavitve observatorija za evropsko javno mnenje) in 5. skupno delovanje EU institucij in držav članic (organizacije civilne družbe kot pomemben posrednik pri vključevanju javnosti v razpravo).

Partnerstvo za komuniciranje o Evropi ((Evropska komisija 2007): Junija 2007 je Svet EU poudaril pomembnost izboljšanja komuniciranja z evropskimi državljani, predvsem z zagotavljanjem jasnih in razumljivih informacij ter z vključitvijo v stalen dialog. Evropska komisija si zato v tem dokumentu prizadeva za koherentno in integrirano komunikacijo, ki vključuje medinstitucionalno sodelovanje, upravljavsko partnerstvo med institucijami EU in vladami držav članic, izboljšanje izobraževalnega sistema (predvsem na področju državljanske vzgoje), okrepitev Evrobarometra in okrepitev pilotnih informativnih omrežij²⁵, številne aktivnosti so predvidene tudi z namenom spodbujanja aktivnega državljanstva. Namen dokumenta je uskladiti aktivnosti, ki „jih izvajajo različne institucije EU in države članice, da bi državljanom omogočile boljši dostop in boljše razumevanje vpliva politik EU na evropski, nacionalni in lokalni ravni“ (Evropska komisija 2007, 4).

4 OPREDELITEV METODE IN POSTOPKA RAZISKOVANJA

Kljub prvotnemu načrtovanju, da bi omenjene dokumente analizirala s pomočjo analize uokvirjanja, sem se odločila, da metodo zamenjam za kritično diskurzivno analizo, saj ta omogoča podrobnejši vpogled v vzpostavljene odnosev besedilu na ravni posameznih besed. Obe metodi sta sicer primarno usmerjeni na analizo medijskih²⁶ prispevkov, vendar lahko velik del postopkov analize apliciramo tudi na druge vrste besedil.

in odraža zgolj usmeritev Komisije, v tem smislu služi kot informativen dokument brez pravnih sankcij (Nugent 2010).

²⁵ Ang. Pilot Informative Networks, predstavlja omrežje spletnih forumov za diskusijo med evropskimi poslanci, poslanci v državah članicah, novinarji in mnenjskimi voditelji (Evropska komisija 2007).

²⁶ Množični mediji igrajo ključno vlogo pri razširjanju in reprodukciji ideologij, saj lahko sporočilo prek njih istočasno doseže množice ljudi. Pri obdelavi gradiva družbenega življenja skušajo svet tudi interpretirati in pojasniti občinstvu, s tem pa ga odvrčajo ali pa še dodatno utrjujejo ideološke pozicije, ki jih ima (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 26).

4.1 KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA

Fairclough (1995, 7) navaja, da je kritična diskurzivna analiza teorija in metoda, ki se je razvila kot odgovor na ločitev jezikoslovja, pri katerem je fokus na mikro analizi besedila, od družboslovnih ved, pri katerih se proučevanje odvija na makro ravni, saj poskuša „z empirično jezikovno analizo prispevati k razreševanju družboslovnih vprašanj“ (prav tam). Diskurzivna analiza tako pomeni analizo odnosov med določeno rabo jezika²⁷ in širšim družbenim kontekstom.

Diskurzivne dogodke²⁸ je po Faircloughu mogoče analizirati na treh ravneh kot: 1. zapisan oziroma govorjen tekst, 2. diskurzivno prakso in 3. družbeno prakso. Tekstualna analiza proučuje predpostavke, ki jih razume kot trditve, saj naj bi vsaka izražala reprezentacijo določene diskurzivne formacije. Metoda predpostavlja, da je vsak vidik vsebine teksta rezultat izbire: kako je nekdo opisan, kako se ga naslavlja, kateri podatki so navedeni in kako so interpretirani. Analiza diskurza nadalje proučuje povezavo med vsebino teksta in družbeno prakso, tretja dimenzija pa je analiza družbene prakse, ki vključuje tako situacijo kot tudi institucionalni kontekst ter širši družbeni kontekst in tako pokaže, kaj tekst sporoča o družbi, znotraj katere je nastal, in o tisti, ki ji je namenjen, kakšne odnose ohranja in tako dalje (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 44-49). Metoda je osnovana na deskripciji oziroma tekstualni analizi, interpretaciji ali analizi procesov in pojasnitvi prek družbene analize.

²⁷ Kot navaja Hall (1997), jezik ni zgolj zrcalo realnosti, saj njegov pomen ustvarjajo različne prakse reprezentacije, ki predstavljajo povezovanje različnih znakov, da bi z njimi razumeli in smiselno posredovali skupek abstraktnih pojmov. Jezik je torej del družbe, z njim konstruiramo svet, pri tem pa ne moremo biti nikoli popolnoma objektivni, saj jeziki temeljijo na osnovni binarni strukturi, kjer ima ena od besed v dvojici vedno pozitivnejšo konotacijo kot druga, ker imajo besedo dvojno zgodovino in ker z govorom ustvarjamo in spreminjamo svoje dožemanje, razumevanje in čustva (Erjavec in Poler Kovačič 2007).

²⁸ Diskurzi predstavljajo načine razumevanja sveta in z določenim načinom izražanja dajejo pomen izkušnjam z določene perspektive. Običajno so del večje sheme oziroma ideologije – znotraj posameznega diskurza so prvine ideologije med seboj povezane in vzpostavljajo določene odnose moči. Fairclough (1995, 25) pravi, da diskurz vsebinsko določa mesta oziroma pozicije akterjev v tekstu, kako so definirani njihovi odnosi in kakšen je njihov subjektivni položaj v medsebojni interakciji. Naloga ideologije je torej prikazovanje in varovanje določenih praks kot univerzalnih, samoumevnih, zato je še posebej pomembna z vidika ohranjanja ekonomske in politične oblasti. Hegemonični diskurz je tisti, ki se v javnosti najpogosteje uporablja z namenom, da bralec oziroma gledalec videno ali prebrano dožame kot zdravorazumski oziroma edini pravi pogled na zadevo (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 22–26).

Analiza posameznih besed je obvezen del tekstualne analize, saj so besede nosilke denotativne in konotativne ravni sporočanja, ki tako skupaj soustvarjajo specifične ideološke usmeritve in prek tega uokvirjajo dogodek. Tako je poimenovanje oseb, ki so udeležene v dogodku v besedilu, vedno posledica izbire s strani avtorja, ki s tem sporoča svoj pogled na situacijo oziroma svojo interpretacijo (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 62), podobno pa je tudi z izbiro glagolov, s katerimi je opisano dejanje²⁹. Pričakujemo, da bo precejšen del besedila zapisan v trpniku³⁰, saj je to pogosta značilnost političnega diskurza. V novinarskem diskurzu so neredke tudi vrednostne sodbe, v naši analizi pa jih ne pričakujemo, saj bi moral biti napisan v inkluzivnem tonu glede na to, da je namen strategije vzpostaviti odnos z državljani, ne pa ga omejiti. Še ena zanima in relevantna značilnost novinarskih besedil pa je predpostavlanje – pomen zapisanega namreč ni vedno v celoti zapisan, ampak so lahko določeni deli zgolj implicitno nakazani oziroma predpostavljani. Tako kot novinarski prispevki tudi strateški dokumenti vključujejo navajanje izjav in virov podatkov, da podprejo določen argument, zato je pomembno, kdo je v besedilu naveden, kako je naveden in koga ni. Tudi izbor virov je namreč kazalnik določenega diskurza, ki poskuša situacijo predstaviti v skladu s specifično ideologijo. Poleg tega pa se neredko pojavljajo tudi jezikovne homogenizacije, torej primeri, ko se neko stališče pripiše celotnemu narodu, čeprav obstaja velika verjetnost, da se vsi ne bi strinjali z njim.

Kljub temu, da ne analiziram medijskih besedil, ampak dokumente institucij EU, je metoda koristna, saj analiza kritičnega uokvirjanja izhaja iz predpostavke multiplih interpretacij pri oblikovanju politik in poskuša nasloviti tovrstne eksplicitne in implicitne interpretacije (Verloo in Lombardo 2007, 31). Oblika samega teksta sicer ne variira tako kot v novinarskih prispevkih, saj pri snovanju analiziranih besedil niso bila uporabljena vizualna pomagala (slikovno gradivo, barve, različne oblike besedila itd.), prav tako ne morem govoriti o uredniškem izboru, novinarjevemu pogledu na zadevo, žanrih ali pa klasični strukturi novinarskih prispevkov, saj analizirani dokumenti niso bili pripravljene za objavo v množičnih

²⁹ Analiziramo lahko na primer modalnost zapisanega, ta se nanaša na sodbo, komentar oziroma stališče, ki je posredovano v besedilu. Izražena je z modalnimi glagoli (biti, morati, moči) in prislovi (zagotovo). Pomembna razlika v razumevanje besedila pa se lahko nakaže tudi z uporabo različnih naklonov glagola, ki so lahko v povedni ali pogojni obliki. Pogojna v primerjavi s povedno izraža negotovost oziroma neodločnost akterja, kar vpliva na razumevanje vsebine zapisa.

³⁰ V novinarskih prispevkih to pogosto pomeni, da se pozornost preusmerja s subjekta dejanja na dejanje samo. Razlogov za to je več, med drugim tudi, da včasih ni znano, kdo je povzročil neko dejanje, včasih pa se uporablja zato, da se namerno preusmeri pozornost z akterja.

medijih. Lahko pa se osredotočimo na argumente, ki so jih vključili, in poskušamo ugotoviti še, katerih niso vključili. Avtor oziroma skupina avtorjev besedila ga je zasnovala z namenom zapisa strateških smernic glede institucionalne komunikacijske politike, kljub temu, da je javno dostopno na spletni strani, pa je primarno namenjeno predvsem interni javnosti, torej evropskim institucijam, predstavnikom držav članic in zainteresirani javnosti.³¹ Tako bo naša analiza temeljila predvsem na prvi stopnji, torej tekstualni analizi, kolikor je bilo mogoče, pa sem vključila tudi ostali dve.

4.2 OPIS ZBIRANJA PODATKOV

Vzorec analize predstavlja osem dokumentov, ki jih je z namenom oblikovanja institucionalne komunikacijske politike pripravila Evropska komisija. Vsi dokumenti imajo na koncu tudi finančni načrt predlaganih izboljšav in aktivnosti, vendar teh delov nisem analizirala, ker vsebinsko ne prispevajo k raziskovanju pojmovanja javne sfere.

Vsi dokumenti analize so navedeni na spletnem mestu GD KOM, kjer je posebna podstran namenjena komunikacijskim iniciativam. Izbrala sem dokumente, ki predstavljajo načrte ali strateške usmeritve glede evropskih institucionalnih komunikacijskih politik.³² Dokumente sem ob večkratnem prebiranju kritično analizirala, pozorna sem bila na besede, s katerimi so označeni akterji javne sfere, kakšne vloge so jim pripisane, kako je sploh definirana oziroma uokvirjena evropska javna sfera, kako namerava EK prispevati k njenem udejanjenju oziroma okrepitvi.

Splichal (2011, 13) javno sfero opredeli kot specifično sfero ali zamišljen prostor komunikativno posredovanega družbenega življenja, ki je pravzaprav diskurzivno zasnovan mnenjski ali družbeni trg med državo in civilno družbo ter predstavlja infrastrukturo družbene integracije skozi javni diskurz. Ker so dokumenti pisani z vidika institucij, se v analizi javne sfere osredotočam na njihovo razumevanje (različnih) javnosti, poleg tega pa v kontekstu

³¹ Navsezadnje o tem priča tudi dejstvo, da so vsi dokumenti opremljeni s finančnim načrtom izvedbe predvidenih aktivnosti.

³² V vzorec načrtno nisem vključila komunikacijskih akcij in kampanj, kot sta na primer Leto državljanov in spletni portal Debate Europe, saj ne razkrivajo konceptualizacije evropske javne sfere, temveč gre primarno za strategijo uporabe komunikacijskega orodja oziroma kampanje.

komunikacijske infrastrukture obravnavam tudi njihovo vključevanje oziroma uporabo kanalov komuniciranja in obravnavo medijev kot ključne institucije za informiranje javnosti.

Pri analizi dokumentov sem se opirala na relevantne sklope vprašanj, ki sta jih navedli Erjavec in Poler Kovačič (2007, 54), osredotočila pa sem se predvsem na naslednje: besedna analiza, sintaksa, implicirane predpostavke, diskurz in jezik. Poleg tega sem se posebej osredotočila na razumevanje javne sfere, to pa sem analizirala s kombinacijo kritične diskurzivne analize in teorije framinga. Za potrebe analize sem izdelala tabelo in vanjo vpisovala vse ugotovitve (glej priloge A, B, C in Č).

5 NASLAVLJANJE EVROPSKE JAVNE SFERE V DOKUMENTIH KOMUNIKACIJSKE POLITIKE EU

O obliki analiziranih dokumentov ne gre prav dosti razpravljati, saj gre za uradne dokumente politik EU, zato so vizualno poenoteni, opremljeni z referenčnimi oznakami, pretežno jih sestavlja besedilo, v prilogah so ponekod tudi grafični prikazi shem komuniciranja oziroma organigrami, edino ostalo grafično gradivo predstavlja takratni logotip Evropske komisije na naslovnica dokumentov. Ker gre za specifičen tip besedila, je temu primerna tudi naracija, ki je precej faktična, tudi diskurz, ki je sicer stabilen, pa kaže na političen govor, pomešan z diskurzom odnosov z javnostmi in komunikologije. Dokumenti vsebujejo številne značilnosti komunikacijskih strategij in načrtov, kakršni se uporabljajo v odnosih z javnostmi (sploh priloge dokumentov, v katerih je jasno opredeljeno, kdo je ciljna skupina, katere aktivnosti se bodo zgodile, kdo bo poskrbel zanje, kje se bodo odvijale in kakšen je finančni okvir), poleg tega pa v dokumentih najdemo besede in besedne zveze, ki zadevajo polje komunikologije (javna sfera, javni prostor in tako dalje). Vidnejši značilnosti političnega diskurza sta sicer uporaba glagolov v trpnem načinu ter nominacija, torej zapisovanje dejanja v obliki samostalnika in ne glagola, pri čemer je o akterju opisanega dejanja pogosto treba sklepati iz konteksta. Jezik podpira vsebino zapisanega, avtorji besedila v njem opredelijo in ponekod tudi argumentirajo pristope oziroma izbor aktivnosti za doseganje zastavljenega cilja.

Največ pozornosti sem namenila analizi na ravni besed, zato v nadaljevanju podrobneje obravnavamo naslavljanje javne sfere in posamezne akterje, ki so udeleženi v njej oziroma so z njo povezani.

5.1 RAZUMEVANJE IN NASLAVLJANJE JAVNE SFERE

Primerjava rezultatov analize izbranih dokumentov je pokazala na precej enotno sliko obravnave in naslavljanja evropske javne sfere. Ta se v besedilih pravzaprav pojavi šele v Načrtu D (Evropska komisija 2005a), vendar le v kontekstu priprave Bele knjige o komuniciranju (Evropska komisija 2006), podrobneje pa je obravnavana šele v sami Beli knjigi o komuniciranju. Javna sfera v prvih treh dokumentih informacijske in komunikacijske politike še ni neposredno omenjena, prav tako tudi ne v zadnjem (Evropska komisija 2001; 2002; 2004; 2007), njeno funkcijo namreč pripisujejo pojmu razprave med državljani, včasih pa tudi med institucijami, in tako označuje razpravo med deležniki z namenom snovanja strategije in aktivnosti za vključevanje državljanov, česar ne moremo upoštevati v kontekstu javne sfere. Pojavljajo se tudi izrazi evropska javna razprava in širša ter čezmejna razprava. Iz dokumentov je moč razbrati le, da naj bi se ta odvijala ob pomoči institucij in da je treba poglobiti kvaliteto evropske javne razprave, pri tem pa ni opredeljeno, kako nameravajo to doseči (Evropska komisija 2005a; 2005b; 2006). Pogosto se pojavi tudi izraz dialog, ki pa ni rabljen konsistentno, saj v nekaterih primerih vključuje več kot dva akterja.

Pojem javne sfere je najbolj razdelan v Beli knjigi o komuniciranju (Evropska komisija 2006), v kateri je tudi največkrat omenjen – trikrat, od tega enkrat tudi kot evropska javna sfera. Obravnavan je kot prostor oziroma sfera, kjer naj bi se odvijala evropska razprava. V načrtu D pa ga opredelijo kot prostor, „kjer so državljanom na voljo informacije in orodja za aktivno participacijo v odločevalskih procesih ter prevzem oblasti nad evropskim projektom“ (Evropska komisija 2005a, 3). Avtorji dokumenta se očitno zavedajo, da javna sfera (še) ni povsem evropska, saj zapišejo, da je „javna sfera, znotraj katere poteka politično življenje v Evropi, [je] predvsem nacionalna sfera“ (Evropska komisija 2006, 4), omenijo pa tudi „neustrezen razvoj evropske javne sfere, v kateri bi se lahko razvila evropska razprava“ (prav tam). Razlogov za neustrezen razvoj natančneje ne opredelijo, omenijo le, da obstaja malo zbirališč, kjer bi se lahko spoznavali Evropejci iz različnih držav članic in obravnavali vprašanja skupnega interesa. Dodajajo, da mora Evropa „najti svoje mesto v obstoječih nacionalnih, regionalnih in lokalnih „javnih sferah“, javne razprave po vseh državah članicah pa se morajo poglobiti“ (Evropska komisija 2006, 5). Zapisano je tudi, da ne obstaja javnosti znan forum, „v katerem bi lahko skupaj razpravljali o [evropskih] vprašanjih“ (prav tam). Zanimivo je tudi, da je besedna zveza javna sfera v besedilu vedno zapisana v nevednicah.

V vseh besedilih je predpostavka, da je javna sfera že prisotna v Evropski uniji, če ne drugače, pa kot nacionalne javne sfere, ki se lahko povezujejo. V Beli knjigi o komuniciranju pa je omenjeno tudi, da želijo institucije EU vzpostaviti evropsko javno sfero zato, ker je javna sfera, znotraj katere poteka politično življenje v Evropi, nacionalna do te mere, da večina državljanov pojmuje evropska vprašanja z nacionalnega vidika (Evropska komisija 2006).

Pokazalo se je, da EK razume javno sfero kot prostor, kjer državljani vseh držav članic razpravljajo o zadevah, ki jih zanimajo. Obravnavajo ga, kot da je že prisoten in potrebuje le nekaj spodbude za širši razvoj. Pri tem pa ni nobenih opredelitev glede inkluzivnosti ali kvalitete diskurza: v razpravo se lahko očitno vključi kdorkoli, kadarkoli in govori o katerikoli zadevi, ki ima zvezo z EU. Zanimiva je tudi nekonsistentnost pri obravnavi pojma EJS. Enkrat je obravnavana kot nekaj, kar bo EK vzpostavila, spet drugič pa se brez pravega pravila pojavlja tudi kot nekaj, kar je že prisotno, potrebuje le nekaj spodbude za nadaljnji razvoj, neredko pa so tovrstne kontradiktorne predpostavke prisotne celo v istem dokumentu (Evropska komisija 2005a; 2005b; 2006, glej prilogo A). Vzpostavitev je uokvirjena kot pričakovan rezultat strateško usmerjenega pristopa informiranja in komuniciranja z državljani.

Razprava med in z državljani je konsistentno obravnavana kot aktivnost, ki jo lahko institucije EU vzpostavijo ob pomoči vladnih institucij držav članic (glej prilogo A). Kako pristopiti k njeni vzpostavitvi, se odločijo na podlagi posvetovanj s predstavniki civilne družbe, nevladnimi organizacijami in drugimi deležniki. Katere teme EU so državljanom pomembne, izvejo na podlagi povratnih informacij državljanov, hkrati pa bodo to pokazali tudi rezultati posebnih javnomnenjskih poizvedb Evrobarometra, iz katerih je mogoče izluščiti tudi stališča državljanov do EU in zadovoljstvo z njenim delovanjem. Vlogo pobudnika razprave Komisija v dokumentih pripisuje predvsem vladam držav članic, ponekod omenja tudi politične stranke in civilno družbo (Evropska komisija 2007).

Zanimivo je tudi, da v dokumentih ni nikjer natančneje opredeljeno, katere teme razprave dejansko tvorijo EJS. V besedilih sicer govorijo o prednostnih tematikah, ki so jih določili na podlagi posebnih anket Evrobarometra, vendar te služijo zgolj kot usmeritev glede načina javnega komuniciranja zaposlenih v evropskih institucijah, ne pa tudi za javno razpravo med državljani (Evropska komisija 2004). Avtorji namreč predpostavljajo, da bodo državljane uspešno motivirali za vključitev v razpravo, če bodo novice o EU predstavljene v okviru prioritarnih tem komuniciranja.

Iz besedil je mogoče razbrati, da je pri javnih razpravah pomembno le, da vključujejo čim širšo množico ljudi iz čim več držav članic EU, ki razpravljajo o evropskih zadevah oziroma o vsem, kar zadeva Evropo. Vendar to pomeni, da lahko državljani razpravljajo tako o transparentnosti delovanja evropskih institucij kot tudi morebitni neprimernosti pričeske predsednika Evropske komisije in s tem aktivno prispevajo k „živahnosti“, „poglobitvi“ in kvaliteti EJS, kot je pogosto omenjeno v dokumentih (Evropska komisija 2005a; 2005b; 2006).

Nekajkrat je v analiziranih besedilih omenjen tudi javni oziroma evropski prostor. V Informacijski in komunikacijski strategiji so zapisali, da evropskega javnega prostora ni, saj „da bi obstajal, potrebuje časovne, prostorske in ideološke referenčne točke“ (Evropska komisija 2002, 8). V Partnerstvu za komuniciranje o Evropi (2007) pa je zapisano, da Komisija spodbuja „razvoj evropskega javnega prostora“ (Evropska komisija 2007, 8), pri čemer ima v mislih razvoj novih fizičnih prostorov, shajališč za nevladne organizacije, politične akterje, medije in javnosti. Po drugi strani pa z besedno zvezo evropski javni prostor označujejo to, kar bi bilo bolj smiselno poimenovati javna sfera, saj v nadaljevanju razložijo, da mora komuniciranje o političnih ukrepih „preseči nacionalne meje in uporabiti čezmejne komunikacijske kanale, ki ob upoštevanju evropske agende spodbujajo razpravo in dialog o zadevah skupnega interesa“ (Evropska komisija 2007a, 9).

5.2 EVROPSKA JAVNOST V OČEH INSTITUCIJ

Tudi pri obravnavi javnosti se v dokumentih pokažejo nekonsistentnosti. V nekaterih zapišejo, da zaradi raznovrstnih ovir evropska javnost ne obstaja, spet v drugih govorijo, da jo je treba le poživiti (Evropska komisija 2005a). Tako so na primer v Novem ogrodju za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike (Evropska komisija 2001) zapisali: „Evropska javnost v pravem smislu ne obstaja, saj to preprečujejo ovire, kot so jezikovne, kulturne, politične, institucionalne. Zato je treba prilagoditi sporočila, da jih posredujemo v skladu s specifikami naslovljene javnosti.“ Seveda pa tu ni mišljena javnost kot subjekt, ki tekom deliberacije producira javno mnenje, pač pa javnost kot občinstvo oziroma prejemnik sporočil, ki do informacij dostopa na različne načine v različnih evropskih jezikih.

Večinoma je razvidno, da so z evropsko javnostjo mišljeni državljani EU, pogosta poimenovanja vključujejo še izraze: splošna javnost, evropski državljani, državljani vseh generacij in družbenih okolij (EU) oziroma ljudje vseh družbenih položajev po vseh državah EU (glej prilogo A). Javnost torej tvorijo vsi državljani vseh generacij in družbenih okolij držav članic EU, neodvisno od morebitnih ostalih dejavnikov, kot so na primer spol, rasa, starost, družbeni razred, znanje jezika, poleg tega pa tudi izobrazba ali pa zmožnost kritične rabe uma. Tovrstna javnost sicer deluje izjemno inkluzivno, vendar hkrati tudi hitro postane jasno, da tako velika množica ljudi, ki prihaja iz različnih okolij in govori različne jezike, ne bo mogla konstruirati aktivne kritične javnosti, ki razpravlja o političnih zadevah, temveč tvori predvsem občinstvo – ta oznaka se tudi pojavi v Akcijskem načrtu za izboljšanje komuniciranja Evrope (glej prilogo A). Partnerstvo za komuniciranje o Evropi (2007) je edini dokument, v katerem se poleg državljanov EU omenjajo tudi komunikacijske dejavnosti v tretjih državah, torej želijo nasloviti tudi prebivalce držav, ki (še) niso članice EU.

V nekaterih dokumentih segmenti družbe, ki bi jih institucije želele drugače nagovarjati, sploh niso opredeljeni, na primer v Novem ogrodju (Evropska komisija 2001), v drugih so opredeljeni kot skupine ljudi, ki so težje dosegljive in jih je zato treba bolj vključiti, omenjajo predvsem mlade, ženske in manjšine (2004, 2005b; 2007). Podrobnejše opredelitve posameznih skupin znotraj splošne javnosti pa vključujejo še mnenjske voditelje, interesne skupine, vodilne osebnosti, poslovni svet, družine, delavce, iskalce zaposlitve, poslovna združenja in gospodarske zbornice, EU profesionalce, izobraževalni sektor, akademske kroge ter socialne partnerje in politične stranke³³ (Evropska komisija 2002; 2005a; 2006). To kaže na konkretnije vključevanje oziroma opredelitev državljanov, vendar le v okviru doseganja splošne, ne pa tudi kritične javnosti prek različnih kanalov (glej tudi prilogo A).

Državljani EU so torej kljub segmentaciji obravnavani kot relativno enotna, homogena javnost. Večkrat je sicer omenjeno, da je treba sporočila EK „lokalizirati“ (2005a, 2005b), torej prevesti v posamezne uradne jezike držav članic in se pri snovanju sporočil čim bolj prilagajati posameznim skupinam, ki jih nazivajo predvsem kot občinstvo. Nekaj več raznovrstnosti je mogoče zaznati pri aktivnostih, ki je načrtujejo za državljane, vendar povečini te tvorijo predvsem javne razprave, srečanja s predstavniki institucij, dnevi odprtih

³³ Evropska komisija v dokumentih evropskih političnih strank ne obravnava kot del institucionalnega ustroja EU, čeprav v določeni meri sovpadajo, saj so nekateri člani političnih strank tudi evropski poslanci.

vrat in obiski v institucijah, raznovrstne publikacije (tiskane in spletne). V Beli knjigi o komuniciranju (Evropska komisija 2006) aktivnosti za državljane vključujejo še zbiranje mnenj in predlogov (spletišče in fizični naslov za pošiljanje), izboljšanje poučevanja državljanske vzgoje in vzpostavitev novih zbirališč za Evropejce. V dokumentih so aktivnosti zgolj omenjene, niso pa tudi natančno opredeljene, zato ni mogoče razbrati, kako bodo implementirane (glej prilogo A). Med drugim omenjajo tudi evropske ambasadorje dobre volje in razvoj nove spletne strani za razpravo. Vzpostavljanje razprave se v dokumentu lotevajo z dogodki za medije, obiski komisarjev in okroglimi mizami, dogodkov, ki bi bili namenjeni širši javnosti, pa je malo. Aktivnosti so pogosto obravnavane kvantitativno, v Načrtu D (Evropska komisija 2005a) predvidevajo celo točno določeno število dogodkov oziroma razprav, obiskov komisarjev v državah članicah in tako dalje.

Dogodki za državljane so tako neredko zreducirani na udeležbo in morebitno vključitev v razpravo, ki poteka prek strukturiranega dialoga, uporabo promocijskega gradiva ter prejemanje informacij prek informacijskih relejev (Europe Direct) in medijev. S strani institucij je sicer zaželeno, da se čim več ljudi vključi v predvidene aktivnosti, pri čemer pa prava javna razprava ni vedno sestavni del dogodka, da bi postala kritična oziroma se približala rezoniranju, pa je torej še manj verjetno.

V dokumentih je večkrat omenjeno, da je javnost precej pasivna, nezainteresirana množica posameznikov. Kot je zapisano v Implementaciji informacijske in komunikacijske strategije (Evropska komisija 2004), je v javnosti treba vzbuditi radovednost za evropske zadeve, spodbuditi interes in jih izobraziti o zadevah. Na pripisovanje pasivne vloge državljanom pa pokaže tudi analiza tranzitivnosti glagolov, vezanih na javnost, saj ti povečini implicirajo pasivna dejanja, na primer: ne razumejo, ne vedo, mislijo, vidijo, delijo prepričanje, imajo možnost, ne verjamejo, pričakujejo in tako dalje (glej prilogo A).

Pomembna predpostavka vseh besedil je tudi, da morajo biti državljani za sodelovanje v političnem življenju dobro informirani, zato je Komisija predvidela precej ukrepov in aktivnosti za lažje in boljše obveščanje državljanov EU – v Informacijski in komunikacijski strategiji za Evropsko unijo je javnost obravnavana kot družbeni akter, ki ga je treba informirati in ga prepričati v evropske ideje, saj, kot je zapisano v dokumentu, „velik del javnosti enostavno ne razume, kaj Evropska unija počne“, evropska razprava pa mora postati

bolj „informirana in razsvetljena“ (Evropska komisija 2002, 6), pogosto je omenjena tudi njena poglobitev (Evropska komisija 2006).

V Načrtu D sem zasledila tudi predpostavko, da močnejši glas Evropskega parlamenta pomeni močnejši glas evropskih državljanov. Medtem ko so evropski poslanci v svojem bistvu res predstavniki ljudstva, saj jih je slednje izvolilo, pa povezava ni tako samoumevna, sploh glede na odmik ljudi od institucionalizirane politike. Parlament tako zastopa ljudi, ki pa se od njega v vedno večji meri distancirajo.³⁴ Po drugi strani pa je na primer v Akcijskem načrtu (Evropska komisija 2002) zapisano, da bi moral input državljanov rezultirati v direktnem vplivu na oblikovanje politik in da jim je treba to omogočiti.

5.3 VLOGA MEDIJEV

V vseh dokumentih so mediji obravnavani kot ključne institucije komuniciranja, ki omogočajo informiranje državljanov. Pri tem omenjajo tako vizualne kot tudi tiskane medije.

Mediji niso nikjer omenjeni poimensko, izjemo predstavlja le kanal EuroNews, kateremu so v Implementaciji informacijske in komunikacijske strategije (2004) namenili celotno podpoglavje, v njem pa Komisija navaja ugotovitve ocene učinkovitosti kanala, ki jo je pripravila neodvisna družba. V istem dokumentu je omenjen tudi Channel Europe, to je mreža kanalov s politično vsebino, ki bi se kasneje lahko združila v enoten evropski politični informativni program (glej prilogo B).

Poleg osnovnih delitev natančnejših opredelitev medijev v dokumentih ni mogoče zaslediti, tako jih glede na doseg delijo na lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne oziroma čezmejne. Glede na kanal omenjajo dnevni in specializirani tisk, radio in televizijo, glede na funkcije, ki jih opravljajo zaposleni v medijskih hišah, pa omenjajo novinarje, vodilne pisce in urednike, medijske profesionalce na splošno, v Bruslju akreditirane oziroma novinarje dopisnike iz Bruslja in nacionalne oziroma lokalne pisce (glej Prilogo B). Radijske in televizijske hiše delijo tudi na javne in zasebne servise, saj prve obširneje poročajo o vsebinah političnega in informativnega značaja, kamor sodijo tudi teme o EU, poleg tega pa so t. i.

³⁴ Največji dejavnik za neudeležbo na volitvah v Evropski parlament 2009 je bilo ravno nezaupanje v politične institucije (Evrobarometer 2009).

„nacionalne radiotelevizije“ tudi članice Evropske radiodifuzne zveze. V Novem ogrodju za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike (Evropska komisija 2001) omenijo tudi poročevalce s področja politike, ekonomije in industrije, zanimivost pa predstavlja omemba študentov novinarjev v Akcijskem načrtu (Evropska komisija 2005b).

Mediji so torej s strani evropskih institucij prepoznani kot pomembni pri širjenju evropske ideje, zato ne preseneča, da tudi analiza tranzitivnosti glagolov, vezanih na medije, pokaže na precej aktivno vlogo z glagoli, kot so: so ključ, razširjajo, informirajo, dosežejo, predstavljajo, prispevajo. Aktivnosti za medije obsegajo izobraževanja in usposabljanja novinarjev glede delovanja Evropske unije in aktualnih tem, to velja predvsem za lokalne in regionalne novinarje, ki niso situirani v Bruslju, posledično so tudi manj vpeti v dogajanje. V dveh dokumentih so omenjeni tudi informacijski sestanki z novinarji in odločevalci, v Načrtu D pa evropske institucije predvidevajo organizacijo dogodkov za medije, kot so tiskovne konference, srečanja s komisarji in ostalimi visokimi predstavniki z namenom dajanja izjav za medije, briefingi in tako dalje.

V Beli knjigi o komuniciranju sta prisotni dve predpostavki, in sicer, da je medijem prek spletišča Evropa prek satelita na voljo primeren material za poročanje, pri čemer predvidevajo, da vsi novinarji razumejo diskurz, ki ga uporabljajo zaposleni v institucijah EU, ter da imajo medijske hiše interes za pokrivanje EU vsebin. Druga pa pravi, da so dopisniki strokovno podkovani, medijska pokritost EU zadev pa je vseeno omejena in razdrobljena, pri čemer pozabljajo, da je medijsko poročanje odvisno tudi od drugih dejavnikov, ki določajo novičarsko vrednost, uredniških odločitev in vrste medija.

5.4 KOMUNIKACIJSKI KANALI

Pri komunikacijski infrastrukturi oziroma kanalih nas je zanimalo primarno, katere kanale nameravajo institucije EU uporabiti za informiranje in komuniciranje z državljani, torej katere že uporablja, katere ima namen izboljšati in kaj načrtuje v prihodnosti. Rezultati analize so pokazali, da Evropska komisija in ostale institucije za informiranje, kot že omenjeno, v veliki meri uporabljajo predvsem množične medije, torej televizijo, radio in tisk. Poleg tega sami

skrbijo za informiranje javnosti s predstavitvenimi brošurami, letaki in publikacijami ter dogodki in informacijskimi točkami, vedno večjo vlogo pa ima tudi spletno komuniciranje.

Komunikacijski kanali so najbolj natančno razdelani v Beli knjigi (Evropska komisija 2006), v kateri so omenjeni množični mediji (časopisi, televizija, radio), spletni oziroma interaktivni mediji (digitalne tehnologije, internet, splet, še posebej spletni posvetovalni forumi in spletna mesta) in neposreden stik z ljudmi, kot so forumi za zainteresirane strani, javne razprave in posvetovanja. V ostalih dokumentih so običajno omenjeni le televizija, tisk in splet, v Implementaciji informacijske in komunikacijske strategije (2004) si med drugim prizadevajo tudi za nadgradnjo spletnih aktivnosti v t. i. e-Komisijo ter poudarjajo pomen medijskih knjižnic, v Partnerstvu za komuniciranje o Evropi (Evropska komisija 2007) pa so precej obširno obravnavani tudi informacijski releji, kot je na primer Europe Direct, ki poleg pisarn, kjer se lahko državljani informirajo, vključuje tudi brezplačno telefonsko številko. Vsi dokumenti omenjajo tudi spletno mesto Evropa prek satelita, kjer je na enem mestu zbrano avdiovizualno gradivo o evropskih zadevah in je namenjeno nacionalnim in mednarodnim medijem. Na tem področju pa v Implementaciji informacijske in komunikacijske politike predlagajo uvedbo Kanala Evropa (Channel Europe), tj. mreže kanalov s politično vsebino, ki bi se kasneje lahko združila v enoten evropski politično-informativni program (glej prilogo C).

V vseh dokumentih je poudarjen tudi pomen preureditve oziroma posodobitve spletnega portala Evropa, ki od začetka tisočletja na enem mestu združuje vse informacije o Evropski uniji, po njihovih ocenah je takrat predstavljal celo največje spletišče na svetu. V Beli knjigi omenjajo še vzpostavitev spletnega mesta za posvetovanje o evropski listini za obveščanje in sporočanje in še enega za posvetovanje o Beli knjigi (glej prilogo C), v Partnerstvu za komuniciranje o Evropi (2007) pa govorijo tudi o možnosti vzpostavitve mreže forumov za posvetovanje in razpravo, pri informiranju državljanov pa poudarjajo tudi vlogo spletnih strani partnerskih institucij. Glavni viri informiranja državljanov tako ostajajo množični mediji, tudi splet, razprave pa naj bi se primarno odvijale v neposredovanih okoliščinah in prek spleta.

V vseh besedilih predpostavljajo, da imajo vsi državljani dostop do vseh množičnih medijev, vključno z internetom. Predpostavlja se, da imajo znanje za uporabo spleta in vseh komunikacijskih tehnologij, poleg tega tudi uspešno premagujejo jezikovne ovire. Poleg tega

v Informacijski in komunikacijski strategiji za EU (2002) celoten kiberprostor prikazujejo kot prostor, kjer se mnenja formirajo skozi razpravo, čeprav vse spletne strani tega ne omogočajo. V dveh dokumentih (Evropska komisija 2005b in 2006) pa je zapisano tudi, da se bodo državljani z uporabo novih tehnologij lažje informirali in posledično naj bi se vzpostavila tudi boljša javna sfera; kot vemo, informiranje še ne zagotavlja politične participacije, zato je sodelovanje v javni sferi še toliko manj verjetno.

5.5 PRISPEVEK INSTITUCIJ

Institucije Evropske unije so, kot že omenjeno, pogosto naslovljene kot iniciatorke aktivnosti za državljane in druge deležnike. V besedilih so največkrat omenjene institucije Evropska komisija, Evropski parlament in Svet Evrope, poleg tega pa tudi vlade držav članic in delegacije, predstavništva ter informacijske pisarne evropskih institucij. V večini dokumentov ima pomembno vlogo tudi Medinstitucionalna skupina za informiranje, ki je bila ustanovljena z namenom usklajevanja komuniciranja vseh treh glavnih institucij EU, večkrat so omenjene tudi vladne informacijske službe. V prvih dveh dokumentih so omenjeni tudi predavatelji Team Europe, sicer pa je dvakrat omenjen še Odbor regij, Evropski ekonomsko-socialni odbor, države kandidatke, tretje države, evropska akademija College of Europe in mreže EURES, ERA-MORE ter SOLVIT pa po enkrat (glej prilogo Č).

Iz besedila je razvidno, da ima Evropska komisija (v skladu z osnovnimi pristojnostmi) od vseh institucij najpomembnejšo vlogo, to pa potrjuje tudi analiza tranzitivnosti glagolov, ki kažejo na aktivno pozicijo z glagoli, kot so: močno podpira, nadaljuje, verjame, je predlagala, stimulira, priznava, bo razvila, priporoča, je izboljšala, bo predstavila, je začela izvajati, predlaga, poziva, je upoštevala, pojasnjuje, zbira mnenja, ponuja predloge in tako dalje. Za razliko od nje pa so ostale evropske in nacionalne institucije v bolj pasivni poziciji, z glagoli, kot so: so določile, delujejo kot posredniki, vidijo, bodo odgovorne, morajo pridobiti zaupanje, bi morali prispevati, se morajo zavzeti, nimajo zmožnosti in podobno (glej prilogo Č).

V besedilih se v zvezi z aktivnostmi institucij pojavi kar nekaj predpostavk, v skoraj vseh pa je prisotna predpostavka, da lahko evropske institucije s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo evropsko razpravo oziroma

javno sfero. To po eni strani implicira, da je vseevropsko razpravo oziroma javno sfero sploh mogoče vzpostaviti, po drugi strani pa se predpostavlja, da je to mogoče narediti s serijo nacionalnih dogodkov, spletnih forumov in publikacij ter lokalizacijo informacij. V Načrtu D za demokracijo, dialog in razpravo pa sta prisotni še predpostavki, da se bo s tem, ko so komisarji bodo na voljo vladam držav članic, da jim razlagajo politike EU, povečala transparentnost delovanja EU in da večji glas oziroma moč evropskega parlamenta pomeni večji glas evropskih državljanov, kar sem obravnavala že zgoraj (glej prilogo Č).

V treh dokumentih pa sem zasledila tudi predpostavko, da je evropsko javno mnenje lahko le rezultat poizvedb Evrobarometra. Evropsko javno mnenje torej predstavljajo rezultati anket, ki jih v okviru meritev Evrobarometra izvajajo na redni bazi, pri tem so pomembnejši prav rezultati merjenja zaupanja v institucije EU, rezultati poizvedb pa neredko predstavljajo le seštevke nacionalnih stališč (glej prilogo Č).

V dokumentih sem analizirala tudi vire, na katere se Komisija sklicuje v argumentaciji dejanj, aktivnosti in podobnega. Poleg izjav in pozivov institucij EU in njihovih članov se v štirih dokumentih sklicujejo tudi na dokumente programa Prince³⁵ in na rezultate javnomnenjskih poizvedb Evrobarometra, pogosto pa se sklicujejo tudi na predhodne dokumente informacijske in komunikacijske politike EU, temeljne akte EU, programe, kot sta Erasmus in Evropa za državljane, pobude, kot sta i2010 in Pobuda za preglednost v Evropi, ter ocene neodvisnih družb, kot je ocena podpore Skupnosti kanalu EuroNews (Deloitte & Touche). Zanimivo pa so študije, katerih rezultati služijo kot argumentacija za načine, s katerimi želijo vzpostaviti javno sfero, poimenovane le kot študije vpliva, raziskave o občinstvih in ad-hoc raziskave. Ostali viri, na katere se sklicujejo, so namreč vedno opremljeni z natančnim naslovom in ostalimi podatki, tukaj pa to ostaja precej nejasno. Edini vir s tega področja, ki ima referenco, je Poročilo kvalitativne študije o fokusu komuniciranja o Evropski uniji, ki ga je januarja 2004 opravilo podjetje Optem.

Evropske institucije se torej pričakovano sklicujejo na lastne dokumente in akterje, zanimivo pa je, da se v besedilih ne sklicujejo na nobeno strokovno literaturo ali študijo s področja javne sfere, demokracije ter političnega in javnega komuniciranja.

³⁵ Program PRINCE združuje prednostne teme informiranja državljanov, financirane v okviru proračuna EU (Evropska komisija 2001).

5.6 RAZPRAVA

V raziskavi sem se ukvarjala z reprezentacijo in načini vzpostavljanja evropske javne sfere v dokumentih evropske komunikacijske politike. V analizi izbranih dokumentov sem sledila klasični opredelitvi javne sfere (Habermas 1962/1989), da sistem javne sfere tvorijo javnost, množični mediji in komunikacijska infrastruktura, ki sta nosilca razprave, ter oblast. Zato sem se v nalogi osredotočila na: 1. naslavljanje in razumevanje pojma javne sfere in to, kako naj bi evropske institucije spodbudile njen nastanek oziroma razvoj, 2. razumevanje javnosti in njene pripisane vloge, 3. razumevanje vloge medijev, 4. to, kateri komunikacijski kanali so uporabljeni, ter 5. to, kakšna je vloga institucij pri spodbujanju razvoja javne sfere. Zanimalo me je torej razumevanje pojma javne sfere in kako oziroma s katerimi aktivnostmi namerava Evropska komisija konstruirati odnose z ostalimi akterji z namenom vzpostavitve evropske javne sfere.

Analiza rezultatov je v prvi vrsti pokazala na to, da ima Evropska komisija kot avtor dokumentov slabo oziroma neustrezno razumevanje samega pojma javne sfere. Ta naj bi delovala kot sfera oziroma sistem, v katerem kritična javnost v procesu deliberacije formira javno mnenje, to pa ima funkcijo orodja kritike oblast (Habermas 1962/1989; Splichal 1997; Calhoun 2004; Dahlgren 2005; Fossum in Schlesinger 2007). V analiziranih dokumentih pa je javna sfera prikazana kot prostor za razpravo med vsemi državljani držav članic Evropske unije, v njej pa naj bi sodelovale tudi evropske in nacionalne politične institucije (Evropska komisija 2005; 2005b; 2006; 2007). Kot je zapisano, želijo institucije EU z iniciativami „poživiti evropsko demokracijo in prispevati k pojavu evropske javne sfere, kjer so državljanom dane informacije in orodja za aktivno participacijo v odločevalskih procesih in prevzem lastništva nad evropskim projektom“ (Evropska komisija 2005a, 3). Pri tem je ključni aspekt prav to, da Evropska komisija predpostavlja interakcijo z in med državljani, hkrati pa želi tudi nastopati kot pobudnik komuniciranja oziroma dialoga in skozi načrtovane aktivnosti za državljane tudi definirati pogoje komuniciranja. Pomemben aspekt predstavlja dejstvo, da je javna sfera poleg sistema, ki omogoča razpravo, v dokumentih obravnavana tudi kot prostor, kjer se posamezniki informirajo o zadevah, in v dokumentih je slednje tudi predstavljeno kot aktivnost javnosti. V tem oziru je posameznik aktiven v javni sferi že z obiskom spletne strani nacionalnega časopisa, saj se lahko tam informira o evropskih zadevah.

Javne razprave naj bi se na dogodkih odvijale v obliki strukturiranega dialoga, pogosto na določeno temo, s tem pa ne omogočajo odprte razprave in spontanega razvoja razprav. Slednje naj bi se odvijale tudi na spletu, sicer pa so v dokumentih predvideli številne aktivnosti za manjše segmente ljudi, ki pa pripomorejo le k informiranju, ne pa tudi razpravi, na primer dogodki za šolarje, dijake in študente, dnevi odprtih vrat institucij, spodbujanje razvoja mreže Europe Direct (glej prilogo A).

Ker je jasno, da se lahko zaradi prostorskih, časovnih, tehnoloških in jezikovnih preprek takšnih oblik javne participacije udeleži le omejeno število ljudi, je utemeljen razmislek o osnovnem namenu „vzpostavitve“ javne sfere. Do podobnih ugotovitev namreč prihajajo tudi drugi avtorji, ki ugotavljajo, da je osrednja vloga EJS pravzaprav *a posteriori* legitimacija EU politik ter izboljšanje percepcije Evropske unije in poudarjanje njene relevantnosti in dodane vrednosti med državljani (Nugent 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014). Brüggemann (2005, 2010) dodaja, da se mora dialog z državljani zgoditi pred odločanjem, če naj bo relevanten za politiko. Če se odvija po odločanju, pa gre zgolj za sredstvo prepričevanja javnosti in tako postane orodje odnosov z javnostmi .

V besedilih lahko zasledimo precej neenotno pojmovanje evropske javne sfere. Medtem ko je enkrat zapisano, da ta ne obstaja, saj obstajajo le posamezne nacionalne javne sfere, ki bi jim bilo treba dodati evropsko dimenzijo, je drugič prisotna predpostavka, da EJS že obstaja in potrebuje le nekaj spodbude za boljši razvoj. K nejasnosti opredelitve pa Komisija prispeva še s poimenovanji oziroma zapisi pojma – v Beli knjigi o komuniciranju (Evropska komisija 2006) je namreč vedno zapisan v nevednicah, poleg tega pa je vsebinsko poleg razprave in dialoga z državljani ponekod izenačen tudi z javnim prostorom. Medtem ko komisija z nekonsistentno rabo pojma kaže predvsem na to, da ga ne razume³⁶, pa hkrati odseva tudi neenotnost akademskega polja, to se še posebej kaže na področju empiričnih raziskav, kjer je treba javno sfero nekako operacionalizirati. Nekatere študije tako predpostavljajo, da evropska javna sfera predstavlja preseganje nacionalnih javnih sfer, drugi pa predpostavljajo, da predstavlja evropsko integracijo nacionalne javnosti (Splichal 2001), povečini pa evropsko

36 Dokumenti komunikacijskih politik so bili večkrat kritizirani prav zaradi nekonsistentnosti rabe določenih konceptov (Brüggemann 2005, 2010; Van Brussel 2014). Heikkilä (2007, 435) navaja, da je Komisija prevzela določene besede iz teorij deliberativne demokracije in javne sfere ter jih začela uporabljati v strateških dokumentih.

javno sfero „merijo“ v nacionalnem medijskem poročanju (Koopmans in Pfetsch 2003; Trenz 2004; Van der Steeg 2004; Koenig in Downey 2006; Gerhards in Schäfer 2010; Statham 2010) in na spletnih straneh nacionalnih političnih akterjev (Zimmerman and Koopmans 2003; Lusoli 2005; Van Os in drugi 2007).

O tem, da se avtorji dokumentov niso pretirano poglobili v teorije javne sfere, pa priča tudi razumevanje javnega mnenja. Slednje v normativni teoriji javne sfere predstavlja vir legitimnosti političnih odločitev (Splichal 1997; Kohler-Koch in Finke 2007) in nastane v procesu javne kritične razprave, v dokumentih komunikacijske politike pa je konsistentno zreducirano na rezultate javnomnenjskih poizvedb, ki jih redno izvaja Evrobarometer. Institucije EU predpostavljajo, da so te realen odraz evropskega javnega mnenja, čeprav pogosto predstavljajo le seštevek ali pa povprečje nacionalnih rezultatov, ki so merjeni s standardiziranimi vprašanji in omejenim naborom možnih odgovorov. Kar umanjka, je seveda proces soočenja različnih mnenj v kritični razpravi, saj ta rezultatom podeljuje status legitimnosti (Splichal 2007).

Javna sfera je v dokumentih torej razumljena kot razprava med evropskimi državljani in nacionalnimi ter evropskimi političnimi institucijami. V javni sferi naj bi udeleženci našli vse informacije, ki jih potrebujejo, hkrati pa se tudi vključili v razpravo o evropskih zadevah. V tem oziru je vključenost posameznika v javno sfero pogojena zgolj z informiranjem, aktivna participacija v razpravi pa je zgolj nadgradnja. Evropska javna sfera naj bi se odvijala prek organiziranih javnih dogodkov, kot so forumi, posveti in srečanja, poleg tega pa tudi z medijskimi in predvsem spletnimi aktivnostmi, ki jih organizira oziroma usklajuje Evropska komisija v imenu evropskih institucij.

Po Schudsonu (v Calhoun 1997) sta pri obravnavi javne sfere torej pomembna dva vidika, poleg stopnje vključevanja kritične razprave je pomembno tudi, kdo lahko sodeluje, torej kdo tvori javnost. V idealni konceptualizaciji javne sfere javnosti ne tvori celotna civilna družba, pač pa kritična javnost³⁷. V dokumentih evropske komunikacijske politike pa je osrednji kriterij participacije evropsko državljanstvo in tako javnost postane skoraj celotna civilna družba vseh držav članic EU. To po eni strani pomeni popolno eliminacijo kritičnega

³⁷ Teorija sicer predpostavlja še nekatere nadaljnje omejitve, med drugim so to tudi spol, družbeni razred in izobrazba, ki pa niso ključnega pomena za našo obravnavo.

diskurza in javnega rezoniranja, kar glede na izjemno široko definicijo participacije v javni sferi niti ni presenetljivo, hkrati pa pomeni tudi to, da javnost tvorijo tudi vsi tisti, ki se na primer od politike distancirajo. Z vidika normativne konceptualizacije gre za popoln nesmisel (Fraser 2007), celo Deweyjeva (v Splichal 2007) definicirja javnosti govori o participaciji ljudi s skupnim interesom, glede na poznejše opredelitve javnosti pa to pravzaprav odraža realno stanje. James Carey (v Ferree in drugi 2002, 297) pravi, da se bodo državljani „prebudili, ko bodo naslavljani kot partnerji v pogovoru in s strani medijev spodbujani k vključitvi v razpravo, namesto da le pasivno sedijo kot gledalci diskusije, ki jo vodijo novinarji in politični strokovnjaki.“ Po drugi strani pa številni avtorji (Beck 2003, Schudson v Deuze 2008 in Bauman v Deuze 2008) jasno nakažejo, da je z ekspanzijo množičnih medijev in razširjanjem globalnih ekonomskih, kulturnih in političnih tokov prišlo do transformacije vsakdanjega življenja, zato tudi državljanov oziroma (kritične) javnosti ni več smiselno razumeti kot informiranih državljanov, ki pripadnost iščejo v lokalni skupnosti. Državljanji oziroma prebivalci zahodnega sveta so v modernih globaliziranih družbah primarno obravnavani kot individualizirani posamezniki z likvidnimi identitetami .

V besedilih so sicer opredeljene tudi različne družbene skupine, pri čemer je primarni namen opozarjanje na težje dostopne skupine, torej tiste dele družbe, ki kažejo manj interesa za evropsko politiko, na primer mladi, ženske, omenjene so tudi manjšine, in razmislek o tem, kako jih vključiti v dialog. Sicer pa Komisija naslavlja tudi različne organizacije civilne družbe³⁸ s pozivom k sodelovanju pri širjenju informacij o evropskih zadevah in pomočjo pri „socializaciji evropskih državljanov v Evropo“ (Bee in Bozzini 2010, 8). Z vidika evropske komunikacijske politike to predstavlja novost, saj so pretekli dokumenti civilno družbo naslavljali kot skupino, ki je izjemno pomembna za premagovanje demokratičnega deficita v Evropi predvsem zaradi njenega prispevka k učinkovitosti političnih odločitev, ne pa tudi zaradi njenega prispevka k vzpostavljanju evropske javne sfere (Warleigh 2001). Čeprav civilno družbo sestavljajo pretežno šibke javnosti, kot jih poimenuje Fraser (1992), pa Evropska komisija kot del javnosti obravnava tudi politične stranke in posamezne poslance, čeprav imajo ti precej neposreden dostop do „moči“.

³⁸ Pomembnost takšnih združenj je sicer prepoznana tudi v Lizbonski pogodbi, kjer je zapisano, da „Institucije vzdržujejo odprt, pregleden in reden dialog s predstavniškimi združenji in civilno družbo.“ (Pogodba o delovanju Evropske unije, 11. čl.).

V analiziranih dokumentih javnost torej tvorijo državljani držav članic EU, glede na poimenovanje in členitev na posamezne segmente družbe pa lahko rečemo, da javnost pravzaprav tvorijo civilne družbe vseh držav članic. Njihova naloga je, da se s sodelovanjem v javni sferi poučijo o evropskih zadevah in z (javnim) mnenjem pomagajo soodločati o politikah EU.

Rezultati analize dokumentov so pokazali, da so mediji v vseh dokumentih konsistentno prepoznani kot ključni akterji pri posredovanju informacij državljanom. Tudi v Habermasovi konceptualizaciji buržajske javne sfere (1962/89) je tisk igral zelo pomembno vlogo, saj se je prek njega javnost informirala, mediji pa so predstavljali neodvisen vir informacij. Mediji so tudi sicer postali predpogoj za obstoj javne sfere, saj nastopajo kot prostor, kjer se soočajo različne pogledi in interesi (Splichal 2011), zato se je uveljavil tudi pojem mediatizirane javne sfere (Thompson v Oblak 2003).

Medtem ko se Komisija zaveda različnih omejitev in pristopov medijev, gre pozornost usmeriti predvsem na dva ključna aspekta, ki sta se pokazala tekom analize. Prvi je vezan na lokacijo novinarjev, drugi pa na obliko oziroma jezik, v katerem so posredovane informacije. Če naj bodo javnosti informacije razumljive, potem morajo biti posredovane v jeziku, ki ga razume, poleg tega pa ji mora biti razumljiv tudi diskurz (Splichal 2011). Komisija je v dokumentih prepoznala potrebo po lokalizaciji sporočil, kar pomeni prevajanje v jezike držav članic, poleg tega pa je bežno naslovila tudi problem tako imenovanega bruseljskega žargona, ki že dolgo predstavlja problem pri poročanju o evropskih zadevah – specializirani novinarji, ki stalno poročajo evropskih zadevah, so ga vajeni do te mere, da ga uporabljajo tudi v prispevkih, posledično pa so ti slabše razumljivi bralcem oziroma gledalcem, nespecializirani novinarji pa zaradi slabega razumevanje pogosto delajo napake. Na to opozorita tudi Harrison (2010) in Van Brussel (2014), ki pravita, da obstajajo večje razlike med poročanjem novinarjev o evropskih zadevah iz Bruslja in izven, saj so v Bruslju nastanjeni novinarji bližje vsakodnevnemu dogajanju na področju evropskih zadev. Sicer pa je na problematičnost žargona že leta 1993 opozarjal Willy De Clercq, ki je v strokovnem poročilu zapisal: „Politiki in uradniki, odgovorni za konstrukcijo Evrope, se pritožujejo, da so napačno razumljeni, svoje komunikacijske napore pa omejujejo na hladne, suhoparne, racionalne informacije, saj očitno domnevajo, da bo njihova sporočila za javnost 'oživil' nekdo drug.“ (De Clercq 1993, 2).

Ker na evropskem teritoriju ne obstajajo transnacionalni mediji, ki bi pokrivali več kot le omejeno število držav članic, evropske institucije med drugim financirajo kanal EuroNews, program katerega predstavljajo izključno novice o evropskih (političnih) zadevah, omenjajo pa tudi Channel Europe, ki predstavlja mrežo kanalov s politično vsebino. Kot pravijo, bi se lahko združila v kanal z enotnim evropskim političnim informativnim programom (Evropska komisija 2004). Institucije želijo prek tovrstnih kanalov predvsem širiti (izbrano) evropsko perspektivo in poudarjati inkluzivnost evropske identitete. V kontekstu naše obravnave javne sfere takšni mediji ne morejo prispevati k javni sferi, saj niso neodvisni³⁹, glede na to, da Komisija med aktivnosti javne sfere šteje tudi informiranje, pa je takšna obravnava razumljiva.

Kot že omenjeno, je za mediatizacijo javne razprave potrebna tudi komunikacijska infrastruktura. Ta v veliki meri sovпада z množičnimi mediji, zato bomo pozornost namenili predvsem spletu. Analiza dokumentov je namreč pokazala, da tudi Komisija v spletu vidi največji potencial za preseganje prostorskih in časovnih omejitev med državljani, posledično pa tudi za lažjo vzpostavitev evropske javne sfere. Peter Dahlgren (2005) pravi, da bi javna sfera morala zagotoviti „institucionalne okvirje, kjer se oblikuje javna politična volja in se državljani lahko konstituirajo kot aktivne sile v političnem procesu. /.../ Cilj je vzpostaviti strukture obveščanja v javnem interesu /.../, ki optimizirajo raznolikost v smislu informacij, gledišč in oblik izražanja ter spodbujajo celovito in aktivno državljanstvo“. Evropska komisija v dokumentih poudarja osrednjo vlogo skupnega spletnega portala Europa, ki je ključnega pomena za informiranje javnosti, poleg tega pa v dokumentih omenja tudi vzpostavitev spletnih forumov, prek katerih bi se lahko odvijale razprave o evropskih zadevah. Medtem ko teoretične konceptualizacije elektronske javne sfere kažejo na precej optimistično sliko, sploh glede na potencialne za razpravo (Koopmans in Zimmerman 2003; Dahlgren 2005; Lusoli 2005; Ward 2005; Kluver in drugi 2006; Van Os in drugi 2007; Michailidou in Trenz 2010), pa empirične študije ne odsevajo optimizma. Wright (2007) ugotavlja, da spletna razprava na analiziranem forumu evropskih institucij ne vzpostavlja javne sfere v pravem smislu, Van Brussel (2014) in Quittkat (2011) pa dodajata, da spletna posvetovanja Komisije z državljani postajajo vedno bolj standardizirana, kar pomeni, da je za svobodno, odprto razpravo vedno manj možnosti. Zaključimo lahko torej, da evropske institucije za informiranje in razpravo z

³⁹ Garnham (v Calhoun 1997) sicer dodaja, da Habermas v svoji opredelitvi javno sfero distancira od države in trga, tudi oblike lastništva medijev.

državljeni uporabljajo vse razpoložljive komunikacijske kanale, torej tisk, televizijo in radio, pomembno vlogo pa ima predvsem splet.

V analizi sem sledila tudi vprašanju, kakšna je pri spodbujanju razvoja javne sfere vloga institucij EU. Pokazalo se je, da se Evropska komisija vidi kot spodbujevalec javne razprave in koordinator vseh aktivnosti, izvajanje slednjih pa prepušča predstavništvom in informacijskim pisarnam institucij, vladnim službam držav članic ter informacijskim mrežam, kot je Europe Direct.

Po letu 2004 je Komisija začela spodbujati razvoj dialoške dimenzije institucionalne komunikacijske strategije, vendar kot opozarjajo številni strokovnjaki, ostaja še veliko priložnosti za izboljšave (Brügermann 2010; Michailidou 2010; Van Brussel 2014). Prizadevanja Evropske komisije, da omogoči dialog z državljani, so sicer obrodila sadove v smislu zbiranja informacij, mnenj, stališč državljanov, žal pa še vedno ostaja nejasno, ali so bili zbrani podatki tudi uporabljeni za preoblikovanje politik, torej ali so državljani, ki so sodelovali, dejansko vplivali na odločevalske procese (Michailidou 2010; Quittkat 2011; Van Brussel 2014).

V dokumentih je zapisano tudi, da si poleg vzpostavitve evropske javne sfere želi Komisija državljanom omogočiti neposreden vpliv na politike, vendar tega ne elaborira natančno, omenjeno je le, da se je s tem namenom v okviru Lizbonske pogodbe okreplil glas Evropskega parlamenta, ki predstavlja glas evropskih državljanov, s tem pa imajo ti tudi možnost vpliva na politike EU z uporabo novega mehanizma, tj. evropske državljske pobude. Ta omogoča, da en milijon državljanov EU pozove Evropsko komisijo k oblikovanju zakonodajnega predloga, in s tem predstavlja možnost neposrednega vpliva na snovanje evropskih politik. Ker je orodje še razmeroma novo, postopek pa precej zapleten in dolgotrajen, bodo njegove prave implikacije vidne šele čez nekaj let, dosednji rezultati še ne dajejo razlogov za optimizem.⁴⁰ Trenutno situacijo tako zaznamujejo zelo kompleksni komunikacijski prostori, kjer so institucije, mediji in civilna družba v nenehni interakciji, oblikovanje vizije Evrope pa

⁴⁰ Do zdaj je zahteve postopka uspelo izpolniti le dvema pobudama, leta 2013 je uspelo pobudi z zgovornim naslovom „Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!“, letos pa je bila uspešna „Uno di noi“ (Eden izmed nas), ki se zavzema za preprečitev uničevanja človeških zarodkov v raziskovalne namene (Evropska državljska pobuda) . Uspešnost postopka pa še ne zagotavlja uspešnega razpleta – medtem ko je pri pobudi za vodo Evropska komisija prepoznala možnosti za izboljšave na tem področju, pa je bila druga iniciativa zavržena (ECI Campaign 1. junij 2014).

ostaja podvrženo neenakosti vpliva med vsemi akterji (Bee in Bozzini 2010, 3). Politične odločitve se torej kljub (omejenim) možnostim vplivanja državljanov še vedno sprejemajo znotraj političnih elit oziroma centrov politične moči (Brüggemann 2010; Koopmans in Statham 2010; Nugent 2010).

Če povzamemo, je javna sfera v dokumentih analize predstavljena kot razprava med evropskimi državljani in nacionalnimi ter evropskimi političnimi institucijami. Z udeležbo v njej naj bi udeleženci dobili vse informacije, ki jih potrebujejo, hkrati pa naj bi se tudi vključili v razpravo o evropskih zadevah. Javnost tvorijo državljani oziroma civilna družba držav članic EU. Njihova naloga je, da se s sodelovanjem v javni sferi poučijo o evropskih zadevah in z (javnim) mnenjem pomagajo soodločati o politikah EU. Mediji so ključni akter informiranja javnosti, evropske institucije pa za informiranje in razpravo z državljani uporabljajo vse razpoložljive komunikacijske kanale, torej tisk, televizijo, radio in predvsem splet. Evropska komisija se vidi kot spodbujevalec javne razprave in budno oko nad izvajalci vseh aktivnosti, izvedbo pa prepušča informacijskim pisarnam institucij, vladnim službam držav članic ter informacijskim mrežam.

6 SKLEP

Osrednji namen dela je bil osvetliti razumevanje in naslavljanje pojma evropske javne sfere v komunikacijskih politikah evropske unije. Prek opredelitve pojma in dimenzij javne sfere ter nadaljnje osvetlitve komunikacijske politike Evropske unije, sem s pomočjo kritične diskurzivne analize analizirala ključne dokumente oziroma strategije, ki jih je Evropska komisija pripravila med letom 2001, ko je objavila prvi dokument s tega področja, in letom 2007, ko je izšel zadnji, ki je še vezan na komunikacijsko politiko v širšem smislu in se ne ukvarja s strateško rabo specifičnih tehnologij.

Cilj te raziskave je torej kritično ovrednotiti razumevanje in načine vzpostavitve evropske javne sfere v izbranih dokumentih v okviru raziskovalnega vprašanja: Kako je v dokumentih komunikacijskih politik EU uokvirjen oziroma naslovljen pojem javne sfere in z njim povezanih pojmov? Pri iskanju odgovora na to vprašanje pa sem si pomagala še z podvprašanji: kako je razumljen oziroma okvirjen pojem javne sfere, kako nameravajo spodbuditi njegov nastanek oziroma razvoj, kako je naslovljena in opredeljena javnost, kako

so razumljeni mediji, kako je opredeljena komunikacijska infrastruktura in kakšna je vloga institucij.

Če strnemo odgovore na ta vprašanja, lahko zaključimo, da je analiza dokumentov pokazala precej nekonsistentno sliko naslavljanja evropske javne sfere v komunikacijskih politikah EU, ki primarno izhaja iz slabega razumevanja pojma. Evropska javna sfera je pogosto izenačena z vseevropsko razpravo, vzpostaviti pa jo želijo predvsem prek javnega (strukturiranega) dialoga in spletnih forumov. Evropska komisija si torej še vedno prizadeva predvsem za izboljšanje percepcije in spoštovanja EU v očeh državljanov. Na podlagi analize lahko sklepamo, da z izboljšanjem razprave in dialoga med institucijami in državljani sicer poskuša razviti novo obliko demokratične zamišljene skupnosti (Anderson 2003), kjer se vladanje odvija v dialoškem prostoru, pri tem pa je uporabila teoretske koncepte, ki sicer imajo tematsko zvezo, niso pa pravilno konceptualizirani in s tem dosegajo ravno nasprotno – načenjajo ugled Komisije.

Za konec je potrebno omeniti, da delo temelji na ključnih dokumentih strategije, ki jih je pripravila Evropska komisija v sodelovanju z ostalimi institucijami EU, mogoče pa je dostopati še do številnih drugih dokumentov, ki se prav tako tičejo komunikacijske politike in so bili na primer objavljeni v evropskem uradnem listu ali pa so v obliki zapisnikov odborov in delovnih skupin dostopni prek spleta, ki lahko predstavljajo izhodišče za nadaljnje raziskovanje. Poleg tega pričujoča študija bazira zgolj na analizi dokumentov, pri tem pa ne vstopa v polje empiričnih meritev dejanske implementacije strategij, kar sicer delno naredi Brügermann (2010). Zanimivo izhodišče za nadaljnje raziskovanje, predvsem v luči oponomočenja javnosti pa predstavlja evropska državljanska pobuda, ki državljanom omogoča vplivanje na odločanje od spodaj navzgor (bottom-up), zato velja v prihodnje raziskati tudi, v kolikšni meri je evropska komisija odprta za takšne, torej bolj zavezujoče oblike dialoga z javno sfero, saj to v analiziranih komunikacijskih strategijah še ni bilo predvideno. Van de Steeg (2010, 35) namreč poudarja, da je en ključnih aspektov javne sfere prav možnost, da se javnost zooperstavi oblasti oziroma ima moč za doseganje sprememb vzpostavljenih politik.

Evropsko javno sfero trenutno zaznamujejo kompleksni komunikacijski prostori, kjer so institucije, mediji in civilna družba v nenehni interakciji, oblikovanje vizije Evrope pa ostaja podvrženo neenakosti vpliva med vsemi akterji (Bee in Bozzini 2010, 3). Kljub temu pa ideja

transnacionalne javne sfere ostaja pomembna tema razprav in morebitna rešitev vseevropskega demokratičnega deficita. Obet demokracije na evropskem nivoju je po mnenju nekaterih avtorjev (Calhoun v De Greiff in Cronin 2002; Habermas 2001) namreč odvisen predvsem od konstituiranja evropske javne sfere, skozi katero se bodo formirale vezi solidarnosti med državljani različnih držav članic. Gamham (v Calhoun 1997, 362) pa dodaja, da bi morali biti zato v ospredju novi vprašanja: „kakšna mora biti nova javna sfera in katere nove politične institucije potrebujemo za demokratičen nadzor globalnega gospodarstva in politike?“ (prav tam).

7 LITERATURA

1. Anderson, Benedict. 2003. *Zamišljene skupnosti: o izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
2. Baisnée, Olivier. 2007. The European Public Sphere Does Not Exist (At Least It's Worth Wondering...). *European Journal of Communication* 22: 493–505.
3. Balibar, Étienne. 2003. *We, the People of Europe?* Princeton: Princeton University Press.
4. Bašić-Hrvatín, Sandra in Lenart J. Kučić. 2005. *Monopoli: družabna igra trgovanja z mediji*. Ljubljana: Maska.
5. Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija: Zmote globalizma - odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Založba Krtina. Knjižna zbirka Krt.
6. --- 2006. *Cosmopolitan Vision*. Cambridge: Polity Press.
7. Bee, Christiano. 2008. The “Institutionally Constructed” European Identity. Citizenship and Public Sphere Narrated by the Commission. *Perspectives on European Politics and Society* 9 (4): 431–450.
8. --- 2010. Understanding the EU’s Institutional Communication. Principles and Structure of a Contested Policy. V *Mapping the European Public Sphere, Institutions, Media and Civil Society*, ur. Christiano Bee in Emanuela Bozzini, 65–82. Burlington: Ashgate Publishing Company.
9. Bee, Christiano in Emanuela Bozzini. 2010. Introduction. V *Mapping the European Public Sphere, Institutions, Media and Civil Society*, ur. Christiano Bee in Emanuela Bozzini, 1–11. Burlington: Ashgate Publishing Company.
10. Benhabib, Seyla. 2004. *The Rights of Others: aliens, residents and citizens*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Bentivegna, Sara. 2006. Rethinking Politics in the World of ICTs. *European Journal of Communication* 21 (3): 331–343.
12. Briški, Nataša. 2013. Kdo je nor? *Metina lista*, 13. september. Dostopno prek: <http://metinalista.si/kdo-je-nor/> (29. september 2014).
13. Bruter, Michael. 2003. European Identity Winning Hearts and Minds for Europe: The Impact of News and Symbols on Civic and Cultural European Identity. *Comparative Political Studies* 36: 1148–1179.
14. Brüggemann, Michael. 2005. How the EU Constructs the European Public Sphere. Seven Strategies of Information Policy. *Javnost – The Public*. 12 (2): 57–73.
15. --- 2010. Information policy and the public sphere EU communications and the promises of dialogue and transparency. *Javnost – The Public* 17 (1): 5–22.

16. Calhoun, Craig, ur. 1997. *Habermas and the Public Sphere*. Massachusetts: Institute of Technology. 5. izdaja.
17. --- 2002. Constitutional Patriotism and the Public Sphere: Interests, Identity and Solidarity in the Integration of Europe. V *Global Justice and Transnational Politics*, ur. Pablo De Greiff in Ciaran Cronin, 275–313. Cambridge, London: MIT Press.
18. --- 2004. *The Democratic integration of Europe. Interests, identity, and the public sphere*. Dostopno prek: <http://www.eurozine.com/pdf/2004-06-21-calhoun-en.pdf> (1. julij 2014).
19. Cederman, Lars-Erik. 2001. *Constructing Europe's identity: the external dimension*. Boulder, London: L. Rienner.
20. Dahlberg, Leif. 2006. *The European Commission and European Public Spheres*. Dostopno prek: http://www.uta.fi/arkisto/tacs/papers0506/Dahlberg_EC_EPS.pdf (1. julij 2014).
21. Dahlgren, Peter. 2005. The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation. *Political Communication* 22 (2): 147–162.
22. De Beus, Jos. 2002. *A European Public Sphere*. Dokument predstavljen na konferenci American Political Science Association. The EU and Democratic Theory. 29. avgust – 1. september.
23. De Clercq, Willy. 1993. *Reflection on information and communication policy of the European Community*. Dokument Evropskega parlamenta. Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/29870/1/DE_CLERCQ_REPORT_INFO._COMM._POLICY.pdf (24. avgust 2014).
24. Deuze, Mark 2008. The Changing Context of News Work: Liquid Journalism and Monitorial Citizenship. *International Journal of Communication* 2: 848–865.
25. De Vreese, Claes H. 2007. *The EU as a Public Sphere, Living Reviews in European Governance*. Dostopno prek: <http://europeangovernance.livingreviews.org/Articles/lreg-2007-3/> (24. avgust 2014).
26. Directorate-general for Communication – European Commission. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/dgs/communication/index_en.htm (1. julij 2014).
27. Downey, John in Thomas Koenig. 2006. Is There a European Public Sphere? The Berlusconi-Schulz Case. *European Journal of Communication* 21 (2): 165–187.
28. ECI Campaign. 2014. ECI “One of us” rejected by the European Commission. 1. junij 2014. Dostopno prek: <http://www.ecicampaign.org/eci-one-of-us-rejected-by-the-european-commission/> (28. september 2014).
29. Edelman. M. 1993. Contestable categories and public opinion. *Political Communication* 10 (3): 231–42.
30. Eriksen, Erik Oddvar. 2005. An Emerging European Public Sphere. *European Journal of Social Theory* 8 (4): 341–363.

31. Eriksen, Erik Oddvar in John. E. Fossum. 2001. *Democracy through Strong Publics in the European Union?* Dostopno prek: http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2001/pa-pers/wp01_16.htm (1. julij 2014).
32. Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Knjižna zbirka Maklen.
33. Eurobarometer. 2009. *Post-electoral survey*. Poročilo. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/28_07/EB71.3_post-electoral_final_report_EN.pdf (1. julij 2014).
34. Evropska državljanska pobuda. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/citizensinitiative/public/initiatives/finalised/answered> (28. september 2014).
35. Evropska komisija. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/about/index_sl.htm (1. julij 2014).
36. --- 2001. *A New Framework For Co-Operation On Activities Concerning The Information And Communication Policy Of The European Union*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0354&from=EN> (20. september 2014).
37. --- 2002. *An information and communication strategy for the european union*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0350&from=EN> (20. september 2014).
38. --- 2004. *Implementing the information and communication strategy for the european union*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0196&from=EN> (20. september 2014).
39. --- 2005a. *The Commission's contribution to the period of reflection and beyond: Plan-D for Democracy, Dialogue and Debate*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0494&qid=1396452319313&from=EN> (20. september 2014).
40. --- 2005b. *Action Plan To Improve Communicating Europe By The Commission*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/dgs/communication/pdf/comm-initiatives/2005-action-plan-improve-communicating-europe-by-commission-sec2005-985_en.pdf (20. september 2014).
41. --- 2006. *Bela knjiga o Evropski komunikacijski politiki*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0035&from=EN> (20. september 2014).
42. --- 2007. *Partnerstvo za komuniciranje o Evropi*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0568&from=EN> (20. september 2014).
43. Evropski parlament. 2008. *Osnutek poročila o aktivnem dialogu z državljani o Evropi*. Odbor za kulturo in izobraževanje. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/752/752904/752904sl.pdf (20. september 2014).

44. --- 2014a. *Rezultati evropskih volitev 2014*. Dostopno prek: <http://www.results-elections2014.eu/en/turnout.html> (15. september 2014).
45. --- 2014b. *Komunikacijska politika. Kratki vodič o Evropski uniji*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.8.html (15. september 2014).
46. Fairclough, Norman. 1995. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London, New York: Longman.
47. Ferree, Myra Marx, William A. Gamson, Jürgen Gerhards in Dieter Rucht. 2002. Four Models of the Public Sphere in Modern Democracies. *Theory and Society* 31: 289–324.
48. Fossum, John Erik in Philip Schlesinger. 2007. The European Union and the Public Sphere. A Communicative Space in the Making?. V *The European Union and the Public Sphere. A Communicative Space in the Making?*, ur. John Erik Fossum in Philip Schlesinger, 1–20. London: Routledge.
49. Foster, Nigel. 2012. *EU law, Directions*. Oxford: Oxford University Press. 3. izdaja.
50. Fraser, Nancy. 1990. Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. *Duke University Social Text* 25 (26): 56–80.
51. --- 2005. Transnacionaliziranje javne sfere. *Teorija in praksa* 43 (1–2): 276–284.
52. --- 2007. *Transnationalizing the Public Sphere On the Legitimacy and Efficacy of Public Opinion in a Post-Westphalian World*. Dostopno prek: <http://eipcp.net/transversal/0605/fraser/en> (1. julij 2014).
53. Georgakakis, Didier. 2004. Was It Really Just Poor Communication? A Socio-Political Reading of the Santer Commission's Resignation V *Politics and the European Commission. Actors, Interdependence, Legitimacy*, ur. Andy Smith, 119–133. London: Routledge.
54. Gerhards, Jürgen in Mike S. Schäfer. 2010. Is the Internet a Better Public Sphere? Comparing Old and New Media in the USA and Germany. *New Media & Society* 12 (1): 143–160.
55. Giddens, Anthony. 1990. *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
56. Gripsrud, Jostein. 2007. Television and the European Public Sphere. *European Journal of Communication* 22 (4): 479–492.
57. Habermas, Jürgen. 1962/1989. *Strukturne spremembe javnosti*. Ljubljana: ŠKUC. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
58. --- 2001. *The Postnational Constellation. Political Essays*. Cambridge, MA: MIT Press.

59. Hall, Stuart, ur. 1997. *Representation: cultural representations and signifying practice*. London; Thousand Oaks.
60. Hallin, Daniel C. in Paolo Mancini. 2004. *Comparing media systems: three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
61. Harrison, Jackie. European Social Purpose and Public Service Communication. V *Mapping The European Public Sphere. Institutions, Media and Civil Society*, ur. Christiano Bee in Emanuela Bozzini, 99–113. Burlington: Ashgate Publishing Company.
62. Heikkilä, Heikki. 2007. Beyond 'In so far as' Questions: Contingent Social Imaginaries of the European Public Sphere. *European Journal of Communication* 22 (4): 427–441.
63. Jakubowicz, Karol. 2007. *Rude awakening: social and media change in Central and Eastern Europe*. Cresskill: Hampton.
64. Kleinstüber, Hans J. 2001. Habermas and the Public Sphere: From a German to a European Perspective. *Javnost – The public*. 8 (1): 95–108.
65. Kluver, Randy, Kirsten Foot, Steve Schneider, Nicholas W. Jankowski. 2006. Introducing the Internet and Elections Project. V *The Internet and National Elections: A Comparative Study of Web Campaigning*, ur. Randy Kluver, Kirsten Foot, Steve Schneider, Nicholas W. Jankowski, 3-15. London: Routledge.
66. Kohler-Koch, Beate in Barbara Finke. 2007. The Institutional Shaping of EU-Society Relations. A Contribution to Democracy Via Participation?. *Journal of Civil Society*, 3 (3): 205–221.
67. Koopmans, Ruud, 2007. Who inhabits the European Public Sphere? Winners and Losers, Supporters and Opponents in Europeanised political debates. *European Journal of Political Research* 46: 183–210.
68. Koopmans, Ruud in Barbara Pfetsch. 2007. *Towards a Europeanised Public Sphere? Comparing Political Actors and the Media in Germany*. Dostopno prek: <http://www.arena.uio.no/cidel/Reports/PublicSphereReport.htm> (8. avgust 2012).
69. Koopmans, Ruud in Paul Statham. 2010. *The Making of a European Public Sphere. Media Discourse and Political Contention*. New York: Cambridge University Press.
70. Lusoli, Wainer. 2005. A second-order medium? The Internet as a source of electoral information in 25 European countries. *Information Polity* 10 (3–4): 247–265.
71. Luthar, Breda. 1998. *Politika teletabloidov*. Ljubljana: Open Society Institute, (Mediawatch). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/02/mediawatch02.pdf> (20. september 2014).
72. Machill, Marcel, Markus Beiler in Corinna Fischer 2006. Europe - Topics in Europe's Media. The Debate about the European Public Sphere: A Meta-Analysis of Media Content Analyses. *European Journal of Communication* 21 (1): 57–88.
73. McQuail, Denis. 2005. *McQuail's Mass Communication Theory*. London: Sage. 5. izdaja.

74. Michailidou, Asimina. 2008. Democracy and New Media in the European Union: Communication or Participation Deficit?. *Journal of Contemporary European Research* 4 (4): 346–368.
75. --- 2010. Vertical Europeanisation of Online Public Dialogue: EU Public Communication Policy and Online Implementation. V *Mapping The European Public Sphere. Institutions, Media and Civil Society*, ur. Christiano Bee in Emanuela Bozzini, 65–83. Burlington: Ashgate Publishing Company.
76. Michailidou, Asimina in Hans-Jörg Trenz, 2010. *Mediating European integration: Online political communication in European Parliamentary election campaigns*. Paper presented at project RECON Workshop: Euroscepticism and the future of European democracy. Krakow, 28–29 maj.
77. Mörä, Tuomo. 2006. *Boundaries of Public Sphere Ideals*. Working Paper (10). Dostopno prek: <http://www.helsinki.fi/communication/research/publications/papers/WP9.pdf> (20. september 2014).
78. Nugent, Neill. 2010. *The Government And Politics Of The European Union*. Hampshire: Palgrave Macmillan. 7. izdaja.
79. Oblak, Tanja. 2003. *Izzivi e-demokracije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Zbirka Javnost.
80. Pajnik, Mojca. 2006. Javnost kot politični fenomen: K transnacionalnim podobam. *Teorija in praksa* 43(1–2): 260–275.
81. --- 2007. Utopije javnih medijev: k potencialom alternativnih medijev. *Časopis za kritiko znanosti* 9 (59): 170–178.
82. Papacharissi, Zizi. 2008. *The Virtual Sphere 2.0: The Internet, the Public Sphere and beyond*. Dostopno prek: <http://blogs.cornell.edu/newmedia10krd54/files/2010/03/Papacharissi-The-Virtual-Sphere-Revisited-Handbook.pdf> (20. september 2014).
83. Pogodba o delovanju Evropske unije – Treaty on the Functioning of the European Union. 2010. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/consolidated_versions_of_the_treaty_on_european_union_2012/consolidated_versions_of_the_treaty_on_european_union_2012_sl.pdf (28. september 2014).
84. Quittkat, Christine. 2011. The European Commission's Online Consultations. A Success Story?. *Journal of Common Market Studies* 49 (3): 653–674.
85. Risse, Thomas. 2003. *An emerging European public sphere? Theoretical Clarifications and Empirical Indicators*. Paper presented to the Annual Meeting of the European Union Studies Association (EUSA), Nashville, 27–30 marec.
86. Ruiz, Carlos, David Domingo, Josep Lluís Micó, Javier Díaz-Noci, Koldo Meso in Pere Masip. 2011. Public Sphere 2.0? the Democratic Qualities of Citizen Debates in Online Newspapers. *International Journal of Press/Politics*. 16 (4): 463–487.

87. Scholte, Jan Aart. 2004. Civil Society and Democratically Accountable Global Governance. *Government and Opposition* 39 (2): 211–233.
88. Smith, Andy. 2007. European Commissioners and the prospects of a European Public Sphere: information, representation and legitimacy. V *The European Union and the Public Sphere. A Communicative Space in the Making?*, ur. John Erik Fossum in Philip Schlesinger, 227–246. London: Routledge.
89. Soysal. Yasemin Nuhoğlu. 2002. Locating Europe. *European Societies* 4 (3): 265–284.
90. Splichal, Slavko. 1997. *Javno mnenje: teoretski razvoj in spori v XX. stoletju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
91. --- 2007. *Komunikološka hrestomatija 3. Teorije javnega mnenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Zbirka Javnost.
92. --- 2009. 'New' Media, 'Old' Theories Does the (National) Public Melt into the Air of Global Governance? *European Journal of Communication* 24 (4): 391–405.
93. --- 2010. Javnost med „novimi“ mediji in „starimi“ teorijami? *Teorija in praksa* 47 (1): 8–21.
94. --- 2011. *Transnationalization of the Public Sphere and the Fate of the Public*. New York: Hampton Press.
95. Statham, Paul. 2010. Media Performance and Europe's "Communication Deficit". A Study of Journalists' Perceptions. V *Mapping The European Public Sphere. Institutions, Media and Civil Society*, ur. Christiano Bee in Emanuela Bozzini, 117-140. Burlington: Ashgate Publishing Company.
96. Svet Evropske unije. 2012. *Pogodba o Evropski uniji, prečiščena različica*. Dostopno prek: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SL&f=ST%206655%202008%20REV%207> (28. september 2014).
97. Thurlow, Crispin, Laura Lengel in Alice Tomic. 2004. *Computer mediated Communication: Social Interaction and the Internet*. London, Thousand Oaks. New Delhi, Sage.
98. Trenz, Hans-Jörg. 2004. Media Coverage on European Governance: Exploring the European Public Sphere in National Quality Newspapers. *European Journal of Communication* 19 (3): 291–319.
99. Van Brussel, Annelies. 2014. From Informing to Interacting? Exploring the European Commission's Communication Strategy "to be all ears". *Journal of Contemporary European Research* 10 (1): 90–104.
100. Van de Steeg, Marianne. 2004. *Does a Public Sphere Exist in the EU? An Analysis of the Content of the Debate on the Haider-Case*. European University Institute Working Paper SPS, 2004(5). Dostopno prek: <http://cadmus.eui.eu/bitstream/id/1767/sps2004-05.pdf/?;jsessionid=BF71900F1D1C281D8DECB5288DC5872> (20. september 2014).

101. --- 2010. Theoretical Reflections on the Public Sphere in the European Union. A Network of Communication or a Political Community?. V *Mapping The European Public Sphere. Institutions, Media and Civil Society*, ur. Christiano Bee in Emanuela Bozzini, 31-46. Burlington: Ashgate Publishing Company.
102. Van Os, Rene, Fred Wester in Nicholas W. Jankowski. 2007. Presentation of Europe on political party websites during the 2004 EP election campaign. *Javnost – The Public* 14 (2): 63–82.
103. Verloo, Mieke in Emanuela Lombardo. 2007. Contested Gender Equality and Policy Variety in Europe: Introducing a Critical Frame Analysis Approach. V *Multiple Meanings of Gender Equality. A Critical Frame Analysis of Gender Policies in Europe*, ur. Mieke Verloo, 21–51. Budapest, New York: CPS Books – Central European University Press.
104. Ward, Janelle. 2005. An opportunity for engagement in cyberspace: Political youth Websites during the 2004 European Parliament election campaign. *Information Polity* 10: 233–246.
105. Wismann, Heinz. 2014. Qu'est-ce que l'identité européenne? *Le Monde*, 13. maj. Dostopno prek: http://www.lemonde.fr/societe/article/2014/05/13/qu-y-a-t-il-d-europeen-dans-les-realites-europeennes_4415278_3224.html (1. julij 2014).
106. Wright, Scott. 2007. A Virtual European Public Shere? The Futurum discussion forum. *Journal of European Public Policy* 14(8): 1167–1185.
107. Zimmermann, Ann C. in Ruud Koopmans. 2003. *Political communication on the Internet. Europub.com project*. Dostopno prek: <http://europub.wzb.eu/Data/reports/WP4/D4%20WP4%20Integrated%20Report.pdf> (28. september 2014).

PRILOGA A: TABELA IZPISANIH PODATKOV ZA KATEGORIJI JAVNOST IN JAVNA SFERA

	Poimenovanje in členitev skupin državljanov	Načrtovane aktivnosti za vključevanje javnosti in krepitev dialoga	Diskurz, oblika besedila	Viri, na katere se sklicujejo v besedilu
Novo ogrodje za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike Evropske Unije (2001) Informacijska politika	<ul style="list-style-type: none"> - državljani, - javnost, - civilna družba, - državljani, - splošna javnost. <p>Podrobnejša opredelitev skupin: /</p>	<ul style="list-style-type: none"> - sestanki, - konference, - obiski institucij, - javni govori, - publikacije, - avdio-vizualno gradivo, - informiranje in aktivnosti prek: Europe Direct točk, Eurojus, Team Europe (Junior) in Groupeuro. 	<ul style="list-style-type: none"> - pričakujejo, ne zaupajo, so naklonjeni. 	<ul style="list-style-type: none"> - Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, - PRINCE.
Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (2002)	<ul style="list-style-type: none"> - državljani, - javnost, - splošna javnost - Evropejci, - človek na ulici, - navadni ljudje. <p>Podrobnejša opredelitev skupin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mladi, - mnenjski voditelji - interesne skupine, - vodilne osebnosti, - poslovni svet, - ženske, - družine, - delavci, - izobraževalni sektor, - lokalni, regionalni 	<ul style="list-style-type: none"> - ankete Eurobarometra, - posodobitev spletne strani Europa, - dialog: prek spleta, točk Europe Direct - publikacije. 	<ul style="list-style-type: none"> - ne razumejo, ne vedo, - mislijo, - vidijo, - delijo, prepričanje. 	<ul style="list-style-type: none"> - referendumi in volitve, - Laekenska izjava o prihodnosti Evrope, - OPTEM študija, - bela knjiga o evropskem upravljanju, - Konvencija za prihodnost Evrope, - PRINCE, - začetne študije, - Eurobarometer, - Medinstitucionalna skupina za informiranje.

	<p>politiki, - civilna družba, - akademski krogi.</p>			
<p>Implementacija informacijske in komunikacijske strategije za Evropsko unijo (2004)</p>	<p>- Splošna javnost, - državljani, - javnost, - ljudje.</p> <p>Podrobnejša opredelitev skupin: - ljudje, ki se selijo znotraj EU, na primer: mladi, študenti, iskalci zaposlitve, - ljudje katerih strokovna udejstvovanja so tudi na področju EU in njene zakonodaje.</p>	<p>- info točke Evrope in podobne organizacije (Europe Direct), - dokumentacijski centri, - Team Europe predavanja - brezplačne publikacije in dokumentacija, - pomoč strokovnjakov, - dogodki, - brezplačna informacijska telefonska številka.</p>	<p>Državljeni: So dovzetni, so zainteresirani, so informirani, priznavajo.</p>	<p>- Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (2002), - poročilo g. Bayona, - Poročilo g. Andreasena, - Memorandum of Understanding, - Prince, - Poročilo kvalitativne študije o fokusu komuniciranja o EU (Optem, januar 2004) - Medvladna konferenca, - Ocena podpore Skupnosti kanalu EuroNews (Deloitte & Touche), - študija MacKinsley & Company: Organisatie-en efficiëntieverbeteringen Publieke Omroep (2003).</p>
<p>Načrt D za demokracijo, dialog in razpravo (2005)</p>	<p>- državljani, - ljudje, - evropski državljani.</p> <p>Podrobnejša opredelitev skupin: - mladi,</p>	<p>Aktivnosti: Načrtovane številne aktivnosti, vse obravnavane zgolj kvantitativno - organizacija dogodkov/debat - Evropska konferenca maja 2006</p>	<p>Državljeni: - zaupajo, morajo čutiti, imajo možnost, ne verjamejo, morajo imeti pravico do, pričakujejo, mislijo, je</p>	<p>- deklaracija o ratifikaciji pogodbe o vzpostavitvi Ustave za Evropo - Ustavna pogodba EU, - anketa Eurobarometra, - COSAC⁴¹, - EU Speakers'</p>

⁴¹ V originalu: The Conference of Community and European Affairs Committees of Parliaments of the European Union

	<p>manjšine, ženske, iskalci zaposlitve itd.,</p> <ul style="list-style-type: none"> - poslovna združenja in gospodarske zbornice, študenti - potrošniki, poslovneži, - civilna družba, - socialni partnerji, - politične stranke. 	<ul style="list-style-type: none"> - obiski komisarjev v državah članicah - dogodki na predstavništvih EK - regionalni dogodki v okviru točk Europe Direct - evropske okrogle mize za demokracijo - evropski ambasadorji dobre volje - uporaba vseh razpoložljivih kom. orodij - organizacija panelov na med-regijskem nivoju - odprtje Sveta in drugih institucij za javnost - ustanovitev medinstitucionalne delovne skupine - Komisarji razložijo EU politike v nacionalnih parlamentih - predstavitev posebne ankete Eurobarometra o prihodnosti Evrope - razvoj nove spletne strani za debato - fokusne skupine v državah članicah. 	<p>upravičen.</p>	<p>Conference,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lizbonska pogodba, - Erasmus, - Združeni narodi, - Pobuda za preglednost v Evropi, - Seviljski evropski svet, - PRINCE.
<p>Akcijski načrt za izboljšanje komuniciranja Evrope s strani Evropske komisije (2005)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - evropski državljani, - državljani, - ljudje, - splošna javnost - občinstvo <p>Podrobnejša opredelitev</p>	<p>Aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ankete Eurobarometra - posodobitev spletne strani EUROPA, - publikacije, - Europe Direct (telefonska storitev, kontaktni 	<p>Državljeni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prejemajo, - izražajo. 	<ul style="list-style-type: none"> - Finančna regulacija EU, - banke podatkov, - študije vpliva, - raziskave o občinstvih, - ad-hoc raziskave.

	<p>skupin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - civilna družba, - poslovna javnost - skupine na obisku - mladi in druga ključna občinstva, - študenti in učenci. 	<p>centri)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obiski skupin pri Komisiji - dogodki za javnost. 		
<p>Bela knjiga o evropski komunikacijski politiki (2006)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - državljani - anketiranci, - udeleženci - zainteresirane strani - ljudje - ljudje iz vseh družbenih položajev - Evropejci iz različni držav članic, - ljudje v EU, - vsakdo, ljudje z vseh družbenih položajev po vseh državah EU - evropski državljani - državljani vseh generacij in družbenih okolij. <p>Podrobnejša opredelitev skupin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Civilna družba - politične stranke, - nevladne organizacije, 	<p>Aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zbiranje predlog (spletišče in fizični naslov za pošiljanje), - javnomnenjske raziskave Eurobarometra, - izboljšanje poučevanja državljske vzgoje, - Programi EU: Leonardo da Vinci, Socrates, Erasmus, Mladi v akciji, - digitalno povezane evropske knjižnice, - vzpostavitev novih zbirališč za Evropejce, - razširitev institucionalnih programov za obiskovalce institucij, - organizacija skupnih razprav institucij, odprtih za javnost, - 5 konferenc v Bruslju. 	<p>Državljeni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - je treba informirati, - pričakujejo blaginjo, - se učijo, - imajo pravico do, - obravnavajo, pojmujejo, - niso blizu, - zdi se jim, da imajo malo priložnosti, - bi lahko skupaj razpravljali, - se zavedajo, - bi morali imeti, - jim je treba pomagati, da pridobijo znanja, - morajo imeti dostop ... 	<ul style="list-style-type: none"> - Eurobarometer, - Načrt D za demokracijo, dialog in debato, - Akcijski načrt za boljše obveščanje o Evropi, - resolucija Evropskega parlamenta o vzpostavitvi informacijske in komunikacijske strategije EU, - posvetovalni forum Ekonomsko-socialnega sveta, - razprava Odbora regij, - Pogodba EU - Listina o temeljnih pravicah EU - zasedanje Evropskega sveta v Seville, - Evropska pobuda o preglednosti, - javne prireditve in osebni različnih strokovnjakov in zainteresiranih strani, - Pobuda i2010, - PRINCE.

	<ul style="list-style-type: none"> - poslovne organizacije, - zastopstva evropskih državljanov, - nacionalni državni izobraževalni sistemi, - skupnost, - manjšine, invalidi in druge skupine, ki bi bile morebiti sistematično izključene, - študenti in mladi ljudje - interesne skupine, - lokalne skupnosti, - organizacije civilne družbe vključno s strokovnimi in sektorskimi organizacijami. 			
Partnerstvo za komuniciranje o Evropi 2007	<p>Državljeni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - evropski državljeni, - splošna javnost, - Evropejci. <p>Podrobnejša opredelitev skupin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizirana civilna družba, - ciljne skupine na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni, - nevladne organizacije, poklicna združenja, podjetja, 	<ul style="list-style-type: none"> - Razstave, filmi, srečanja obiski, razprave, debatni forumi in predavanja v evropskih javnih prostorih, - razprave in obiski šol ter fakultet na predstavništvih EK in Europe Direct točkah, - obiski šol s strani uradnikov, - pobuda »9. maj v šolah«, - publikacije - izboljšanje metod javnomnenjskih poizvedb Eurobarometra. 	<p>Državljeni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - So prepričani, - meni, - želijo. 	<ul style="list-style-type: none"> - Rimski pogodbi, - Akcijski načrt, - Načrt D, - bela knjiga - Pobuda za preglednost v Evropi, - Agenda državljanov – doseganje rezultatov za Evropo, - program Evropa za državljane, - Evropska agenda za kulturo v svetu globalizacije, - komunikacijski načrt Energija-podnebnne spremembe, - raziskava javnega

	- Študenti, šolske skupnosti, mladi, dijaki, učenci.			mnenja Flash Eurobarometer o Beli knjigi.
--	--	--	--	---

	Ključne predpostavke, ki se pojavijo v besedilu
Novo ogrodje za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike Evropske Unije (2001)	/
Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (2002)	<p>Vzpostavljanje evropske debate s številnimi dogodki na nacionalni ravni in majhnim dometom. → manjši dogodki na lokalnem nivoju lahko prispevajo k vzpostavitvi vseevropske, čeprav se udeleženci na posameznih prireditvah ne povezujejo med seboj.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Države članice morajo poskrbeti, da se o določenih temah poroča iz evropske perspektive. → predpostavka: državljani konzumirajo samo nacionalne medije. - Evropski voditelji se zdaj zavedajo, da je treba javnost bolj vključiti v odločevalske procese. → trditev predpostavlja, da se prej tega niso zavedali, kar je težko verjetno. - Informacije o Evropski uniji ne ostanejo nevtralne, saj jih po svoje predelajo mediji in medijski programi → predpostavka: mediji manipulirajo z informacijami, ki jih prejmejo. To sicer vsaj delno drži, vendar, tako kot se uokvirjanja poslužujejo mediji, se tega poslužujejo tudi politične institucije. - Glavni namen je izboljšanje javne percepcije Unije, ali na kratko, spodbuditi splošno zavedanje evropske dimenzije državljanstva. → predpostavka: če se izboljša percepcija EU med ljudmi, se bodo bolj zavedali, da so evropski državljani. Verjetno se državljani tega ne bodo bolj zavedali, kot se že, bi jim pa bilo v tem primeru vsekakor bolj všeč. - Komuniciranje o področjih svobode, varnosti in pravičnosti bo končno dalo polni pomen pojmu evropskega državljanstva → predpostavka: samo te teme lahko pojasnijo in osmislijo pojem državljanstva. - uspeh strategije bo neposredno odvisen od pomoči, ki jo bodo izvedbi namenile države članice. → predpostavka: le države članice jo bodo izvajale. - memorandum priznava vlogo nacionalnih komunikacijskih kanalov, ki bi s časoma lahko postali reden tok informacij in s tem zagotavljali evropsko javno debato, ki se že odvija. → predpostavka: komunikacijski kanali lahko

	<p>samostojno zagotavljajo debato. Tehnološki deterministi bi se strinjali, vendar je za odvijanje debate ključna participacija ljudi.</p> <p>- sodelovanje med institucijami in državami članicami se mora razviti tudi na grassroots nivoju, čim bliže ciljnih skupin → grassroots nivo javnosti ni institucionaliziran in tudi ne išče institucionalnih zavezništev, običajno nastopajo tovrstne skupine kot kritiki institucij.</p>
Implementacija informacijske in komunikacijske strategije za EU (2004)	<p>- Javno mnenje kot rezultat poizvedb Eurobarometra → Eurobarometer nastopa kot ključni kazalnik evropskega javne mnenja, čeprav predstavlja seštevek nacionalnih.</p> <p>Potrebno je poglobiti kvaliteto javne debate → predpostavka: enotna evropska debata obstaja. Bolj realno je pričakovati množice nacionalnih debat kot pa enotno evropsko debato.</p>
Načrt D za demokracijo, dialog in razpravo (2005)	<p>- Javna sfera kot prostor, ki je (že) prisoten v EU → EK razume pojem javne sfere kot prostor, kjer državljani vseh držav članic debatirajo o zadevah, ki jih zanimajo. Pri tem se ne ozirajo na to, kdo se vključuje v debate, kakšna je kvaliteta debate in o čem debata sploh teče.</p> <p>- Javna sfera kot prostor, ki ga EK lahko vzpostavi → JS je logična posledica in pričakovan rezultat strateško usmerjenega pristopa vključevanja in komuniciranja z državljani.</p> <p>- Državljeni EU kot homogena množica → vsi skupaj tvorijo javnost, konkretne segmentacije z izjemo mladih ni zaznati v besedilu.</p> <p>- Javno mnenje kot rezultat poizvedb Eurobarometra → Eurobarometer nastopa kot ključni kazalnik evropskega javne mnenja, čeprav predstavlja seštevek nacionalnih.</p> <p>- Vse debate, ki se odvijajo med državljani EU tvorijo EJS → v dokumentu ni konkretne opredelitve, katere debate prispevajo k EJS</p> <p>- Več ljudi je potrebno vključiti v debato, da se bo javna sfera okrepila → v besedilu ni nobenih pomislekov glede tega, kdo lahko sodeluje v debati in kdo ne. Hkrati predpostavljajo tudi, da so vsi ljudje zmožni jasno izraziti svoje mnenje.</p> <p>- Vizija prihodnosti mora temeljiti na jasnem razumevanje potreb in pričakovanj državljanov → trditev predpostavlja, da državljani točno vedo, kaj potrebujejo in kaj konkretno pričakujejo od odločevalcev, poleg tega pa je vprašljivo tudi, kako bi odločevalci to izvedeli, saj ni nikjer opredeljeno.</p> <p>- Namen evropske javne sfere je, da se državljani v njej informirajo in dobijo orodja za participacijo pri odločanju in tako prevzamejo lastništvo nad evropskim projektom → namen javne sfere je pravzaprav, da se tekom deliberacije formira skupna odločitev v obliki skupnega mnenja, predvsem pa naj bi v njej javnost nastopala kot kritik oblasti.</p> <p>Pomembno je zagotoviti, da predstavniška demokracija še naprej ohrani podporo in vključenost državljanov → v predstavniški demokraciji ljudstvo</p>

	<p>predstavljajo izvoljeni posamezniki, aktivnosti državljanov pa so v praksi omejene predvsem na udeleževanje volitev in referendumov.</p> <p>- debate bi se morale osredotočiti na pomembna področja, kot so ... → če naj bi institucije EU želele prisluhniti državljanom, potem je to, da jim določajo agendo debat protislovje.</p> <p>- Državljeni naj določajo prioritete EU → predpostavljajo, da imajo državljeni znanje, zavedanje in zmožnost, da to počnejo.</p> <p>Vzpostavljanje EJS s številnimi dogodki na nacionalni ravni in majhnim dometom. → manjši dogodki na lokalnem nivoju lahko prispevajo k vzpostavitvi EJS, čeprav se udeleženci na posameznih prireditvah ne povezujejo med seboj.</p>
<p>Akcijski načrt za izboljšanje komuniciranja Evrope s strani Evropske komisije (2005)</p>	<p>- Javna sfera kot prostor, ki ga EK lahko vzpostavi → prihajajoča bela knjiga bo navedla načine za razvoj EJS, še posebej skozi avdiovizualno politiko in evropsko narativo.</p> <p>- komuniciranje institucij pomeni vzpostavljanje in začetek dialoga z državljeni, poleg tega pa tudi pozorno poslušanje in povezovanje z ljudmi → v kolikor je dvosmerno, to drži, vseeno pa je za dialog potrebno še kaj več kot zgolj odločitev za komuniciranje z državljeni.</p> <p>- participacija državljanov bi morala direktno vplivati na formulacijo evropskih politik → glede na to, da EU deluje po sistemu predstavnške demokracije, je verjetnost direktnega vpliva državljanov majhna. Dialog in debata sta lahko sredstvi za interakcijo z institucijami, njun produkt pa ni sprememba politik – za to so potrebne dodatne aktivnosti na strani institucij.</p> <p>- komunikacijski načrt EK cilja na splošno javnost → trditev predpostavlja, da bodo sporočila splošno javnost dosegla in motivirala, da se vključi v aktivnosti, čeprav se do zdaj povečini ni. Z vidika dosega in informiranja državljanov je to seveda smiselno, hkrati pa je malo kontradiktorno, saj dokument govori tudi o lokalizaciji sporočil in prilagajanju sporočil državljanom</p> <p>- EK bo izboljšala dialog in objavila posvetovanja ter s tem zagotovila polno transparentnost delovanja → transparentnost delovanja se zagotavlja s polnim vpogledom javnosti v politične odločitev, proces odločanja itd., ne zgolj zapise in gradiva s posvetovanj.</p> <p>- Povratne informacije državljanov kot dodaten vir državljanskih inputov → medtem ko je iz povratnih informacij mogoče dobiti uporabne podatke pa te ne prispevajo k dialogu z državljeni.</p> <p>- Vzpostaviti je treba agendo za boljše obveščanje državljanov EU, saj se bo s tem okrepila javna debata → samo obveščanje je dovolj za okrepitev debate (večji problem je pravzaprav nezaupanje v institucije, ki je med drugim posledica netransparentnosti delovanja)</p> <p>- Več ljudi je potrebno vključiti v debato, da se bo javna sfera okrepila → v</p>

	<p>besedilu ni nobenih pomislekov glede tega, kdo lahko sodeluje v debati in kdo ne, predpostavljajo tudi, da že obstaja, saj se mora le še okrepiti.</p> <p>Vzpostavljanje EJS s številni mi dogodki na nacionalni ravni in majhnim dometom. → manjši dogodki na lokalnem nivoju lahko prispevajo k vzpostavitvi EJS, čeprav se udeleženci na posameznih prireditvah ne povezujejo med seboj.</p>
<p>Bela knjiga o evropski komunikacijski politiki (2006)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vzpostaviti je treba agendo za boljše obveščanje državljanov EU, saj se bo s tem okrepila javna debata → samo obveščanje je dovolj za okrepitev debate (večji problem je pravzaprav nezaupanje v institucije, ki je med drugim posledica netransparentnosti delovanja) - Vsi državljani vedo, da poteka obdobje zbiranja predlogov za »zapolnitev vrzeli« → če so tovrstni podatki objavljeni samo na spletnih straneh institucij EU in organizacijah, ki so povezane z njimi, povprečen državljan skoraj zagotovo ni prišel do tega podatka - Debata bi morala temeljiti na pristnem dialogu → v praksi je ob upoštevanju jezikovnih in kulturnih, pa tudi prostorskih ovir to pravzaprav nemogoče. - Obstaja malo zbirališč, kjer bi se zbirali Evropejci → lokacije, kjer bi državljani različnih članic EU debatirali o zadevah skupnega interesa ne obstajajo, vsaj ne v smislu, ki bi ugodil postulatoma javne sfere. - Javna sfera kot nekaj, kar je možno načrtno poglobiti in dodati evropsko dimenzijo → Javne sfere ni mogoče vzpostaviti, saj gre za spontano kolektiviteto. Tudi v kontekstu javnosti ni mogoče govoriti o načrtnem poglobljanju ali dodajanju dimenzij. - Nacionalne vlade so odgovorne za obveščanje ljudi o nacionalnih in evropskih zadevah. → medtem, ko je trditev smiselna ob upoštevanju zaveze k transparentnosti delovanja, pa v praksi bolj kot nacionalne vlade o evropskih zadevah informirajo (mednarodni in nacionalni) mediji. - Močnejše priznavanje evropske razsežnosti pri nacionalni politični izmenjavi lahko le prispeva k njeni verodostojnosti → več razpravljanja o evropskih zadevah še ne pomeni, da je debata verodostojna, saj je ta odvisna predvsem od soočenih argumentov in mrazuma oseb, ki razpravljajo. - Državljanom EU je potrebno zagotoviti priložnost za dialog z nosilci odločitev → medtem ko je idejo v praksi skoraj nemogoče realizirati, ta dialog niti ne pripomore h kvaliteti oziroma morebitnem pojavu javne sfere ali javnosti. - Pomembnost javnomnenjskih raziskav se je povečala sočasno s težnjo prebivalcev po umikanju iz tradicionalne politike (včlanitev v stranke, udeležba na volitvah ...) → pravzaprav so meritve javne mnenja stalno prisotne že od prve polovice let 20. stoletja in kot take nimajo direktne povezave z »umikom iz politike« ampak z razvojem množičnih medijev

	<p>- Evropsko javno mnenje je zapleteno in raznoliko, kaže različna nacionalna pričakovanja → javno mnenje kot seštevek partikularnih mnenj tudi na evropski ravni ne more pokazati na različna nacionalna pričakovanja, to lahko naredi le primerjava nacionalnih rezultatov, ti pa sami po sebi niso evropsko javno mnenje.</p> <p>- Programi EU so lahko podpora pri pospeševanju evropske razsežnosti → imeti zavedanje o EU, še ne pomeni imeti interes za EU politiko, še toliko manj biti politično aktiven ali pa tvorno prispevati k relevantnosti javni razpravi.</p> <p>- Vse debate, ki se odvijajo med državljani EU tvorijo EJS → v dokumentu ni konkretne opredelitve, katere debate prispevajo k EJS</p> <p>- Več ljudi je potrebno vključiti v debato, da se bo javna sfera okrepila → v besedilu ni nobenih pomislekov glede tega, kdo lahko sodeluje v debati in kdo ne.</p> <p>Vzpostavljanje EJS s številni mi dogodki na nacionalni ravni in majhnim dometom. → manjši dogodki na lokalnem nivoju lahko prispevajo k vzpostavitvi EJS, čeprav se udeleženci na posameznih prireditvah ne povezujejo med seboj.</p>
Partnerstvo za komuniciranje o Evropi 2007	<p>Udeleženci programov EU postanejo aktivni evropski državljani → sodelovanje v programu še ne pomeni, da udeležence zanima politika ali da se bodo vključili v konstruktivno debato o EU temah.</p> <p>Samo če bo EU s svojimi političnimi ukrepi dosegala rezultate, se bo lahko debata v Evropi poglobila in razširila. → trditev predpostavlja, da se že odvija enotna debata, poleg tega pa tudi, da se bo izboljšala, če institucije EU dobro opravijo svoje delo na področju snovanja politik.</p> <p>Sporna in pogosto razdvojena narava izmenjav mnenj med političnimi strankami je tista, zbuja interes in zahtevo po več informacijah. → trditev predpostavlja, da interes širše javnosti za evropske zadeve vzbudi šele burna razprava med političnimi strankami.</p> <p>Splet je že glavni medij za čezmejno debato → predpostavka: debata poteka na več medijih, največ pa na spletu.</p>

PRILOGA B: TABELA IZPISANIH PODATKOV ZA KATEGORIJU MEDIJI

	poimenovanje/kateri mediji	Aktivnosti za medije	Kakšno vlogo pripisujejo, glagoli	Predpostavke
Novo ogrodje za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike Evropske Unije (2001)	- novinarji, - poročevalci s področja politike, ekonomije, industrije, - regionalni in lokalni tisk, - specializirane revije in časopisi, - vodilni pisci in uredniki, - Euronews.	- treningi za novinarje	- so ključ, razširjajo, informirajo	/
Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (2002)	- novinarji, - veliki mediji, - televizija, - lokalni in nacionalni, regijski kanali.	- dogodki za medije.	- potrebujejo, informirajo - mediji kot ključno orodje za širjenje informacij.	/
Implementacija informacijske in komunikacijske strategije za Evropsko unijo (2004)	- lokalni mediji, - televizija in radio, - EuroNews in čezmejni informativni programi, - javni servisi (televizije), - Channel Europe = mreža kanalov s politično vsebino, kasneje bi se lahko združila v enoten evropski politični informacijski program.	- Informacijski seminarji za novinarje	- mediji kot ključno orodje za širjenje informacij.	/
Načrt D za demokracijo, dialog in razpravo (2005)	- množični mediji	- dogodki za medije	- so vključeni, - mediji kot ključno orodje za širjenje informacij.	/
Akcijski načrt za izboljšanje komuniciranja Evrope s strani Evropske	- novinarji in medijski profesionalci, - nacionalni, lokalni in regionalni novinarji oz. mediji,	- informacijski sestanki z novinarji in odločevalci	- dosežejo, so vključeni, - mediji kot ključno orodje za	/

komisije (2005)	<ul style="list-style-type: none"> - uredniki, - študenti novinarji, - dopisniki iz Bruslja. 	<ul style="list-style-type: none"> - usposabljanja za lokalne in regionalne novinarje. 	širjenje informacij.	
Bela knjiga o evropski komunikacijski politiki (2006)	<ul style="list-style-type: none"> - lokalni, regionalni, nacionalni, - akreditirani novinarji, - dopisniki iz Bruslja - nacionalni časopisi, - vseevropsko mediji, - specializiran tisk. 	<ul style="list-style-type: none"> - Televizija kot pomemben vir informacij za državljane. - vseevropski mediji in specializiran tisk močno prispevajo pri posredovanju informacij. 	<ul style="list-style-type: none"> - jim je zagotovljeno, prispevajo, si prizadevajo, ostajajo, informirajo, namenjajo, - mediji kot ključno orodje za širjenje informacij. 	<ul style="list-style-type: none"> - Medijem je prek Evrope prek Satelita na voljo primeren material za poročanje: → novinarji razumejo diskurz, ki ga uporabljajo zaposleni v institucijah EU → medijske hiše imajo interes in manevrski prostor za pokrivanje EU vsebin - Dopisniki so strokovno podkovani, medijska pokritost EU zadev pa je omejena in razdrobljena → medijsko poročanje je odvisno tudi od drugih dejavnikov, ki določajo novičarsko vrednost, poleg tega pa tudi od uredniških odločitev in vrste medija
Partnerstvo za komuniciranje o Evropi (2007)	<ul style="list-style-type: none"> - mediji v Bruslju in drugje, - lokalni, nacionalni 	Tiskani in avdiovizualni mediji so še naprej priljubljen vir informacij.	<ul style="list-style-type: none"> - predstavljajo, so še naprej ključni. 	

PRILOGA C: TABELA IZPISANIH PODATKOV ZA KATEGORIJU KOMUNIKACIJSKI KANALI

	Komunikacijski kanali omenjeni	Kako so razumljeni/uporabljeni Kakšno vlogo pripisujejo	Predpostavke
Novo ogrodje za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike Evropske Unije (2001)	- spletna stran EUROPA, - Europe by Satellite, - Knjižnice institucij, - tisk, elektronski mediji.	/	/
Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (2002)	- internet, - radio, - televizija, - Evropa prek satelita (gradivo za medije).	/	/
Implementacija informacijske in komunikacijske strategije za Evropsko unijo (2004)	- brezplačna telefonska linija, - spletna stran - Europe by Satellite (kmalu v 21 jezikih), - studijske in medijske knjižnice, - spletne aktivnosti, želja po uresničitvi »Komisije«.	- mediji kot ključno orodje za širjenje informacij, še posebej TV in radio.	V besedilu predpostavljajo, da imajo vsi državljani dostop do vseh množičnih medijev, vključno z internetom. Imajo znanje za uporabo spleta in vseh komunikacijskih tehnologij, poleg tega tudi uspešno premagujejo jezikovne ovire.
Načrt D za demokracijo, dialog in razpravo (2005)	- televizija, - internet, - interaktivni mediji, kiberprostor.	/	V besedilu predpostavljajo, da imajo vsi državljani dostop do vseh množičnih medijev, vključno z internetom. Imajo znanje za uporabo spleta in vseh komunikacijskih tehnologij, poleg tega tudi nimajo jezikovne ovire. - Kiberprostor kot prostor, kjer se

			formirajo mnenja skozi debato. → vsekakor je en od virov informacij, ker omogoča interaktivno komuniciranje je debata sicer možna, vendar ne v celem kiberprostoru.
Akcijski načrt za izboljšanje komuniciranja Evrope s strani Evropske komisije (2005)	<ul style="list-style-type: none"> - avdiovizualni mediji, - internet, - parlamentarni TV kanal, - tiskani mediji. - spletna stran Europa in spletne strani predstavništev, - Europe by Satellite. 	/	Z uporabo novih tehnologij se bodo državljani lažje informirali in vzpostavila se bo boljša javna sfera → dostop do informacij je zgolj predpogoj za informiranje državljanov, h kvaliteti javne razprave pa prispeva predvsem posameznikova zmožnost rabe kritičnega uma. Pomemben predpogoj je tudi dostop do tehnologij in znanje za njihovo uporabo.
Partnerstvo za komuniciranje o Evropi (2007)	<ul style="list-style-type: none"> - Tisk, časopisi, - televizija, - radio, - interaktivni mediji, digitalne tehnologije, internet, splet, - spletno mesto za posvetovanje o evropski listini za obveščanje in sporočanje in eno za posvetovanje o beli knjigi, - Forumi za zainteresirane strani, - množični mediji in nove tehnologije, 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomembno vlogo ima spletni portal EUROPA, ki je po njihovih ocenah največje spletišče na svetu, - Evropa prek Satelita medijem zagotavlja material, - Evropski parlament bi lahko vzpostavil svoj televizijski program. 	Z uporabo novih tehnologij se bodo državljani lažje informirali in vzpostavila se bo boljša javna sfera → dostop do informacij je zgolj predpogoj za informiranje državljanov, h kvaliteti javne razprave pa prispeva predvsem posameznikova zmožnost rabe kritičnega uma. Pomemben predpogoj je tudi dostop do tehnologij in znanje za njihovo uporabo. - Komunikacijska politika EU bi morala poudariti

	<ul style="list-style-type: none"> - spletni posvetovalni forumi, - srečanja z zainteresiranimi stranmi, - javne razprave, - nacionalne razprave in posvetovanja. 		<p>zagotavljanje orodij in sredstev, ki bi nudili dostop do informacij. → če državljani niso zainteresirani za informiranje o EU zadevah, bodo orodja uporabljali le tisti, ki so (na kakršen koli način) že vpeti v EU zadeve, to pa ni širša javnost.</p> <p>- Državljanom se kanali pogosto zdijo nedostopni → predpostavljajo torej, da imajo vsi dostop do tehnologije, znanje za njeno uporabo, interes in tudi ustrezno znanje oz. razumevanje diskurza, v katerem so sporočila zapisana.</p>
Partnerstvo za komuniciranje o Evropi (2007)	<ul style="list-style-type: none"> - spletna stran Europa, partnerske spletne strani, - tiskani mediji, - avdiovizualni mediji - mreža spletnih forumov, - Europe by Satellite, - informacijski releji (Europe Direct). 	Splet močno prispeva k čezmejni debati o EU zadevah.	V besedilu predpostavljajo, da imajo vsi državljani dostop do vseh množičnih medijev, vključno z internetom. Imajo znanje za uporabo spleta in vseh komunikacijskih tehnologij, poleg tega tudi nimajo jezikovne ovire.

PRILOGA Č: TABELA IZPISANIH PODATKOV ZA KATEGORIJU INSTITUCIJE

	Institucije omenjene	Kako so razumljeni/uporabljeni Kakšno vlogo pripisujejo	Predpostavke
Novo ogrodje za sodelovanje pri aktivnostih glede informacijske in komunikacijske politike Evropske Unije (2001)	<ul style="list-style-type: none"> - institucije, - Komisija, - Parlament, - svet, - države članice, - parlament, - Medinstitucionalna skupina za informiranje, - GD-ji, - predstavništva, zunanje pisarne, - Team Europe predavatelji. 	<p>Institucije So prosili, implementirajo, morajo pospešiti, so predani, so vabljeni, so predani, da izpolnijo dolžnost, se soočajo, ne morejo same vzpostaviti debate, morajo prilagoditi, posredujejo, so odgovorne, dajejo prioriteto, oceniti, skrbeti za, sprejeti, bi se lahko sestajala.</p> <p>Komisija: pripravi, je bila povabljena, bo definirala, ne more doseči, je pomagala.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Evropske institucije lahko s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo debato med evropskimi državljani. → vseevropske odprte debate ni mogoče vzpostaviti z načrtom nacionalnih dogodkov, publikacij in lokalizacijo informacij. - Javno mnenje kot rezultat poizvedb Eurobarometra → Eurobarometer nastopa kot ključni kazalnik evropskega javne mnenja, čeprav predstavlja seštevek nacionalnih.
Informacijska in komunikacijska strategija za Evropsko unijo (2002)	<ul style="list-style-type: none"> - Komisija, - Svet, - Parlament, - Svet EU, - informacijske pisarne, države članice, - ostale institucije in telesa, - predsedstvo sveta, - voditelji držav, - parlamentarci, - evropski voditelji, - predstavništva - Team Europe predavatelji. 	<p>Institucije: Črpajo, optimizirajo, debatirajo, vključiti, se morajo zavzeti, nimajo zmožnosti, razširjajo.</p> <p>Komisija: je pripravljena, je povabila, prepozna, ceni, vidi, mora organizirati, mora razviti, identificirala, si ne more privoščiti, mora vzpostaviti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Evropske institucije lahko s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo debato med evropskimi državljani. → vseevropske odprte debate jim ne bo uspelo vzpostaviti z načrtom nacionalnih dogodkov, publikacij in lokalizacijo informacij.

<p>Implementacija informacijske in komunikacijske strategije za Evropsko unijo (2004)</p>	<p>Institucije</p> <ul style="list-style-type: none"> - Komisija, - g. Vitorino, - institucije, - države članice, - Svet, - Parlament, - predstavništva, - informacijske pisarne, - vladne informacijske službe, - Medinstitucionalna skupina za informiranje, - Hiše Evropske unije, - države kandidatke, - kolegij komisarjev. 	<p>Institucije Izboljšajo, morajo izbrati, bomo motivirali, so določile, delujejo kot posredniki, vidijo, bodo odgovorne, so zadolžene za.</p> <p>Komisija: se bo morala soočiti, mora vzpostaviti, je sledila, je dosegla, financira, meni, je potrdila, se lahko odloči, je sprejela.</p>	<p>- Evropske institucije lahko s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo evropsko javno sfero. → JS ni mogoče vzpostaviti načrtno, saj gre za spontano obliko kolektivitete.</p>
<p>Načrt D za demokracijo, dialog in razpravo (2005)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Svet - države članice - Evropske institucije, - Komisija - Komisarji - ostale evropske institucije in telesa, - predstavništva, - informacijske pisarne evropskega parlamenta - evropski parlament - nacionalne institucije - evropski poslanci, - nacionalni, regionalni in lokalni parlamenti, - Predsedstvo EU, - Svet, Odbor regij, Evropski ekonomsko-socialni odbor, 	<p>Komisija močno podpira, nadaljuje, obžaluje, verjame, je predlagala, je krivec, stimulira, priznava, je pripravljena pomagati, bo razvila, priporoča, bo ojačila, je izboljšala, bo predstavila.</p> <p>Ostale institucije: želijo navdihniti, potrebujejo, bodo proučili, izmenjali, se pridružili, pomagajo premostiti, so dali navodila, so sprejeli, niso dovolj prepoznavni,</p>	<p>- Evropske institucije lahko s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo evropsko javno sfero. → JS se ne vzpostavi načrtno, saj gre za spontano obliko kolektivitete.</p> <p>- Komisarji bodo na voljo vladam držav članic, da jim razlagajo politike EU, tako se bo dvignila transparentnost delovanja EU → transparentnost delovanja se bo dvignila z večjim vpogledom javnosti v delovanje, torej z dostopom do dokumentov, sej itd.</p>

	- regionalne in lokalne gostiteljske strukture.		- Večji glas Evropskega parlamenta pomeni večji glas evropskih državljanov → glede na nizko zaupanje posameznikov v evropske institucije, takšna predpostavka vzbuja dvom.
Akcijski načrt za izboljšanje komuniciranja Evrope s strani Evropske komisije (2005)	- Komisija, - vsi pomembni akterji evropske politike, - vlade držav članic, - politiki in institucionalni deležniki, - Evropski parlament, - druge institucije in telesa, - različni oddelki in službe Komisije, - Svet, - države članice, - politične elite, - kolegij komisarjev, - predstavništva, - delegacije.	Institucije: morajo pridobiti zaupanje, bi morali prispevati, redno zagotavljajo informacije, še naprej bodo izboljševali, so ambasadorji, cilja na, služijo, Komisija: je naredila, išče, bo nadaljevala, bo potrdila, bo pripravila, mora pospraviti, je sprejela več dokumentov	- Evropske institucije lahko s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo evropsko javno sfero. → JS se ne vzpostavi načrtno, saj gre za spontano obliko kolektivitete.
Bela knjiga o evropski komunikacijski politiki (2006)	- institucije in organi EU, - nacionalni, regionalni in lokalni organi DČ, - Parlament, Svet in druge institucije, - oblikovalci politike, - vseevropske politične skupine in ustanove, - nacionalne vlade, - nacionalni javni organi,	Komisija je preložila, je začela izvajati, predlaga, poziva, je upoštevala, pojasnjuje, zbira mnenja, ponuja predloge, bo skušala vključiti, pojasnjuje, bo organizirala, bo povzela in oblikovala, je opredelila, mora najti, bo predstavila, bo proučila, napreduje, je že naredila velike korake, je uvedla,	Institucije lahko ob pomoči partnerjev vzpostavijo evropsko javno sfero → kot že omenjeno, te ni mogoče vzpostaviti, ampak se oblikuje sama. Lahko pa postanejo bolj dostopne za državljane, vendar gre pri tem za vzbujanje všečnosti ne pa posredovanje informacij, ki prispevajo h kvalitetni

	<ul style="list-style-type: none"> - nosilci odločitev, - Evropska akademija College of Europe, - Evropska unija, - evropska »delovna« javna sfera, - Europe Direct, - Medinstitucionalna skupina za informiranje, - Evropski ekonomsko-socialni odbor, - Odbor regij. 	<p>posveča pozornost, si želimo pridobiti mnenja ...</p> <p>Ostale institucije: so vabljeni, upoštevajo, lahko storijo več, želijo izkoristiti</p>	<p>javni sferi.</p>
<p>Partnerstvo za komuniciranje o Evropi (2007)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - institucije in organi, - Svet, - države članice, - komisarji, - tretje države, - mreže EURES, ERA-MORE, SOLVIT, - predstavništva, - informacijski uradi, - Parlament, - države članice, - nacionalni direktorji za komuniciranje, - Medinstitucionalna skupina za informiranje. 	<p>Komisija: Si deli izziv, bo spodbudila, bo okrepila, meni, namerava sodelovati, pozvati, ustvarila, bo še naprej sodelovala, bo zagotovila, bo odprla, podpira, bo olajšala.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Evropske institucije lahko s primernim informiranjem državljanov in dvosmernim načinom komuniciranja vzpostavijo evropsko javno sfero. → JS se ne vzpostavi načrtno, saj gre za spontano obliko kolektivitete.